

Socialdemokraternas
politiska riktlinjer antagna
av Jobbkongressen 2009

ISBN: 978-91-676-1363-1

Jobbkongressen 2009

Politiska riktlinjer

Politiska riktlinjer

socialdemokraterna.se

Antagna av Jobbkongressen 2009

Innehållsförteckning

1. Frihet växer ur jämlikhet

1.1 Inledning.....	4
--------------------	---

2. Jobben först

2.1 En ansvarsfull ekonomisk politik sätter jobben först.....	9
2.2 Fler jobb och en starkare arbetslinje.....	19
2.3 Ett Sverige där fördomar inte hindrar arbete.....	33

3. Investera i möjligheter och framtidstro

3.1 Låt ungdomsgenerationen ta plats.....	41
3.2 Konkurrera med kunskap och forskning.....	48
3.3 En klimat- och miljöpolitik från hot till möjligheter.....	59

4. Solidaritet och ansvar för välfärden

4.1 Högre kvalitet i välfärden.....	70
4.2 Ett Sverige i sammanhållning.....	87

5. Agera för förändring

5.1 Kultur i brytningstid.....	105
5.2 En rättvis värld är möjlig.....	115

1. Frihet växer ur jämlikhet

1.1 Inledning

Socialdemokratin är en internationell rörelse som bär på en dröm om frihet. Vi vill att alla människor ska vara fria att forma sina egna liv och sträva mot sina egna drömmar. Att alla ska kunna följa sina bästa stämningars längtan, med respekt för andra människors val och ansvar för det som är gemensamt.

Rättvis fördelning, välfärd åt alla, minskade klyftor och jämställdhet mellan kvinnor och män skapar det mått av trygghet och möjligheter som gör att den individuella friheten kan växa. Därför är vår socialdemokratiska dröm om frihet också en dröm om jämlikhet.

Frihet och jämlikhet förutsätter varandra, och det sambandet blir bara tydligare i vårt moderna globaliserade samhälle. Kunskap är den viktigaste nyckeln både för landets utveckling och för individens frihet. Ett lands utbildningssystem kan antingen skapa och cementera klassklyftor, eller riva dem. Det kan öppna dörrar till frihet genom fler möjliga framtidsval för individen, eller stänga dem. Vårt val är att öppna fler utbildningsmöjligheter för alla.

Sveriges förmåga att utveckla nya jobb och företag, att stå starkt i den globala konkurrensen, avgörs av vår befolknings kunskaper och kompetens. Därför vill vi investera i kunskap av kvalitet på alla nivåer – från förskola till spetsforskning. Vi vill öppna fler möjligheter för alla att öka sina chanser med utbildning och kompetensutveckling – både som anställd, företagare eller under perioder då man står mellan två jobb.

När det oväntade händer i livet – ett barn får problem i sin kunskapsutveckling, någon blir utbränd av stress, företaget går i konkurs eller en äldre släkting får svårt att klara sin vardag – då märker man hur viktig välfärden är. När vi

hjälpas åt att bära varandras risker ökar vår individuella trygghet. Den tryggheten har ett enormt frihetsvärde.

Om välfärden håller en hög kvalitet, styrs av behov och ges på lika villkor oavsett bakgrund så sprider den risker, möjligheter och trygghet över livet, men också mellan generationer. Att den svenska välfärdsmodellen byggts upp just så är ingen slump. Det är den modell som bäst förmår öka individens frihet genom stor social rörlighet och breda möjligheter att träffa sina livsval efter egen vilja och förutsättningar. Därför kommer vi socialdemokrater alltid att stå upp för den.

Välfärden är ett stort gemensamt åtagande som kräver stora resurser. En ansvarslös borgerlig ekonomisk politik, passivitet inför arbetslösheten och ideologiska experiment utmanar idag välfärdens kvalitet. Samtidigt står vi inför en demografisk utmaning och stora generationsskiften.

Sambandet är tydligt: klarar vi jobben så klarar vi ekonomin, och då klarar vi också välfärden. Ska vi klara välfärdens kvalitet måste vi bli fler som arbetar mer. Varje arbetad timme behövs.

Arbetslöshet skapar ofrihet för individen och är förödande för samhällsutvecklingen. Utslagningen från arbetsmarknaden måste hejdas samtidigt som jobben måste bli fler. Den som förlorar jobbet behöver både inkomsttrygghet och effektiva broar ut ur arbetslösheten. Därför måste en starkare arbetslinje innefatta en utbildningslinje, och innebära både rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Alla människor som kan och vill arbeta ska kunna göra det.

Frihet handlar också om att leva i ett öppet, solidariskt och demokratiskt samhälle. Insikten att de livsval vi gör påverkar andra människors frihet och möjligheter måste leda oss när vi väljer vägar för framtiden. Om ökad frihet för den ene betyder större ofrihet för den andre så har inte friheten vuxit – då har klyftorna vidgats mellan människor. Just detta ser vi hända i Sverige.

För oss socialdemokrater är det oacceptabelt.

Fördomar, diskriminering, ökad social utslagning, klyftor mellan generationer, omfördelning av samhällets resurser från fattiga till rika – allt detta hotar vår vision om ett Sverige i solidaritet och sammanhållning. Vår dröm är ett samhälle som utvecklas starkare därför att varje människa är fri att utvecklas till sin fulla potential. Ett land där många människors frihet och möjligheter istället begränsas tappar kraft.

Stora klyftor mellan människor påverkar folkhälsan negativt. Sambandet mellan social bakgrund, kön och hälsa är tydligt. Vi socialdemokrater vill utveckla en strategi för hur en jämlik och jämställd folkhälsa ska kunna skapas.

Vi lever i en tid då ländernas utrikespolitik har blivit världens inrikespolitik. Vi är globala grannar och vi är intensivt beroende av varandra, oavsett var i världen vi lever. De vägval världen kommer att göra inför de gemensamma globala utmaningarna kommer starkt att påverka utvecklingen i vårt land, och vi måste bära vår del av ansvaret för att de vägvalen blir de rätta.

Klimatkrisen har väckt världens insikt om att det krävs gemensamma politiska svar och lösningar. Riskerna och kostnaderna blir mindre om vi gemensamt hejdar klimatkrisen än om vi inte gör det. På samma sätt har finanskrisen visat att det krävs mer politiskt samarbete över gränserna och effektiva gemensamma regelverk. Annars riskerar de gränslösa marknadskrafternas jakt efter vinst att gå ut över både vårt klimat och våra länders ekonomier, och därmed över livsvillkoren för alla oss människor.

Vi socialdemokrater är övertygade om att vi gemensamt, och tillsammans med starka traditionella och växande nya folkrörelser, kan klara de globala utmaningarna och göra utvecklingen hållbar – ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Och vi är övertygade om att den omställningen bär med sig stora möjligheter till nya jobb, gröna jobb och starkare utveckling.

Vi är beredda att anta de stora utmaningar som väntar en socialdemokrati i regeringsställning i Sverige efter 2010. Det går att vända utmaningarna till möjligheter och framtidstro. Med utgångspunkt i klassiska socialdemokratiska värderingar om frihet, jämlikhet och solidaritet stakar vi ut riktningen för vår politik för kongressperioden 2009 till 2013:

- **Vi ska nå full sysselsättning.** Arbete åt alla innebär frihet och möjligheter för individen och en starkare samhällsutveckling. Därför ska vi ta svensk ekonomi från underskott till en styrkeposition genom att sätta jobben först, genom att ta tillvara varje arbetad timme, och varje människas önskan och möjlighet att bidra till samhällsutvecklingen.
- **Vi ska investera brett i kunskap** så att alla människors potential att växa med utbildning och kompetens också kan leda till en starkare svensk utveckling där vi klarar klimatutmaningarna och når framgångar för våra företag och vårt land.
- **Vi ska minska de klyftor som sliter isär Sverige.** Stora klyftor, diskriminering och orättvisor utmanar hela tanken om människors lika värde, hämmar enskilda individers frihet och möjligheter och därmed hela Sveriges utveckling. Barn och unga måste skyddas från jobbkrisens effekter.
- **Vi ska åta oss uppgiften att kvalitetssäkra välfärden** och se till att den styrs av människors behov. Det är medborgarnas välfärd, trygghet och valfrihet vi ska garantera. Gemensamma resurser för välfärd ska gå till välfärd – inte till aktieägares vinstuttag.
- **Vi ska utveckla den generella välfärden.** Det bästa sättet att öka jämlikheten är den generella välfärdens kombination av trygga försäkringar och vård, skola och omsorg av god kvalitet tillgänglig för alla. Samtidigt med en ekonomisk politik för jobb.

- Vi ska höja Sveriges röst i världen för mänskliga rättigheter, demokrati, fred och en stark ekonomisk utveckling byggd på social rättvisa och miljöhänsyn. Till detta arbete bjuder vi in hela den svenska befolkningen – från norr till söder, ungdomsgenerationerna och de erfarna, hela den mångfald av människor med olika bakgrund som lever i Sveriges städer och samhällen. För det är alla vi tillsammans som bär på Sveriges framtida möjligheter.

2. Jobben först

2.1 En ansvarsfull ekonomisk politik sätter jobben först

2.1.1 Vi har råd att arbeta

“Den första stora uppgiften för regeringen är därför att sanera statsfinanserna och minska arbetslösheten. Jag har för avsikt att söka samarbete i riksdagen kring en ny ekonomisk politik, som med kraft angriper dessa dubbla obalanser och som kan skapa tillväxt och nya resurser. Så länge budgetunderskottet består och statsskulden växer beskär demokratis verkningskrets. Vårt lands utveckling riskerar att styras av krafter utanför demokratisk kontroll.”

Ingvar Carlsson, regeringsförklaringen september 1994

Människors vilja till arbete är nationens främsta tillgång – i goda tider liksom i sämre. Inget slöseri är större än arbetslöshet. I arbetslöshetens spår går hopp och framtidstro förlorade. För oss socialdemokrater är därför målet full sysselsättning.

När konjunkturen viker behövs kloka investeringar som leder till nya jobb – klimatinvesteringar, investeringar i infrastruktur, utbildning och företagande. När ekonomin försämras behöver skolan, sjukvården och omsorgen fortsätta att fungera – och trygghetsförsäkringarna axla ett större ansvar för att ge stöd medan den som förlorat jobbet söker sig vidare till ett nytt; vilket dämpar konjunktur nedgången. Arbetslösheten bekämpas inte med sämre villkor för de arbetslösa utan med aktiv arbetsmarknadspolitik och investeringar i välfärd och företagande.

Det allra viktigaste för att trygga framtidens välfärd är starka offentliga finanser. Friheten som starka statsfinanser ger ska användas till att stärka arbetslinjen och öka sysselsättningen. I grunden handlar det om makten

över samhällsutvecklingen. Sunda offentliga finanser är det främsta värdet mot dem som vill försvaga den offentliga sektorn. Genom att hålla överskott i de offentliga finanserna i goda tider kan vi stimulera ekonomin och värna välfärden i sämre tider. Särskilt viktigt är detta för Sverige som har en stor offentlig sektor och omfattande trygghetssystem. Därför behövs en ansvarsfull ekonomisk politik. Sunda offentliga finanser är också en rättvisefråga mot kommande generationer.

Den borgerliga regeringens passivitet inför arbetslösheten och prioritering av ansvarslösa skattesänkningar gör att många som förlorat jobbet under krisåren riskerar att fastna i arbetslöshet. Det vore förödande både för de individer som drabbas och för Sveriges tillväxt och sysselsättning framöver.

Vi socialdemokrater kompromissar aldrig med ansvaret för den gemensamma ekonomin. Överskotts målet för de offentliga finanserna och principen om ett utgiftstak för staten ska ligga fast. Det finanspolitiska regelverket och budgetmålen ska stärka arbetslinjen och motverka tillfälliga svängningar i sysselsättningen. Nya reformer och nya utgifter ska alltid ske i den takt som det statsfinansiella utrymmet tillåter. I det ekonomiska läge som Sverige just nu befinner sig i måste varje ny reform prövas utifrån hur mycket den bidrar till sysselsättning, tillväxt, minskade klyftor och rättvisa villkor.

Vi socialdemokrater har tidigare visat vad en målinriktad ekonomisk politik kan uträtta. Den budgetsanering som vi genomförde under nittiotalet tog Sverige från kris till en ekonomisk styrkeposition. Skulle besparingar bli nödvändiga så ska de göras med arbete och rättvisa som utgångspunkt. Sverige ska tillbaka till starka offentliga finanser.

Välfärdens kvalitet och långsiktiga finansiering måste säkras för att möta utvecklingen med en åldrande befolkning och ökade kvalitetskrav i välfärden. De betydande skattesänkningar och övervältringen av statens kostnader för

trygghetssystemen på kommunerna som har gjorts under de senaste åren hotar välfärdens långsiktiga finansiering. För socialdemokratin går jobb och välfärd före stora skattesänkningar. Arbete är förutsättningen för välfärden. Varje arbetad timme bidrar till välfärdens finansiering. Därför blir ökad sysselsättning också en central fråga för välfärdens kvalitet och finansiering. Det krävs en översyn av kommunernas och landstingens ekonomiska förutsättningar. Vi vill att kommunerna ska ha förutsättningar att tillhandahålla en god kvalitet i skolan, sjukvården och omsorgen oavsett konjunktur.

För att uppnå full sysselsättning och tillväxt i en modern ekonomi är kunskap en nyckelfaktor. Ska Sverige vara ett välfärdsland i framtiden måste vi konkurrera med kunskap, kreativitet och kompetens. Därför måste utbildning bli en central del av den ekonomiska politiken.

Sverige ska präglas av tillväxt och framtidstro. Då måste Sveriges förmåga att klara och bejaka strukturomvandlingen stärkas. Trygghetsförsäkringarna och det livslånga lärandet ger människor möjlighet att bidra till utvecklingen under hela arbetslivet. På så sätt stärker vi både den enskildes möjlighet till ett bra arbetsliv och Sveriges möjlighet till hög produktivitet, full sysselsättning och god tillväxt.

En väl fungerande infrastruktur är av central betydelse för konkurrenskraft och tillväxt. För att få till stånd fler infrastrukturinvesteringar under kommande år vill vi öka användningen av lånefinansiering för strategiska infrastrukturprojekt och öka inslagen av trängselavgifter och/eller andra brukaravgifter. Det förutsätter samförstånd mellan staten och berörda kommuner och regioner. Det är fullt möjligt att kombinera en utökad lånefinansiering av strategiska större infrastrukturprojekt med budgetlagen och en ansvarsfull ekonomisk politik. Staten måste ta sitt ekonomiska ansvar för infrastrukturen. Infrastruktursatsningar ska styras utifrån nationella behov, inte av enskilda kommuners eller regioners ekonomi.

Nu behövs en ansvarsfull ekonomisk politik som sätter jobben först:

- **Full sysselsättning.** Den ekonomiska politikens övergripande mål ska vara full sysselsättning, hög tillväxt och rättvis fördelning. Full sysselsättning råder när alla som kan och vill arbeta också har ett arbete. Vi vill investera i utbildning, grön omställning och ett konkurrenskraftigt näringsliv för att ta Sverige ur krisen. Sverige har stora tillgångar i råvaror; malm, skog, natur och vattenkraft – tillgångar som under lång tid har varit och är oerhört betydelsefulla för vårt lands välstånd. Vi ska värna kommunernas och landstingens ekonomi så att inte jobbkrisen leder till en kvalitetskris i välfärden. Sverige ska konkurrera med kunskap, innovationer och kvalificerade produkter och tjänster – inte med låga löner.
- **Ansvar för Sverige.** De budgetpolitiska målen, med överskotts målet och utgiftstaken, ska ligga fast. Överskotts målet gör att den offentliga skulden steg för steg betalas av, vilket minskar sårbarheten och ökar handlingsutrymmet i den offentliga ekonomin. Dessutom skapas en buffert för att möta de utmaningar som de demografiska förändringarna innebär. Utgiftstaken förhindrar att tillfälliga inkomster används till varaktiga utgifter. Välfärden blir mer förutsägbar och trygg. En stark välfärds ekonomi kräver marginaler för påfrestningar.
- **God konkurrens och stabila priser.** För att se till att löntagarnas inkomster inte urholkas och skapa förutsättningar för en god tillväxt behövs en låg och stabil prisutveckling. Riksbanken har en viktig uppgift i att självständigt svara för penningpolitiken. På många marknader behöver också konkurrensen förbättras, genom bättre reglering och tillsyn.

2.1.2 Vår politiska kurs: hållbar utveckling

“När systemet av skuggbanker expanderade så att de blev av jämbördig eller rentav ännu större betydelse än de konventionella bankerna borde politiker och regering ha insett att vi höll på att återskapa den sorts finansiella sårbarhet som gjorde 30-talsdepressionen möjlig – och de borde ha reagerat med att utvidga regleringarna och det finansiella skyddsnetet till att täcka också dessa nya institutioner. Inflytelserika personer borde ha proklamerat en enkel regel: allting som gör vad en bank gör, allting som måste räddas i kriser, som banker räddas, bör regleras som banker.”

Paul Krugman, Krisen, 2009

Hösten 2008 gick investmentbanken Lehman Brothers under och i ett slag spreds den amerikanska finanskrisen över världen. Bristen på regler och övervakning för att skydda samhällsekonomin blev uppenbar. Stora globala obalanser och en spekulationsekonomi som drev upp värdet på fastigheter och värdepapper gav upphov till finanskrisen. Effekterna på världens arbetsmarknader och människors trygghet och möjligheter är enorma.

Krisens svallvågor har visat att det endast är stater och samarbete mellan stater som kan stabilisera ekonomin. Marknaden är långt ifrån självreglerande. Risken med frånvaro av fungerande trygghetssystem har också blivit uppenbar. Finanskrisen har visat på behovet av att möta marknadskrafternas dominans med en bättre balans mellan den offentliga makten och de ekonomiska krafterna. Socialdemokraterna vill utnyttja marknadsekonomin dynamik men begränsa dess räckvidd. Vi vill ha en väl fungerande marknadsekonomi men inte ett marknadssamhälle.

Finanskrisen är ytterligare en påminnelse om hur starkt beroende vi är av varandra i dagens globalt sammanflätade ekonomier. Insikten lyder; nu måste det internationella kapitalet mötas av internationell politik och internationella

regler. Klimatkrisen visar på samma starka behov av ökad internationell politisk samverkan.

Det är dags för världen att lämna övertron på marknaden och på allvar sluta upp kring visionen om hållbar utveckling. Det är ingen ny vision. Världen har talat om den sedan Gro Harlem Bruntland ledde FN-kommissionen för hållbar utveckling på 80-talet. Ingvar Carlsson gav den tanken ytterligare stöd i sin FN-rapport på 90-talet, Vårt globala grannskap. I vårt parti och för svensk del har tanken omsatts till visionen om det gröna folkhemmet. Nu behöver visionen om en utveckling som på allvar är hållbar – ekonomiskt, socialt och miljömässigt – få sitt genombrott.

Politiken måste kliva fram och fylla sin uppgift. Vi behöver snabbt få till stånd globala åtaganden som minskar utsläppen av växthusgaser. De rika länderna, som förbrukar mest av jordens ändliga resurser, måste ta det största ansvaret. Därutöver måste de globala obalanserna mellan rika och fattiga länder minska. De medför mänskligt lidande, hårt migrationstryck och fortsatta risker för ekonomiska kriser. Och det är orimligt att enskilda länder har möjlighet att släppa loss krafter som hotar den finansiella stabiliteten i hela världen. Dagens ordning där globala finansiella institut verkar under nationell tillsyn måste ersättas av ett förstärkt samarbete kring globala finansiella regelverk.

Vad som behövs är en ny global politisk kurs där ekonomiska, sociala och miljömässiga värden integreras. Världen behöver stabila demokratiska marknadsekonomier som ger en dynamisk tillväxt men samtidigt en socialt hållbar utveckling. En tillväxt som skapar nya resurser men också utjämnar klyftor både inom och mellan länder, och som minskar miljöbelastningen på jorden.

Vi måste hjälpas åt – som enskilda, och inom politiken på alla nivåer och områden, i syfte att minska den globala fattigdomen. Idéburna organisationer

bidrar till denna utveckling. Arbete och tillväxt är grunden för ökat välstånd. En fri och rättvis handel är nyckeln. Länderna behöver samverka för att få till stånd nya ambitiösa avtal för frihandel och minskad klimatpåverkan.

Paradoxalt nog kan politiska beslut och investeringar i kampen mot de stora globala kriserna vara det som vänder utvecklingen och skapar nya framtidsmöjligheter i alla länder. Vår största politiska utmaning kan innebära nästa stora utvecklingsprång.

Det är en enorm utmaning, men en utmaning som vi socialdemokrater är beredda att anta. Det är ett politiskt projekt som kräver aktivt samarbete mellan progressiva krafter i världen. För en internationell rörelse som vår framstår detta som en hoppfull möjlighet. Sverige ligger i framkant när det gäller hållbar utveckling tack vare vår svenska välfärdsmodell och vårt mångåriga klimatarbete. Vi kan gå före, därför måste vi göra det.

Utgångspunkterna måste vara:

- **Global hållbar utveckling.** Handelshinder i världen måste undanröjas och EU:s tullar och handelshinder mot fattiga länder tas bort. Klimatkrisen måste få en global politisk hållbar lösning och bindande avtal mellan världens länder. Vi måste gå mot en global reglering och övervakning av finansmarknaden, i ett första steg inom EU. Det ska inte gå att smita undan regler och kontroll genom att flytta pengar mellan olika länder. Så enhetliga regelverk som möjligt ska eftersträvas. Det behövs ökad öppenhet på marknaden för finansiella produkter, bättre kapitaltäckningsregler, en mer ansvarsfull riskvärdering och ett stopp för bonusexcesser.
- **Likabehandling på global arbetsmarknad.** Arbetsmarknaden har blivit global. Det innebär fantastiska möjligheter, men den ordning och reda

på arbetsmarknaden vi strävat efter med vår svenska arbetsmarknadsmodell räcker inte alltid. Vi vill stärka den svenska kollektivavtalsmodellen i EU för att bättre skydda de fackliga rättigheterna och lönenivåerna på arbetsmarknaden. Lika lön för lika arbete ska gälla i respektive EU-land. Därför måste EU:s utstationeringsdirektiv ändras. Genom att stärka de globala fackliga rättigheterna och de fria fackföreningarna kan dessa fungera som en motvikt till kapitalet. Fler länder behöver ratificera och efterleva ILO:s kärnkonventioner. Kampen mot barnarbete måste stärkas.

- **Socialdemokratin är global.** Ska makt och inflytande globalt kunna flyttas från marknaden till demokratiska och politiska institutioner så måste vårt globala samarbete förstärkas. Vi socialdemokrater verkar i många internationella sammanhang – Socialistinternationalen, Europeiska Socialdemokraters Parti (ESP), europafacket, nätverket Progressive Governance med flera. Vi ska öka vår närvaro i alla internationella forum och fördjupa vårt samarbete med progressiva krafter och socialdemokratiska vänner i världen.

2.1.3 Ansvarsfulla och rättvisa skatter

”Orsakerna till den höga (låga) rörligheten i Norden (USA) handlar i grund och botten om samhällets institutionella struktur – om i vilken utsträckning samhället tillåts kompensera för skillnader i uppväxtvillkor och familjeförhållanden, om utbildningssystemets struktur, om avkastningen på utbildning, om lönespridningen, om inkomstskillnaderna, om förekomsten av arbeten med låga löner, om graden av omfördelning.”

Daniel Lind, Hur långt från trädet faller äpplet? – Och hur länge lever den amerikanska drömmen i Sverige? Arbetarrörelsens Ekonomiska Råd, Låginkomstutredningen, delrapport 3, 2009.

För oss socialdemokrater är huvudsyftet med att betala skatt att finansiera de samhällsnyttigheter som vi alla behöver. Det finns ett samband mellan hur mycket vi gemensamt betalar i skatt och hur bra sjukvård, skola, äldre-

omsorg och rättsväsende vi kan ha i Sverige. Skatt efter bärkraft är ett oslagbart sätt att effektivt fördela välstånd och möjligheter rättvist.

Med hjälp av skatteintäkter och tillväxt kan vi också gemensamt investera i sådant som är långsiktigt viktigt för vårt land och vår omvärld – som teknikutveckling, forskning och klimatinvesteringar.

Skatterna ska minska klyftorna – inte öka dem. Det åstadkoms bäst om skatterna finansierar en välfärd av hög kvalitet i hela landet som alla får del av efter behov. När skatterna sänks så kraftigt att det går ut över välfärdens kvalitet ökar istället klyftorna och friheten begränsas.

Genom en lång rad skattesänkningar har de bäst ställda i Sverige berövats möjligheten att bidra solidariskt till välfärden genom att betala skatt efter bärkraft. Skattesänkningarna har dramatiskt vidgat orättvisorna mellan människor och grupper i samhället. Det skapar nya konflikter. Ett flertal skatter måste förändras för att säkra välfärden och rättvisan. De med höga inkomster måste bidra mer och avdragsrätten för hushållsnära tjänster avskaffas. Dessutom bör en förmögenhetsskatt införas. Skatt ska betalas efter bärkraft och välfärd ges efter behov.

Skattesystemet har också blivit svåröverskådligt och tillkrånglat. Olika regler gäller beroende på varifrån en inkomst kommer. Avdragsmöjligheterna för samma tjänst skiljer sig åt beroende på vem som gör jobbet och var det utförs. Det ökar risken för skatteplanering och skattebrott. För att vara legitimt måste skattesystemet vara tydligt, och begripligt. Alla ska kunna känna sig säkra på vad som gäller och att regler gäller lika för alla så att andra också gör rätt för sig. Lagstiftning och myndighetsutövning måste ständigt utvecklas för att motverka den ekonomiska brottsligheten. Skattekontrollen ska förbättras och skatteparadis, skatteflykt och svart ekonomi aktivt bekämpas. För att förbättra småföretagens villkor är det också viktigt att reglerna för moms och andra skatter är administrativt enkla.

Vi socialdemokrater vill att Sverige ska vara ett rättvist land där vi bär bördorna gemensamt och alla får del av möjligheter och välfärd. Det kräver att skatterna förändras så att följande principer blir styrande:

- **Skatterna ska bidra till arbete, välfärd och rättvisa.** Full sysselsättning är vårt övergripande mål för den ekonomiska politiken. Skatterna ska utformas så att de stimulerar till arbete. De ska ligga på en total nivå som möjliggör en välfärd av hög kvalitet som alla får del av efter behov. Skattesystemet ska möjliggöra också för den med höga inkomster eller förmögenhet att bidra efter bärkraft. Den pågående förskjutningen från statlig progressiv skatt till platt kommunal skatt måste vändas.
- **Rättvis beskattning av inkomster.** Pension är uppskjuten lön. Det ska löna sig att arbeta; men det ska också löna sig att ha arbetat. Den orättvisa pensionärsskatten ska avskaffas. Direkt efter en valseger vill vi ta ett rejält första steg i arbetet för att sluta klyftan mellan pension och lön. Rättvisa ska skapas mellan lön, pension och ersättning från trygghetsförsäkringarna när det gäller beskattning - inkomster ska beskattas lika.
- **Styrmedel för hållbar utveckling.** Vi vill använda ekonomiska styrmedel för att stimulera fler människor och företag att ändra beteende så att vi kan hjälpas åt att skapa en utveckling som både är ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar. Hit hör klimat-, energi- och miljöskatter, men också lagstiftning, utsläppsrättigheter och certifikat. Styrmedlen ska utformas så att de stimulerar till arbete och företagande, bibehåller industrins konkurrenskraft och bidrar till en hållbar utveckling.

2.2 Fler jobb och en starkare arbetslinje

2.2.1 En jobbskapande näringspolitik

“Locked, 1:a pris

Cykelstyre och lås i ett. Styret fälls ihop och låser framhjulet. Utan styre blir cykeln svår att cykla iväg med. Uppfinnare Alma Andersson från Österledsskolan i Karlskoga.”

Pristagare 2009, Finn upp, nationell uppfinnartävling för alla elever i skolår 6-9

Vår vision är frihet och möjligheter för alla människor att följa sin längtan och sträva mot egna mål och drömmar. Individens framgångar bidrar till vår gemensamma framgång. Att få leva sin dröm är den starkaste drivkraften hos många entreprenörer; att få vara ”sin egen”, att få visa att man kan och att det går, att skapa något som växer, att tjäna pengar. Detta leder till att många företag startas och växer med fler anställda. Framväxten av nya jobb sker i allt större utsträckning i de mindre företagen; såväl inom mikroföretagen som inom de små och medelstora. Därför vill vi skapa bättre förutsättningar att anställa i dessa företag. Vi ska ha den mest framtidsinriktade politiken för entreprenörer och företagare.

Mer än hälften av alla ungdomar i Sverige kan tänka sig att starta ett företag. Den viljan måste vi ta tillvara. Starta-egget-stöd ska även kunna ges till personer under 25 år samt till dem som vill ta steget från anställd till egenföretagare. Entreprenörer som vill exportera eller expandera ska kunna få exportrådgivning och stöd. Entreprenörskap ska stimuleras i skolan. Vi vill särskilt främja entreprenörskap i grupper där nyföretagandet generellt är lågt, inte minst bland kvinnor.

Det ska vara lätt att växla mellan anställning och företagande. Det innebär alltid en risk att starta företag, men om otrygghetsgapet blir för stort kommer många goda affärsidéer att förbli just idéer.

Den trygghet som anställda har vid sjukdom, föräldraskap eller arbetslöshet måste i större utsträckning gälla även företagare.

Nya jobb och tillväxt kan skapas med utgångspunkt i de områden där Sverige redan är framgångsrikt. Stark exportindustri, den offentliga välfärdssektorn och den växande privata tjänstesektorn ska vidareutvecklas genom satsningar på innovationer, forskning, entreprenörskap och utbildning. De strategiska insatserna för att stärka en bransch, öka exporten, ta hem fler svenska patent och attrahera mer investeringar ska samordnas bättre genom branschprogram. Satsningar på forskning och design ökar värdet på både produkter och tjänster. En medveten innovationspolitik ska bidra till att omsätta forskning till helt nya idéer, produkter och företag. De enskilda innovatörernas ställning ska stärkas.

Många små företag verkar nära högskolorna med verksamhet kopplad till innovationer, forskning och ny teknik. Möjligheten till samverkan mellan akademi och näringsliv behöver stärkas. Våra gemensamma insatser för att öppna exportmarknader för mindre företag måste bli vassare. Sveriges kommuner har tillsammans med näringslivet, de fackliga organisationerna och andra aktörer en viktig roll i att samordna insatser för nystartade företag och erbjuda mötesplatser och partnerskap som kan utveckla både företagen och orten. Ett väl fungerande samspel mellan innovatörer, forskare, entreprenörer inom ny teknik och inom tjänstesektorn bidrar också till att den tillverkande industrin kan växa med ny kraft. Industrin står alltjämt för en stor del av Sveriges exportintäkter. Samtidigt skapas de flesta nya jobben inom tjänstesektorn. En stor del av jobben inom den högproduktiva tjänstesektorn är beroende av en framgångsrik industri. Gränsen mellan tjänstesektorn och industrin suddas alltmer ut. Sverige har stora tillgångar i form av råvaror, malm, skog, natur och vattenkraft. Tillgångarna har under lång tid varit, och är fortfarande betydelsefulla för vårt lands välstånd.

De statliga företagen har ett ansvar att visa vägen för god etik i placeringar,

hållbar produktion, bra arbetsvillkor och konkurrenskraft. En hållbar utveckling kräver ökat ansvarstagande för klimatomställning och ett stopp för girighet och kortsiktig vinstmaximering. Staten kan genom sitt ägande spela en viktig normsättande roll i näringslivet. LKAB, Sveaskog, Telia Sonera, SBAB och andra företag med statligt ägande ska vara förebilder. Detta gäller även Vattenfall, som dessutom ska vara en strategisk partner till basindustrin och kunna erbjuda Europas lägsta elpriser. Vi socialdemokrater är starkt kritiska till den borgerliga regeringens ideologiskt motiverade utförsäljningar av statliga företag. Vi vill ha en tydligare, mer långsiktig och aktivare styrning av de statliga företagen.

Vår jobbskapande politik utgår från att samhället ständigt förändras, och vinner på att förändras. Det måste vara möjligt att utvecklas och ställa om snabbt – både för entreprenörer, små och stora företag, organisationer, offentlig sektor, industri och anställda. Vi vill satsa på att utveckla produktion och arbetsorganisation för ökad internationell konkurrenskraft och ett hållbart arbetsliv. Vi vill också ta tillvara potentialen hos de kooperativa och sociala företagen.

Morgondagens välstånd byggs av dagens nya idéer. Jobbpolitiken ska stärka utvecklingen i olika branscher där våra företag och vår befolkning har potential att utvecklas, så att den bidrar till export av framgångsrika produkter och tjänster, och till innovativa entreprenörers företagande. Det kräver en helhetssyn och samverkan mellan stat och kommun, utbildningssystem, forskning och arbetsmarknadens parter. Fungerande lokala och regionala nätverk är viktiga för företagande och arbetsmarknad. Kooperationsen och andra aktörer inom den sociala ekonomin har en viktig roll för den regionala tillväxten och ska stödjas.

A och O för att företagen ska kunna växa, sälja och anställa är att samhälls-ekonomin är sund och fungerande med god efterfrågan, och att människor

får återkommande chanser att kompetensutveckla sig och vågar föra fram nya idéer. Därför är välfärden avgörande också för näringslivets utveckling.

För att säkra tillväxt och fler jobb vill vi socialdemokrater investera i:

- **Större kunskapsinnehåll och bättre innovationsklimat.** Vi vill investera i forskning för innovationer och bidra till att långt fler innovationer och nya rön än idag kommersialiseras och kommer till användning. Tillgången till riskkapital framför allt i tidiga skeden av innovationsarbetet behöver stärkas, inte minst i de små företagen. Möjligheterna att kommersialisera idéer från företag eller högskolor måste förbättras. Den offentliga upphandlingen ska bidra till att driva fram teknikutveckling och erbjuda skyltfönster för nya produkter. Innovationsklimatet på arbetsplatserna måste bli bättre. Vi vill se fler näringslivsakademiker – etablerade forskare på högskolorna som verkar en period inom näringslivet. Därför vill vi förbättra reglerna för tjänstledighet och finansiering inom högskolan, samtidigt som fler doktorander ska få möjlighet att verka också i små och medelstora företag.
- **Stärkta branscher, ökad export och fler investeringar.** Vi vill genomföra framtidsprogram också för de så kallade kreativa branscherna som sysselsätter allt fler. Vi vill uppmuntra företagare inom design, musik, mode och upplevelseindustri att samla konstnärer, forskare, entreprenörer och institutioner på områden som datorspel, film, musik, litteratur och design i internationellt konkurrenskraftiga kraftcentrum. Vi vill genom starkare marknadsföring locka fler stora evenemang till Sverige, utveckla besöksnäringen och öka resandeströmmarna till vårt land. Besöksnäringen har en växande betydelse och skapar nya jobb, såväl i storstäder som på landsbygden.
- **Trygga och modiga entreprenörer.** Övergången mellan anställning och företagande måste bli mindre riskfylld. Nyblivna entreprenörer och före-

tagare ska under en övergångsperiod kunna välja att tillgodoräkna sig tryggheten från en tidigare anställning. Företagare ska ha bättre inkomstrygghet och möjligheter att komma tillbaka i verksamhet vid föräldraskap, sjukdom eller arbetslöshet. De trygghetsförsäkringar som finns för löntagare kan tjäna som modell för att utveckla nya bättre lösningar för företagare.

2.2.2 Arbetslinjen kräver en utbildningslinje

”Vuxenutbildningen måste bli ett väsentligt inslag i valfrihetens samhälle eftersom friheten att välja utbildning inte bör vara begränsad till en kort period under ungdomsåren, inte vara någonting man står inför en gång i livet och aldrig mer. Denna frihet bör vara en återkommande möjlighet för alla dem, som något senare i livet kommit underfund med sig själva och med de möjligheter samhället och arbetsmarknaden bjuder.”

Olof Palme, tal i riksdagen den 23 maj 1962 vid införandet av grundskolan.

Vårt mål är ett Sverige i kreativ förnyelse där var och en får möjlighet att växa och utveckla sin fulla potential. Med snabb tillväxt av nya jobb och företag ökar de möjligheterna.

Samtidigt som nya jobb skapas försvinner gamla jobb – i små och stora företag, i det offentliga och i det privata. Det gör att fler kan få nya, bättre och mer spännande jobb och karriärer. Den svåra utmaningen, som måste bäras av socialdemokratin och fackföreningsrörelsen, är att se till att alla får möjligheter att vara en del av utvecklingen.

Förändring och förnyelse kräver förändringstrygghet på arbetsmarknaden. En väl fungerande inkomstrygghet är en nödvändig – men inte tillräcklig – del av denna förändringstrygghet. Kraven på ny kunskap och yrkeskunna växer ständigt. Vem som helst kan känna oro för att inte ha hört det senaste, inte ha lärt sig den senaste tekniken eller tagit del av de nyaste idéerna och

metoderna. Alla människor behöver utveckling och nya kunskaper – återkommande under livet. En allt större del av våra arbetsliv kommer att vara lärotid.

I 2010-talets välfärdsland måste arbetslinjen också vara en utbildningslinje. Utbildning avgör individens frihet, trygghet och möjlighet till ett utvecklande jobb – men också samhällets förmåga till omställning, utveckling och tillväxt. Sverige utvecklas när vi var och en lär nytt. Därför vill vi se en politik som öppnar dörrar till ett livslångt lärande med återkommande möjligheter för alla – inte bara några. Möjligheten att utbilda sig är särskilt viktig under lågkonjunktur. Det ökar också företagens möjligheter att undvika uppsägningar.

Möjligheterna till kompetensutveckling på jobbet måste kraftigt förbättras. Individens möjlighet att själv välja tillfällen för pauser för utbildning under den yrkesverksamma tiden måste också öka. Arbetsmarknadens parter har ett stort ansvar för att det kan bli verklighet.

På en arbetsmarknad i snabb utveckling får allt fler av oss uppleva perioder av arbetslöshet. Även tiden mellan två jobb måste vara en tid av lärande och utveckling – inte en tid av utslagning då man tvingas sänka sina anspråk på vad arbetslivet har att erbjuda. Vi vinner alla på att den tiden är snabbt övergående och att människor kommer vidare i arbetslivet.

De personer som står längst ifrån arbetsmarknaden har ofta det gemensamt att de har en utbildning som är för kort eller inte svarar mot arbetslivets krav. Därför måste arbetsförmedlingen förmedla ny och bättre anpassad kompetens, inte bara jobb som svarar mot befintlig kompetens. Vi vill göra om delar av arbetsförmedlingen till en kompetensförmedling.

För att stärka näringslivets konkurrenskraft och ge människor ökade möjligheter till arbete vill vi socialdemokrater investera brett i utbildning. Det behövs ett kunskapslyft i Sverige.

Väldigt många söker sig själva till vuxenutbildningen. En central del i att förverkliga den socialdemokratiska arbets- och utbildningslinjen är att se över och förbättra möjligheterna att studera i vuxen ålder. Vuxenutbildningen måste vara dimensionerad så att den möter människors utbildningsbehov både i praktiska och teoretiska ämnen. Yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning kan effektivt förkorta vägen till jobb – också för den som redan har en utbildning. Men det kräver att den är rätt utformad. Passiva åtgärder ska inte kallas utvecklingsgaranti eller utbildning – de ska tas bort.

För den som är ny i vårt land är möjligheten att snabbt komma i arbete avgörande för hur bra det går att bli hemmastadd i sitt nya samhälle. Kompetensförmedlingen ska erbjuda nyanlända en individualiserad, flexibel och yrkesinriktad svenskundervisning som kan kombineras med arbete och praktik. Det är ett slöseri när människor varaktigt hamnar i arbeten långt under sin kompetensnivå för att kunskaperna förvärvat i ett annat land. Det måste upphöra. Vi måste bli mycket bättre på att dra nytta av och utveckla det som människor redan kan. Det gäller också den erfarna arbetskraften – erfarnas kompetens och kunnande ska tas tillvara, inte slarvas bort.

Många välutbildade känner att arbetsförmedlingen inte har resurser och kompetens att erbjuda dem tillräckligt stöd när de blir arbetslösa. Det vill vi ändra på. Vi vill att kompetensförmedlingen ska kunna erbjuda program för spetskompetensutbildning som utformas i nära samarbete med individer och företag för att göra det möjligt för fler att avancera med specialiserad kompetens.

En modern arbetsmarknadspolitik måste investera i kunskap för rörlighet och konkurrenskraft.

Därför vill vi socialdemokrater under de närmaste åren prioritera följande:

- **Kompetensförsäkring för alla.** Vi vill inrätta en kompetensförsäkring som omfattar alla löntagare och bygger på arbetslinjen. Kompetens-

försäkringen ska göra det möjligt för människor att utveckla sitt kunskapsutbud – antingen för att långsiktigt klara att behålla sitt jobb och yrke, eller för att kunna byta arbetsuppgifter, bransch och yrke. Medverkan av arbetsmarknadens parter och att deras kunskaper tas tillvara är viktigt.

- **Bygg om delar av arbetsförmedlingen till en kompetensförmedling.**

Den nya kompetensförmedlingen ska vara för alla och fungera för alla – inte bara vid arbetslöshet utan också när man vill byta från ett jobb till ett annat eller hitta relevant utbildning. Både låg- och högutbildade ska kunna få adekvat hjälp att matcha sin kompetens mot arbetsmarknadens behov, eller öka sin kunskap. Kompetensförmedlingen ska använda den mångfald av utbildningsmöjligheter som finns i samhället – hos institut, företag, yrkesutbildare, vuxenutbildning, högskolor och folkhögskolor. Den ska också erbjuda relevanta arbetsmarknads- och yrkesutbildningar. Vi vill se ett brett kunskapslyft i Sverige och en kompetenskommission med företrädare från näringsliv, kommuner, staten och parterna som bidrar till att utbudet av utbildningsplatser stämmer med framtida kompetensbehov på arbetsmarknaden. Det behövs en starkare samverkan och ett ökat inflytande lokalt och regionalt.

- **Värdesätt kunskap som förvärvat i arbetslivet eller utomlands.**

Nu måste ett system för nationell validering av utbildningar, examina och yrkeskunskaper bli verklighet! Människors utbildning och färdigheter ska tas tillvara och utvecklas var de än inhämtats. Arbetsmarknadsutbildning, vuxenutbildning och yrkeshögskola kan göras mer effektiva genom validering. Med validering av faktiska kunskaper kan utbildningen inriktas mot behovet av komplettering. Detta är särskilt viktigt för personer som lärt sig mycket i arbetet eller har utländsk utbildning. Vi vill också utveckla ett nytt och snabbt spår in i högskolan för invandrare med högskolebakgrund och gå vidare med intensivutbildning i svenska på högskolan för nyanlända akademiker.

2.2.3 Varje arbetad timme behövs

“En stark arbetslinje är livsnerven i den nordiska, socialdemokratiska välfärdsmodell som skapar hög sysselsättning, låg arbetslöshet och jämlikhet och som motverkar fattigdom och ger människor möjlighet att utvecklas. I vår välfärdsmodell delar vi utvecklingens risker och kan därför välkomna de möjligheter som frihandel och teknisk utveckling innebär.”

Socialdemokratiska jobbrådslagens slutrapport, mars 2009

Människans frigörelse är socialdemokratins mål, och arbetet är en omistlig del av det. Arbetslivets villkor är avgörande för villkoren i hela samhällslivet. Goda arbetsvillkor, makt och inflytande över det egna arbetet är därför grundläggande.

De allra flesta av oss tycker att arbetslivet ger mer än det tar, även om arbetet kunde vara mer utvecklande eller ge högre lön. Människor är sociala varelser och på jobbet får vi ganska mycket annat än lön - arbetskamrater, andras uppskattning och idéer, tillfredställelsen i att göra något av värde och få vara en del av utvecklingen. Det är en myt att människor inte vill arbeta. Problemet är att väldigt många människor trängs ut från arbetslivet, eller inte får chansen att arbeta – trots att de vill och kan jobba.

Arbete är grunden för den egna försörjningen – och för hela samhällets försörjning. Vi måste öppna nya möjligheter till arbete för personer som har svårt att orka ett heltidsjobb, eller som bara klarar en viss typ av jobb. Det måste bli lätt att bidra, oberoende av hur många timmar eller vilket jobb det handlar om. Varje arbetad timme behövs. Arbetslivet måste bli inkluderande.

Vi socialdemokrater vill utveckla en utvidgad arbetsmarknad för personer med stora svårigheter att få jobb. En fungerande arbetslinje behöver någon form av utvidgad arbetsmarknad. Staten bör ta initiativ till att tillsammans

med kommuner, regioner, näringslivet, ideella organisationer och sociala företag pröva olika former för varaktiga subventionerade anställningar för de av oss som står längst från arbetsmarknaden. Detta ska givetvis ske i samverkan med arbetsmarknadens parter. Det ska vara samhällsnyttiga arbetsuppgifter som inte annars utförs. Arbetslinjen ska gälla för alla. Ingen människa ska lämnas i passivitet och med känslan att man inte får vara med och bidra fast man vill.

Många tvingas ut från arbetsmarknaden för att de slitits ut eller blivit sjuka av jobbet, psykiskt eller fysiskt. Är arbetsmiljön undermålig ska den åtgärdas. För detta vilar ansvaret tungt på arbetsgivarna. Är man så sjuk att man inte kan arbeta ska man ha sjukpenning. När man kan återgå i arbete ska man få stöd med rehabilitering och hjälp att komma vidare. Utan ett aktivt stöd och rehabilitering av sjuka kan man inte säga att det finns en fungerande arbetslinje i Sverige.

Människor med behov av stöd får inte hamna mellan myndigheternas stolar eller skickas fram och tillbaka utan att bli lyssnade på någonstans. Varje människas förmåga ska tas tillvara. Den som har komplexa behov eller nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionshinder eller sjukdom ska ha rätt till stöd för att kunna jobba och bidra utifrån sina förutsättningar. Arbetsförmedling, försäkringskassa och sociala myndigheter ska samarbeta med individen i centrum och erbjuda kvalificerad handledning. Rehabilitering, utbildning, arbetsträning och andra insatser ska utformas utifrån individens behov, inte utifrån myndighetsgränser eller stuprörstänkande.

Trycket har ökat på många jobb och arbetsplatser. Prestationskraven är höga, livspusslet svårt att få ihop och spänningshuvudvärk är vardag för många. Den nya tekniken gör att vi är nåbara dygnet runt och allt fler förlänger arbetsdagen hemma vid datorn när barnen har somnat. Hård konkurrens och slimmade organisationer ökar stress och belastning på de anställda som är kvar. Med återkommande omorganisationer och föränd-

ringar följer nya kamrater, men också stress och slitningar.

Vår socialdemokratiska slutsats av detta är inte att kräva generell arbetstidsförkortning. Vi vill istället utveckla arbetslivet så att det ger utrymme för ett gott liv. Och större möjlighet att förena arbete med personlig utveckling, aktiv fritid och tid för barnen. Om arbetslivet sliter ut människor fysiskt och psykiskt så är det arbetslivet, inte människorna som jobbar där, som behöver förändras. Förebyggande friskvård hos framsynta arbetsgivare bör omfatta både fysisk och psykisk hälsa.

Med en hög arbetslöshet följer också ofta krav på att de äldre ska dra sig tillbaka tidigare från arbetslivet för att ge plats åt de unga. Men det är inte så att det finns ett visst bestämt antal jobb i ett samhälle. Att dela på jobben är ingen långsiktig lösning – tvärtom. Det leder till en lägre sysselsättning. Vad Sverige behöver är fler som arbetar, inte färre. Arbetsutbudet måste öka.

Politiska beslutsfattare i kommuner och landsting har en arbetsgivarroll för den offentliga sektorns arbetsplatser. Dessa verksamheter ska ligga i framkant för att utveckla bättre arbetsvillkor och arbetstider, öka inflytandet och minska stressen. Samarbetet med fackföreningsrörelsen för att åstadkomma mönsterarbetsplatser ska stärkas och konkreta mål ska utarbetas i alla kommuner och landsting.

Det finns idag för många former av visstidsanställningar som kan staplas på varandra. Vi vill att antalet otrygga anställningar ska bli färre och tillsvidareanställningarna öka. Heltid ska vara en rättighet och deltid en möjlighet. I offentlig upphandling ska krav ställas på villkor i enlighet med svenska kollektivavtal. Det är också avgörande att offentliga upphandlare tar ett större ansvar för att säkra att de leverantörer man handlar med fullgör sina åtaganden mot sina anställda när kontrakten utförs. Upphandlande aktörer ska använda sig av så kallade antidiskrimineringsklausuler. Sverige ska

därutöver ratificera ILO:s konvention 94.

Fackföreningarnas möjlighet att hjälpa anställda att driva sina krav krymper samtidigt. Aktiva beslut av den borgerliga regeringen har gjort det alltför dyrt för många att vara med i facket. En maktförskjutning sker där facket trycks tillbaka och marknadskrafterna får råda alltmer. Arbetsrätt och anställningsskydd hotas. Rädslan för uppsägning och arbetslöshet har också gjort fler arbetsplatser tysta. Så får det inte vara. Vi socialdemokrater accepterar inte en utveckling som hotar grundläggande demokratiska rättigheter. Yttrande- och meddelarfriheten behöver tydliggöras och förstärkas för alla arbetstagare, även i privat sektor. Fackliga organisationer ska ges rätt att bevaka hur redan tecknade kollektivavtal efterlevs. Svenska kollektivavtal ska gälla alla som arbetar på svensk arbetsmarknad. Vi vägrar acceptera att löntagare ställs mot löntagare i en underbudskonkurrens som dessutom missgynnar seriösa arbetsgivare.

Andelen löntagare som arbetar i bemanningsföretag ökar. Lagstiftningen bör ses över för att öka de fackliga organisationernas inflytande när bemanningsföretag anlitas. Företrädesrätten vid återanställning får inte sättas ur spel när arbetsgivare hyr in personal från bemanningsföretag.

En halv miljon människor har trängts ut ur a-kassan för att den blivit för dyr, för dålig och för krånglig. Därmed innebär arbetslöshet en katastrof för allt fler. Sveriges utveckling hämmas när människor räds förändring.

Fackföreningarna skapade a-kassorna av två skäl. För det första för att den som förlorat sitt jobb skulle ha en inkomst att leva på tills hon eller han hittat ett nytt jobb. För det andra för att ingen av nöd skulle tvingas att bjuda under arbetskamraterna i lönekrav. Därför är a-kassan inte bara en väg vidare mot det nya jobbet för individen, utan också en gemensam försäkring för fortsatt hög produktivitet, förmåga till snabb omställning och rättvisa löner. En stark fackföreningsrörelse med stöd av en stark a-kassa är en om-

ställningsbenägen fackföreningsrörelse. Det är en tillgång i den globala konkurrensen och något som i decennier gjort Sverige till en av världens mest konkurrenskraftiga ekonomier.

Vårt mål är en väl fungerande arbetslöshetsförsäkring som är enkel att förstå, som är pålitlig och som inte kan missbrukas. Då bidrar den till rörlighet på arbetsmarknaden och en bred uppslutning kring öppenhet och utveckling i svensk ekonomi. Vi vill även fortsättningsvis ha en frivillig försäkring som administreras av de fackliga organisationerna. En bättre arbetslöshetsförsäkring som omfattar flertalet löntagare är en avgörande del av en starkare arbetslinje.

Arbetslinjen innebär både rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Vi vill ha krav utan kränkning. Olika människor har olika förutsättningar att anpassa sig till arbetsmarknadens krav – att flytta eller utbilda sig till nya jobb. Många människor jobbar mindre än vad de skulle vilja, och tvingas gå arbetslösa på deltid. Otryggheten för dem är stor. Det viktigaste är att se till att heltid blir en rättighet, och deltid en möjlighet. Därutöver behöver regelverket kring arbetslöshetsförsäkringen för deltidsarbetslösa förbättras. Deltidsarbetslösa bör också i ökad utsträckning erbjudas utbildning, vilket kan öka deras möjligheter till heltidsarbete.

Möjligheterna att röra på sig skiljer sig åt mellan unga och gamla och mellan ensamstående och de som har ansvar för barn. Vi vill att allas kraft och vilja till arbete ska tas tillvara, efter de förutsättningar var och en har. Vi står på löntagarnas sida. Därför har vi socialdemokrater också alltid varit Sveriges arbetareparti.

För en starkare arbetslinje och ett arbetsliv med både utvecklingsmöjligheter och trygghet vill vi socialdemokrater nu prioritera följande insatser:

- **Varje arbetad timme behövs.** Vi vill pröva möjligheterna till en överenskommelse mellan parterna och staten där rehabilitering och aktiva

insatser för långtidssjukskrivna som är anställda sker i arbetslivet. Det förutsätter en fungerande riskspridning mellan arbetsgivare och mellan branscher och ekonomiska drivkrafter för parterna att ta på sig ett ökat engagemang som garanterar sjukskrivna som är anställda rehabilitering, anpassat arbete eller möjligheten att byta arbetsgivare eller bransch. För människor med komplexa behov så behövs individualiserade och flexibla vägar till arbetslivet. Vi vill skapa en ny resurs för det, Kraftsam, med resurser för både arbetsmarknadsinriktade och rehabiliterande insatser och med kvalificerade handledare som kan ge ett individualiserat stöd. FINSAM-projekten runt om i landet har gett många goda erfarenheter som vi nu ska ta tillvara när vi går vidare med att skapa Kraftsam som ska bli en än slagkraftigare organisation med individens behov och rätt till arbete i centrum. Det innebär väsentligt förbättrad samordning av försäkringskassans, arbetsförmedlingens, landstingens och kommunernas insatser, om så krävs under en gemensam huvudman.

- **Förstärkt arbetsmiljöarbete.** Arbetsmiljöarbetet måste stärkas på alla nivåer – både förebyggande insatser och det systematiska arbetsmiljöarbetet behöver utvecklas och prioriteras. Skyddsombuden är nyckelpersoner för drivandet av ett förebyggande arbetsmiljöarbete. Såväl utbildning om arbetsmiljö som seriös forskning behövs för att åstadkomma genomgripande förbättringar i arbetslivet. Arbetslivsforskningen behöver stärkas. Vi vill investera i forskning om en bra psykosocial och fysisk arbetsmiljö och dess betydelse för hälsan.
- **Stark a-kassa för omställning och konkurrenskraft.** Avgifterna till a-kassan ska inte vara beroende av risken för arbetslöshet. Alla ska ha råd att vara med i a-kassan och de allra flesta ska vilja vara med. Vi vill sänka den enskildes totala avgift till a-kassan kraftigt. Vi vill verka för en solidarisk finansiering där egenavgiften är låg och likvärdig för alla löntagare. Dessutom vill vi höja taket i a-kassan. Målet är att 80 procent ska ha 80

procent av tidigare lön i ersättning. För att uppnå en arbetslöshetsförsäkring med långsiktig hållbarhet har en arbetsgrupp med LO bildats. I detta arbete ska även utformningen av arbetslöshetsförsäkringen för deltids- arbetslösa prioriteras. Det är rimligt att den som har tagit på sig ett förtroendeuppdrag inte förlorar ekonomiskt på detta. Därför ska också reglerna för detta ses över i arbetsgruppen.

2.3 Ett Sverige där fördomar inte hindrar arbete

2.3.1 Jämlikhet – därför feminism

“Med så många hot på en gång; borgerlig regering, klimathot och finanskris, framstår feminism just nu som ännu en dyr handväska, en identitetspolitisk lyx som man inte kan unna sig förrän det blir bättre tider.”

Karolina Ramqvist, Arena 2009

Vår vision är ett Sverige där varken kvinnor eller män begränsas av sitt kön – inte på arbetsmarknaden, och inte i livet i övrigt. Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina liv. Så lyder vårt mål. Det tillåter inte att jämställdhet reduceras till något som gäller kvinnor, eller något som man kan fundera på i nästa högkonjunktur. För att nå ett jämställt samhälle krävs ett långsiktigt och systematiskt arbete.

Fullständigt grundläggande är varje människas rätt till sin egen kropp. Lika rätt att bestämma vad den egna kroppen ska utsättas för och rätt att se ut och klä sig som man vill. Lika rätt att slippa vara rädd för fysiskt våld, bristande respekt eller sämre behandling på grund av den kropp man lever i och det kön man lever med.

Det ojämställda samhället har som sin yttersta konsekvens mäns våld mot kvinnor, prostitution, våldtäkt och sexslavhandel. Vi vill skärpa kampen

mot dessa brott, i Sverige och internationellt. Hedersvåld fortsätter att skörda offer och kräver ett skärpt och bättre samordnat arbete inom många myndigheter.

Trots att Sverige är ett av världens mest jämställda länder, upplever kvinnor en rädsla och oro i vardagen som begränsar just på grund av kön. Rädslan för oönskade eller farliga närmanden från män styr hur kvinnor reser, var de promenerar, hur de klär sig. Verbala sexuella kränkningar i skolan eller på nätet, sexuellt hot och tvång tillhör alltför många flickors vardag. Kvinnor i alla yrken riskerar att könstillhörigheten blir ett hinder i karriären och löneförhandlingen. Det skapar en ständig vaksamhet på sig själv och sin omgivning från tidiga år som krymper människors frihet.

Vi socialdemokrater är ett feministiskt parti. I grunden handlar jämställdhet om alla människors lika värde. Vi avvisar tanken att det skulle vara det biologiska könet som skapar de stora skillnaderna i mäns och kvinnors liv och villkor. Kön konstrueras kulturellt och socialt, och därför måste förtryck på grund av kön bekämpas genom att samhällets strukturer förändras.

Orättvisor som har sin grund i könstillhörighet är precis som all diskriminering ett sätt att hindra människors vilja till arbete, förmåga att växa och utvecklas, människors idérikedom och ansvars känsla. Jämställdhet är produktivt.

Under de borgerliga regeringsåren har jämställdhetsarbetet gått bakåt. Jämställdhetsdebatten har blivit mer lågmäld och fokus har flyttats från samhället till hemmet och individerna. Men jämställdhetskampen handlar inte bara om vems tur det är att diska, utan om samhället, om vilket Sverige och vilken värld vi vill leva i – och därmed är kampen politisk. Vi socialdemokrater vill vända kräftgången för jämställdheten i Sverige.

Det kräver intensifierad kamp för en jämställd arbetsmarknad. Vi måste på allvar angripa grunden för den könsuppdelade arbetsmarknaden. Arbets-

linjen och vår nya utbildningslinje gäller kvinnor och män lika. Skatte-, familje- och näringspolitiken ska premiera arbete och företagande bland kvinnor – inte leda till att kvinnors sysselsättningsgrad sjunker.

I dagens Sverige finns det barnfamiljer av många olika slag. Många barn växer upp i en annan familjekonstellation än den med sina biologiska föräldrar. Alla barn – oavsett hur familjen ser ut – har rätt till sina vårdnadshavare. Ojämställdheten i familjen vilar i huvudsak på traditionella könsroller.

Kvinnor utför fortfarande huvuddelen av det obetalda hemarbetet – och halkar därmed efter i position och lön i arbetslivet. Kvinnor tar ut huvuddelen av föräldraförsäkringen, arbetar mer deltid än män, har större ohälsa, får sämre löneutveckling och pensioner på grund av den traditionella ansvarsuppdelningen mellan män och kvinnor. Därför vill vi socialdemokrater dela föräldraförsäkringen mer rättvist. Om fäder och mödrar tar lika del av ansvaret för barnen från början ökar chanserna att ansvaret fördelas mer jämnt längre fram. Då nås också de chefer som befordrar och sätter löner på arbetsmarknaden av insikten att barnen är ett delat ansvar som tas av både män och kvinnor. Vi vill också att föräldrar som har barn växelvís boende hos sig ska ha delat barnbidrag.

Vi vill ta itu med de arbetsmiljöproblem som i hög grad drabbar kvinnor. Kvinnor är sjukskrivna i högre utsträckning än män som en konsekvens av enformiga arbeten, hög arbetsbelastning och ringa inflytande. Kvinnor har oftare osäkra anställningar och ofrivilliga deltider, samt får sämre möjligheter till vidareutbildning och karriärutveckling. Fler kvinnor än män upplever psykisk press av allt för hög arbetsbelastning. Den näst vanligaste skadeorsaken för kvinnor i arbetet är hot, våld och rån.

Kunskapsutvecklingen inom området kvinnors arbetsmiljö behöver öka. Vi vill se särskilda forsknings- och utvecklingsprogram för att möta problemen i de mest skadedrabbade branscherna och hitta nya metoder i arbetsmiljöarbetet.

Svenska problem kan te sig små i globalt perspektiv. Av världens 1,2 miljarder människor som lever på mindre än en dollar om dagen är 70 procent kvinnor. Fattiga kvinnor och flickor är världens mest utsatta. Varje år dör 600 000 kvinnor i samband med graviditet och förlossning. Omfattande sexuellt våld riktas mot kvinnor och flickor i väpnade konflikter. Samtidigt står kvinnor för mycket av utveckling och företagande i fattiga länder. För oss socialdemokrater går den internationella kampen för jämställdhet hand i hand med den svenska. Mänskliga rättigheter är också kvinnors rättigheter – i alla länder.

Några principer är särskilt viktiga för vårt fortsatta arbete för jämställdhet:

- **Rätt till sin egen kropp.** De normer och attityder som begränsar kvinnor i vardags- och arbetsliv måste förändras. När bostadsområden, centrum, buss- och tåglinjer och annan stadsplanering görs ska ett jämställdhetsperspektiv finnas med. Både arbetsgivare och fackförbund måste ta ett större ansvar för att de kulturer och strukturer som uppstår på arbetsplatserna inte hämmar kvinnors inflytande och möjligheter. Vi ska förstärka arbetet mot sexuella trakasserier och bekämpa sexualiserad reklam. Mäns våld mot kvinnor ska bekämpas med metoder som är förankrade i forskning och erfarenhet.
- **Barn har rätt till båda föräldrarna.** För att öka jämställdheten i samhället behöver föräldraförsäkringen delas lika mellan föräldrarna. Som ett steg på vägen vill vi att föräldraförsäkringen delas i tre lika delar. En tredjedel för vardera vårdnadshavaren, och en tredjedel som båda vårdnadshavare har möjlighet att ta ut. Detta ska ske genom att ytterligare månader knyts till respektive vårdnadshavare inom ramen för dagens försäkring. Självklart ska genomförandet ske med respekt för att enskilda familjer ska ha rimliga planeringsförutsättningar. Barn har rätt till båda sina föräldrar. Kvinnor och män har samma rätt till nära relationer till sina barn. Jämställdheten i både hem och arbetsliv kan på så vis också öka.

- **Lika makt och lön – oavsett kön.** Lika lön för likvärdigt arbete ska gälla. Arbetet med lönekartläggningar och jämställdhetsplaner ska prioriteras. Könsssegregeringen i arbetslivet måste brytas. Möjligheten till fasta anställningar ska stärkas. Heltid ska vara en rättighet, deltid en möjlighet. Nu krävs aktiv handling för att detta ska bli verklighet. Om andelen heltidsanställningar inte kan ökas genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter är vi beredda att lagstifta. Aktiebolagslagens regler ska ändras så att minst 40 procent av vardera könet är representerat i de större bolagens styrelser.

2.3.2 Kamp mot diskriminering och fördomar

**“Som om ni hade patent på vad som kallas svenskt
Svenskhet förändras ständigt och jämt
Och har gjort så, ända sen dagen Sverige fick en gräns.
Ge oss Sverige tillbaka, jag snackar om hela kartan
Ge oss Sverige tillbaka, ge inte bort det till nån Sverigedemokrat, va”**

Timbuktu, Ge oss Sverige tillbaka, 2009

Varje människa är unik, men människovärdet är lika. Alla människor har en etnisk bakgrund, en könstillhörighet och en sexuell läggning - ingen mindre värd än en annan. Alla människor har rätt att bli behandlade med respekt. Ingen människa har rätt att döma eller trampa på en annan för vem han eller hon är. På de principerna vilar vårt demokratiska samhälle.

Vi socialdemokrater står i alla sammanhang upp för människovärdet och kräver krafttag mot de hatbrott som begås på grund av rasism, främlingsfientlighet eller hets mot HBT-personer. Vi accepterar inte diskriminering på grund av kön, ålder, funktionsnedsättning, hudfärg, tro, sexuell läggning eller något annat som gör oss människor unika – varken i arbetslivet eller i samhällslivet i övrigt.

Kampen för HBT-personers rättigheter har med stor framgång drivits av socialdemokratin. Vi är ständigt beredda att öka friheten och rättigheten för alla att delta på lika villkor i det demokratiska samhället. Men ännu återstår arbete. Det behövs mer kunskap om transpersoners villkor. Vi vill tillsätta en utredning med uppgift att skapa en samlad verklighetsbild av deras situation. Därigenom får vi bättre förutsättningar att stärka deras ställning i samhället. Personer som bytt kön måste kunna få sin namnidentitet ändrad i myndigheters handlingar och intyg, så att man kan söka jobb, bostad eller sköta sina ärenden utan att känna sig kränkt. Det återstår också mycket att göra på den internationella arenan och i kampen mot hiv/aids.

Diskriminering bygger på rädsla och fördomar, men också på att vissa slår vakt om sina privilegier genom att tillskriva andra negativa egenskaper. Diskriminering beror på de strukturer som utestänger människor och genomsyrar hela samhället. Det krävs en aktiv politik som motverkar utestängande normer, lagstiftning och opinionsbildning - men vi måste också var och en göra insatser i vardagen för att utrota fördomarna. Arbetarrörelsen är viktig i detta arbete. Alla har ett ansvar för det Sverige vi formar tillsammans.

Boendesegregationen måste brytas. Därför är det viktigt med blandad bebyggelse och god tillgång till boende med olika upplåtelseformer. Boendesegregationen påverkar skolgång, inflytande i boendet, sociala nätverk och möjligheterna att få ett jobb. Den påverkar också språkinläringen. När människor med olika bakgrund och religion bor och lever tillsammans skapas möjligheter till möten över gränserna, förutsättningar för ömsesidig förståelse och uppslutning kring gemensamma demokratiska värderingar.

När människor räknas ut på förhand i arbetslivet på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion, funktionsnedsättning, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller ålder handlar det om olaglig diskriminering.

Men det förekommer också godtycke och missgynnande. Oavsett vilket så leder det till att möjligheten att försörja sig genom arbete, få göra rätt för sig och ingå i ett sammanhang går förlorad för väldigt många människor. Så byggs berg av samhällsliga nederlag och personliga lidanden. Diskriminering är förtryck och en kränkning av mänskliga rättigheter. Därför ska det finnas en skarp lagstiftning mot diskriminering och resurser till att bekämpa diskriminering.

Vi måste se möjligheterna hos varandra! I arbetslivet ska man bedömas, belönas och befordras efter vad man kan och tillför verksamheten – inte efter grumliga fördomar. Bara på arbetsmarknaden sker enorma mänskliga och samhällsliga förluster på grund av fördomar. Bland personer med funktionsnedsättning i Sverige är sysselsättningsgraden bara drygt femtio procent, och bland personer med utomeuropeisk bakgrund lika låg. Det betyder miljarder timmar av förlorade arbetsinsatser, initiativ, idéer och nya perspektiv som skulle ha gjort enskilda människor och Sverige som nation rikare.

Vi socialdemokrater vill se ett arbetsliv där alla får ta plats. Arbete åt alla är vårt mål, och därför måste vår politik utformas så att arbete blir en reell möjlighet för människor som idag missgynnas eller diskrimineras. Att man inte klarar en heltidstjänst, behöver tekniska hjälpmedel eller har svårt med språket i början går att hantera för arbetsgivarna – det är en fråga om vilja och förmåga att se människors potential, och att använda de stödfunktioner som finns.

I tider av arbetslöshet och när konkurrensen om jobben hårdnar ökar risken för diskriminering. Det kräver ett starkt lagligt skydd mot godtycke, men också en väl fungerande kollektivavtalsmodell för att garantera lika-behandling. Därför tar vi socialdemokrater strid för de fackliga rättigheterna och kollektivavtalen.

Följande åtgärder vill vi prioritera:

- **Nolltolerans mot diskriminering.** Alla människor ska behandlas likvärdigt. Den nya kraftfullare diskrimineringslagstiftningen måste leda till att den som drabbas också faktiskt kan få rätt i sak. Lagstiftningen behöver kompletteras med ett partsgemensamt arbete för ett icke-diskriminerande arbetsliv. Vi vill att oidentifierat ansökningsförfarande till offentliga tjänster och andra metoder för att motverka diskriminering fortsatt ska prövas och utvecklas så länge människor med olika namn, bakgrund, kön eller ålder inte ges samma möjligheter.
- **En skarp lagstiftning.** Vi vill verka för en skarp lagstiftning – oavsett diskrimineringsgrund. Vi vill skärpa sanktionerna mot dem som inte rättar sig efter diskrimineringslagens krav. Den nuvarande lagstiftningen som förbjuder åldersdiskriminering i arbetslivet och i utbildningsverksamhet är inte tillräcklig. Lagen om åldersdiskriminering ska utvidgas till fler områden. Vi kommer också att verka för en utveckling av arbetet mot diskriminering och för mänskliga rättigheter på regional och lokal nivå.
- **Funktionsnedsättning hindrar inte arbete!** Arbetsgivare måste börja inse att en funktionsnedsättning inte behöver utgöra ett hinder för arbete. Personer med funktionsnedsättning har samma rätt till stöd, matchning och utbildning som personer utan funktionsnedsättningar. Ibland behövs en anpassning av arbetsplatsen, vilket är arbetsgivarens ansvar. Anställning med lönebidrag och Samhall, vars uppdrag bör ses över, ska finnas för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden.

3. Investera i möjligheter och framtidstro

3.1 Låt ungdomsgenerationen ta plats

3.1.1 Ett jobb och en bostad

”Jag oroar mig för att inte hitta ett jobb efter min utbildning.

Jag får ont i magen bara av att tänka på det.”

”Jag är trött på att flytta runt, runt hela tiden.”

”Ungdomar får ta mycket skit. Ungdomar har blivit ett skällsord.”

Ungas röster ur Investera i Sveriges unga – en ungdomsrapport typ, Socialdemokraternas ungdomspanel 2009.

De närmaste åren lämnar de största ungdomskullarna sedan fjortioalst-generationen gymnasieskolan. Det betyder att tiotusentals unga vuxna stiger in i vuxensamhället – med liv och lust, med höga krav, med många nya idéer och stark vilja att förändra samhället. Det är en fantastisk möjlighet för vårt land.

I de flesta fall lämnar ungdomarna skolan med en stark känsla av frihet och förhoppningar inför framtiden – och fulla av energi. Deras drömmar, initiativkraft, kreativitet och idéer kommer att bära långt i strävan att bygga ett eget vuxenliv. Och när de utbildar sig, får jobb eller startar företag så medverkar de till vår gemensamma utveckling.

Dagens ungdomsgeneration har vuxit upp i ett fritt Europa med en ny tids möjligheter att mötas, resa och kommunicera. Internet, ett globalt flöde av information, nyheter och musik, och möjligheter att handla, spela och prata med människor i andra länder är självklarheter. Globaliseringen har skapat globaliserade ungdomar – kunniga, kreativa, välinformerade och därför ofta med en stark ansvarskänsla.

Samtidigt har vi idag ett samhälle med växande orättvisor, också mellan generationerna. Trösklarna för att gå över till ett självständigt vuxenliv höjs, inte minst på arbets- och bostadsmarknaden. Nu möter de unga som lämnar skoltiden bakom sig ett Sverige präglad av historiskt hög ungdomsarbetslöshet. Ungdomsarbetslösheten i Sverige är en av Europas högsta.

Vi socialdemokrater vill radera ut ungdomsarbetslösheten. Det kan vi inte göra enbart av egen kraft och inte från en dag till en annan. Men vi är övertygade om att vi, tillsammans med arbetsgivare som vet att arbetskrafts- och kompetensbrist väntar runt hörnet och fackliga organisationer som brinner för allas rätt och möjlighet till arbete, kan göra skillnad.

Det behövs fler vägar vidare till utbildning och framtida jobb. Bland dem som förblir arbetslösa en längre period vet vi att det oftast är ofullständig gymnasieutbildning som är problemet. Bevisat effektiva åtgärder som arbetsmarknadsutbildning och komvux har rustats ner. När högskolan inte längre byggs ut betyder större ungdomskullar också att färre får möjlighet till högskoleutbildning.

Under kommande år kommer unga som saknar en gymnasieexamen att drabbas särskilt hårt av jobbkrisen. Alla ska få en andra chans, en kunskapsgaranti för unga ska införas. Ingen under 25 år ska nekas plats i kunskapslyftet. Vi vill att det ska vara lätt för den som saknar fullständig grundskole- eller gymnasiekompetens att komplettera inom komvux eller på folkhögskola. Alla ska ges möjlighet till gymnasieexamen. Det behövs mer yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning för unga och fler lärlingsplatser för långtidsarbetslösa unga. En nära kontakt med arbetslivet kan vara avgörande för att finna motivation och mening i studierna.

Sverige behöver fler entreprenörer, också unga entreprenörer. I kommuner och regioner kan företagskuvöser för unga entreprenörer erbjuda riktad stöd, rådgivning, mentorer och möjligheter att få kontakter och bygga

nätverk för erfarenhetsutbyte.

Utan jobb eller en studieplats blir det omöjligt att flytta hemifrån. Tillfälliga jobb duger ofta inte för ett förstahandskontrakt och bristen på billiga hyresrätter är skriande. Borttagandet av de statliga investeringsstöden ledde till att bostadsbyggandet tvärnitade långt innan den ekonomiska krisen nådde Sverige. De ideologiskt motiverade utförsäljningarna av hyresrätter har gjort det ännu svårare för den som inte har kapital att skaffa en bostad.

Lösningen för många ungdomar blir andrahandskontrakt, tillfälliga boenden eller att bo kvar hemma hos föräldrarna långt upp i åren. Det hämmar möjligheterna att leva ett fritt liv, ta fullt vuxenansvar, välja sina fritidsintressen, skapa relationer eller bilda familj.

Ungdomsperspektivet ska genomsyra all politik. Vi Socialdemokrater – i riksdag och regering, Europaparlamentet, kommuner och landsting – ålägger oss själva detta som ett av våra viktigaste uppdrag under den kommande mandatperioden.

**Vi vill erbjuda en politik som tar ungdomsgenerationen på allvar.
Därför prioriterar vi ungdomars chanser till jobb och bostad:**

- **Betvinga ungdomsarbetslösheten!** En socialdemokratiskt ledd regering kommer att ta initiativ till en bred samhällelig mobilisering för utbildning, praktik och jobb till ungdomar. Varje ung som vill eller bedöms behöva det ska få utbildning, praktik, en lärlingsplats eller subventionerad anställning från första dagen – en Jobbstart. Ungdomar som trots detta inte har fått jobb inom ett år ska få både rätt och skyldighet att delta i en yrkesinriktad utbildning med arbetsplatsförlagd praktik, läsa in allmän behörighet eller gå vidare till högre studier. I den offentliga sektorn vill vi se trainee-program, och en särskild jobb- och praktiksatsning för nyexaminerade unga akademiker på statliga myndigheter. Ungdomar med

funktionsnedsättning är en särskilt prioriterad grupp.

- **Prioritera sommarjobben i kommunerna.** Sommarjobben gör det möjligt för unga att skaffa sig egna kontakter och erfarenheter i arbetslivet. Det första riktiga jobbet är ofta på en arbetsplats där man har sommarjobbat. Det går att ordna sommarjobb med rimliga villkor till alla 16-åringar – det vet de socialdemokratiskt styrda kommuner som har gjort det. I kommuner och landsting ska socialdemokratiskt styre innebära att sommarjobb prioriteras.
- **Fler bostäder som unga kan efterfråga.** Det behövs ett investeringsstöd för hyresrätter, inte minst för att unga och studenter ska ha möjlighet att hitta en bostad som de har råd att bo i. Skärp kraven på allmännyttiga och privata fastighetsägare så att de inte villkorar lägenhetskontrakt på ett sådant sätt att det blir omöjligt för ungdomar att få en lägenhet. Tillsvidareanställning ska inte behöva vara ett krav.

3.1.2 Ung vuxen med rätt till respekt

**”vi bildade band och blåste ringar
drog med handen genom jorden
fyllde naglarna med lera
av all yta som vi skrapade
för nånstans under lagren
av tätortstimotej
bredde stora världen ut sig
utan farthinder och Konsumkort
och nypon”**

Lars Winnerbäck, Söndermarken 2003

Det handlar bara om några år – men alldeles avgörande år. Att vara ung på tröskeln till vuxenlivet är hisnande; vad ska jag göra med mitt liv? Vilken utbildning, vilket jobb? Det är också alldeles underbart; den första för-

älskelsen, nyfikenheten på livet, alla vägar som ligger öppna.

De allra flesta unga är trygga och känner tillförsikt. De lever med fungerande relationer och nätverk både i verkligheten och på nätet och får stimulans i skolan för att utveckla sitt tänkande, inspireras av kompisar, kultur, idrott och politik. Drömmen är att plugga, resa, jobba eller starta företag.

Ny teknik och en hög grad av internationalisering skapar nya fritidssysselsättningar och helt nya sätt att organisera sig. Ungdomar är öppna och snabba att ta till sig det nya, men samhället hänger inte alltid med. Därför är det viktigt att de unga med stöd av vuxna själva får definiera och prioritera hur dem vill ha det. Över hela landet ska det finnas många viktiga verksamheter som engagerar ungdomar. Det handlar exempelvis om bra fritidsgårdar, idrottsföreningar, musikhus, motorgårdar, dans och teatergrupper.

Det kostar pengar att vara ung i en tid när allt fler miljöer är kommersiella och när stil avgör status. I regel har ungdomar ont om pengar – men det måste finnas gränser. Jobb, utbildning, studiebidrag och billiga boenden är grunden. Studenterna har det tufft ekonomiskt. Vi socialdemokrater vill att fler ska studera, och studera återkommande i livet. Det kräver också att det är möjligt att finansiera sina studier – inte minst om man har hunnit bilda familj och skaffa barn.

Även om de allra flesta ungdomar mår bra har grundskoletiden för några varit jobbig, med tävlan, stress, prestationsångest, lite att säga till om och ständiga jämförelser med andra. Andra har haft svårt att koncentrera sig, hamnat i bråk och inte riktigt känt sig välkomna i skolan. Då kanske inte mer utbildning är det som hägrar.

Vi socialdemokrater anser att det är fel att sänka kraven i gymnasieskolan. Istället måste det finnas fler alternativa vägar och en öppenhet för att man kan vilja ta saker och ting i sin egen ordning. Det gick kanske att klara sig utan gymnasiekompetens och behörighet till högskolan förr i tiden – men

idag, när en stor majoritet har gymnasiebakgrund är det annorlunda. Om vi inte förmår fånga upp de skoltrötta ungdomarna, höra vad som är det verkliga problemet och hjälpa dem att hitta en väg framåt så riskerar de att slås ut – inte bara från skolan utan också från arbetsmarknaden.

Har man redan haft det jobbigt under skoltiden kan det bli särskilt förödande att sedan ställas vid sidan av – arbetslös eller utan studieplats, hänvisad till socialkontoret eller familj och vänner. Det tolkas lätt som en bekräftelse på att man inte duger, inte räcker till. Det är inte konstigt, men en stor förlust, varje gång det slår tillbaka i form av destruktivitet och brottslighet.

Våldet bland ungdomar tycks bli råare. Det finns också många oroande signaler om ungdomars droganvändning och psykiska ohälsa – en faktor som också ofta är orsak till våld. Bland dem som överlämnas till rättspsykiatrisk vård har en stor majoritet haft kontakt med barn- och ungdomspsykiatri eller socialtjänst i tonåren. Många barn växer upp i familjer där en eller båda föräldrarna missbrukar alkohol eller andra droger. För oss socialdemokrater är det en prioriterad fråga att stödja dessa barn.

Vi måste ta ungdomsgenerationen på allvar. Därför måste vi förbättra ungas inflytande och möjligheter till aktiv och berikande fritid, idrott och kultur – det ger framtidstro. Vi behöver samarbeta för att minska påfrestningarna på de unga som har det tufft – personal i verksamheter där unga finns, föräldrar och andra vuxna, kompisar. Om det går snett ska det finnas en bra skolhälsovård, en vardagsnära polis, ungdomsmottagningar och annat krisstöd. För unga med stora eller akuta problem är samhällets stöd inte tillräckligt idag. Det får inte vara långa köer och svårt att hitta hjälp vid drogberoende, ätstörningar eller psykisk ohälsa. Våld och brottslighet måste alltid leda till snabb reaktion.

Vi delar alla ansvaret. Föräldrar, men också andra vuxna i ungdomars

vardag behöver engagera sig, stiga fram och både ställa krav och stötta. Vuxna har en plats i de ungas värld – och de unga i de vuxnas.

Ett ungdomsperspektiv på politiken ska märkas tydligt på flera områden:

- **Plats för frihet, lust och energi.** Ungdomshus, samlingslokaler, idrottsklubbar, teater- och kulturverksamhet innebär plats och utrymme för unga att mötas och göra saker utan att det kostar pengar. I alla kommuner måste det finnas platser för unga där de själva kan styra verksamheten. De möjligheter som ny teknik och globalisering skapar behöver nå fram till fler unga. Samhällets stöd till föreningsliv och organisationer behöver utvecklas så att ungas möjlighet till delaktighet och inflytande stärks. Vi vill understryka idrottsrörelsens viktiga roll för ungas hälsa och sociala utveckling samt utveckla detta i ett särskilt idrottspolitiskt program. I detta program vill vi bland annat förnya ”Handslaget” och arbeta mer långsiktigt med stödet till barn och ungdomar.
- **Rätt till hälsa och snabb hjälp när det behövs.** En lättillgänglig skolhälsovård ger goda möjligheter att upptäcka problem tidigt och slussa dem som behöver mer hjälp vidare. Vi vill förstärka skolhälsovården. Alla kommuner ska ha åtgärdsplaner för ungdomar som drabbas av psykiska problem. Ansvarsfördelningen ska vara tydlig så att alla vet vem man ska vända sig till och vem som ansvarar för vad. Ingen tid ska förspillas, adekvat hjälp och stöd ska ges omedelbart. Detta kan möjliggöras genom samverkan i varje kommun mellan skola, socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri samt ungdomsmottagning. Det vill säga en fungerande ungdomshälsa.
- **Studerande ska ha goda villkor.** Många studenter har en pressad ekonomisk situation. Det finns inte utrymme för det oväntade, ett tandläkarbesök eller behov av medicin. Inte minst studenter med barn har det tufft

ekonomiskt. Vi vill höja både studiemedlet och bidraget till studenter med barn.

3.2 Konkurrera med kunskap och forskning

3.2.1 Rätt till kunskap – lust att lära

”Barnen går i skolan i 13 år. Det är en lång tid. Det är mer än tre mandatperioder.

Om vi byter regering vid varje val, så kan vi i praktiken få en situation där en och samma elev skulle byta betygssystem tre gånger under sin tid i skolan. Är det rimligt? Skoltiden är kanske den viktigaste tiden i våra liv. Skoltiden måste präglas av ordning, stabilitet och ro så att alla ungar kan lära sig så mycket som de bara kan. Debatten om arbetsro handlar på det sättet lika mycket om arbetsro i klassrummen som under själva skoltiden.”

Mona Sahlin, socialdemokraternas förtroenderåd, november 2007

Vi socialdemokrater vill att alla barn, oavsett barnets förutsättningar, föräldrarnas utbildning eller inkomst, ska ha rätt att utvecklas och nå kunskapsmålen. Skolans sätt att fungera har avgörande betydelse för om eleverna når målen eller inte. Om inte skolan lyckas i sitt uppdrag slår den sociala bakgrunden igenom. Därför måste alla skolor vara bra skolor.

Varje förälder känner till den mix av spänning, stolthet och oro man känner när de egna barnen tar steget in i skolvärlden. Hur ska det gå? Klart det går bra! Får de kompisar? En lärare som lyssnar och ser barnens speciella färdigheter?

Med tiden kommer föräldraskapet att innebära täta kontakter med skolan och lärarna, tjat om läxor och så småningom diskussioner om skolval och framtid. Kunskap är makt. Men kunskap är också frihet; friheten att ha många

möjliga vägar för framtiden att välja på, och den frihet till nya intellektuella och kulturella upplevelser som bildning ger.

Vi socialdemokrater ser utbildningssystemet som en helhet. De barn som börjar förskolan idag är samtidigt framtidens forskare. De ska färdas länge inom utbildningssystemet och vår uppgift politiskt är att göra resan väl värd.

En förskola för alla barn med omsorg och lärande på lekens grund är starten på det livslånga lärandet. Förskolans roll måste stärkas för att nå en mer rättvis och jämlik skolstart för alla barn. Förskola och skola ska samverka med respekt för sina olika kvaliteter och kompetenser. Vi vill förstärka kvaliteten i förskolan och garantera att alla förskolor har utbildad personal och följer den nationella läroplanen. Socialdemokraterna vill att förskolan på sikt ska vara avgiftsfri.

All utbildning i Sverige ska vara av hög kvalitet. Vårt fragmentiserade och högkvalificerade samhälle ställer allt högre krav på formell utbildning. Det kräver att hela utbildningssystemet, från förskolan till universitets- och doktorandstudier fungerar bra och ger människor de kunskaper och färdigheter som krävs i vårt moderna samhälle. En hög utbildningsnivå hos befolkningen har bidragit till svenska framgångar under decennier, och är central även för en fortsatt stark svensk utveckling.

Vi ser en ökad segregation och uppdelning av barn efter föräldrars inkomst och sociala ställning, en segregation som riskerar att öka i takt med minskade resurser för skolan. En rad förändringar oroar. Den borgerliga regeringens vårdnadsbidrag och barnomsorgsavgift drar resurser från förskolan. Stora skattesänkningar leder till att lärare sägs upp. Sorteringen av elever sker allt tidigare. Utbildningsvalen skjuts nedåt i åldrarna och dörrar stängs för nya utbildningschanser längre fram.

Huvudinriktningen på socialdemokratisk skolpolitik är tydlig. Fokus ska ligga på lärande, kunskap och dokumenterat resultat. Elevernas vilja och

lust att lära måste stimuleras. Vi vill ha kompetenta, kritiskt granskande och kreativa elever. Det handlar om tydliga mål, systematisk uppföljning och höga förväntningar. Om ömsesidig respekt för arbetsro och trygghet, ett aktivt värdegrundsarbete och inte minst om ett tydligt och professionellt ledarskap i skolan.

Det finns en rad positiva exempel där skolan lyckas skapa ett lustfyllt lärande genom att kombinera ämnen som naturkunskap och design eller teknik och drama. Goda ämneskunskaper nås bäst när alla sinnen får utvecklas och lusten att lära stimuleras. Olika former av estetisk verksamhet har en given plats i skolan.

De som hävdar att alla barn inte har vilja och förutsättningar att lära, att klara grund- eller gymnasieskolan bör ställas inför frågan vems barn som avses – är det de egna barnen, eller andras ungar? Vi socialdemokrater bygger vår politik på en behård övertygelse om att alla vill och kan lära. Barn är olika. Därför kräver lika möjlighet olika mycket resurser.

Bra lärare kan utträta underverk. Alla lärare i den svenska skolan ska vara utbildade, kompetenta och behöriga. Kraven är och ska vara höga på lärarna, skolledarna och deras utbildningar. Systematisk fortbildning av lärare och skolledare är en central del i skolornas kvalitetsarbete. Det är ett stort ansvar att hjälpa barn att växa med kunskaper. Vi socialdemokrater tycker att det är viktigt att ha en bred kunskap och kompetens bland all personal inom skolans verksamhet.

Alla skolor ska vara bra skolor, och alla barn och ungdomar ska få en god och likvärdig utbildning. Det kräver långsiktighet och ansvarstagande av beslutsfattare på alla nivåer. Kunskaperna i basämnena svenska, engelska och inte minst i matematik måste bli bättre. Vi tror på en skola som präglas av ömsesidig respekt mellan elever och lärare. Ordning och reda ska prägla skolarbetet. Skolan ska stimulera elevers samarbetsförmåga, kreativitet,

flexibilitet och initiativförmåga. Vidare är det viktigt att barn och ungdomar får en god grundläggande förmåga att hela tiden lära nytt och lära om. Elever ska få ta ansvar och elevinflytandet ska öka. Detta är mål som det borde råda stor enighet om i Sverige. Vi socialdemokrater söker fortsatt en överenskommelse över den politiska blockgränsen om skollag, betyg och nationella prov.

Elevens rätt till kunskap i en skola av hög kvalitet ska prioriteras. Det är viktigare än skolans driftsformer och huvudmannaskap. För att kunskap och kvalitet ska kunna garanteras varje enskild elev måste alla skolor tillhöra ett gemensamt skolsystem, följa samma skollag, läroplan, kursplan och betygssystem. Granskning, insyn och kvalitetskrav måste gälla alla skolor lika. Elever och föräldrar ska ha rätt till en allsidig och saklig information som ger en rättvis jämförelse mellan skolor. Alla barn och ungdomar i den svenska skolan, oavsett huvudman för skolan, ska garanteras en undervisning som står fri från religiös och politisk påverkan. Därför ska det slås fast i skollagen att all undervisning ska vara icke-konfessionell och vila på vetenskaplig grund.

Skolan ska inte vara en del av marknadsekonomin. Skolan är en del av den svenska välfärden. Vi betalar den tillsammans för att alla unga ska få del av samma höga utbildningskvalitet. När resurser vi gemensamt avsatt för skolan istället används för stora vinstuttag till aktieägare visar det att regelverket inte fungerar. Vår principiella uppfattning är att skattemedel avsedda för skolan också ska gå till skolan. Vinster ska inte kunna tas ut genom att ge avkall på kvaliteten i skolan eller genom att välja bort elever med störst behov. Förstärkta kvalitetskrav och skärpta etableringsvillkor ska säkerställa att de gemensamma resurserna verkligen används för att ge alla barn en bra skola. Dessa principer ska även gälla för förskolan.

Med explosionen av friskolor i storstäderna har följt fler valmöjligheter och intressanta ämneskombinationer för eleverna, men också en stor otrygghet.

Vi vill trygga friheten för eleverna men minska osäkerheten vid valet.

Vi vill se över hur etablering och dimensionering av gymnasieskolan sker. Möjligheten för elever att kunna välja olika utbildningar är viktig. Samtidigt måste utbudet vara relevant för såväl dagens som framtidens behov på arbetsmarknaden. Överetablering bör undvikas. Därför ska företag, branscher och parterna på arbetsmarknaden involveras och alla skolor omfattas av arbetet. Inte minst gäller detta yrkesutbildningar. Gymnasieutbildningar ska ge den kompetens som ett modernt arbetsliv kräver. Alla nationella program ska ge behörighet till högre utbildning.

Nedskärningarna i skolan under nittiotalskrisen satte spår hos en hel generation. Nu riskeras ytterligare en generations möjligheter till en bra utbildning i takt med att den offentliga sektorns underskott växer. Skolan måste ha tillräckliga resurser och god tillgång på välutbildade lärare och skolledare. Det är ett nationellt ansvar.

Skolbarnomsorgen efter skoldagens slut behöver stärkas så att alla barn kan få läxläsningshjälp och stimulans genom skapande lek.

Vi socialdemokrater vill utveckla svensk skola och höja kvaliteten så att varje barn i Sverige får de chanser som en bra skolgång ger. Det är en investering i framtiden – i människors frihet och möjligheter, och i svensk konkurrenskraft och framtidens jobb.

Därför kommer vi socialdemokrater att prioritera följande insatser på skolans område:

- **Kvalitetssäkra svensk skola och förskola.** Alla barn ska ha möjlighet att nå sin fulla potential i skolan. Därför ska de individuella utvecklingsplanerna, tillsammans med nationella prov och målrelaterade betyg, utgöra en systematisk kunskapsuppföljning som ska resultera i ett individ-

anpassat stöd så att alla kan nå kunskapskraven och fortsätta att utvecklas. Också skolornas insatser för att skapa trygga och säkra miljöer för eleverna måste utvärderas. Skollag och regelverk, granskning, insyn och högt ställda kvalitetskrav ska gälla alla skolor lika. Vi vill ha en kvalitetslag för att garantera att all förskoleverksamhet som får offentliga bidrag lever upp till tydliga kvalitetskrav.

- **Förnya friskolesystemet.** I ett nationellt skolsystem har kommunerna ansvaret för att garantera alla barn och unga rätt till god utbildning med hög kvalitet. Kommunernas roll ska därför stärkas även vad gäller elever som går i skolor med annan huvudman. Vi vill införa ett obligatoriskt samråd mellan kommunen och huvudmannen när en fristående skola vill etablera sig. Samrådet ska vara djupgående. Nationella riktlinjer för form och innehåll i ett samarbetsavtal ska finnas. Om någon part i undantagsfall behöver anmäla en avvikande uppfattning ska den nationella nivån träda in som oberoende tredje part. Under tiden ska etableringen skjutas upp. I sådana undantagsfall ska kommunens samlade ansvar för alla barns och ungdomars utbildning tillmätas en avgörande betydelse. Ett samarbetsavtal ska finnas innan skolan får starta. Utgångspunkten ska vara elevens rätt till en utbildning av hög kvalitet och det gemensamma ansvar som alla aktörer, offentliga som privata, har för detta. Av samrådet ska framgå vid vilken tidpunkt och var i kommunen en etablering är mest lämplig. För redan etablerade friskolor ska samma insyn, granskning och kvalitetskrav gälla som för alla andra skolor. Samarbetsavtal ska upprättas även med dem. Vi vill se över hur skolpengssystemet kan inordnas i kommunernas resursfördelningssystem för skolan där skärpta kvalitetskrav och etableringsvillkor ingår. Genom ett sådant system med skärpta kvalitetskrav kan det säkerställas att de gemensamma resurserna till skolan används för skolverksamhet. En lag om investeringskydd ska förhindra att våra gemensamma medel slumpas bort till privata vinstintressen vid avknoppning eller utförsäljning av skolor och förskolor.

- **Professionellt ledarskap i skolan.** Kvalitetskraven på landets lärarutbildningar bör höjas. Lärarstudenternas lämplighet för lärarrollen måste bedömas under hela utbildningen. Vi vill se en AT-tjänstgöring för lärare som ger stöd och ledning för nya lärare, och ett auktorisationssystem som bidrar till att alla lärare kan utvecklas i yrket. Vi vill se en obligatorisk skolledarutbildning med statlig certifiering som krav för att bli anställd som skolledare.

3.2.2 Högskolan – kunskapsnationens ryggrad

“Rusta för nästa högkonjunktur eller vidga dina vyer”

Titel på utbildningskatalogen 2009, Södertörns högskola.

Högre utbildning lönar sig på alla sätt. Det handlar om chanser att utvecklas som människa, om frihet och fler valmöjligheter, om möjligheter att göra klassresor, om större makt att påverka, om att skaffa sig ökade chanser till utvecklande jobb på en alltmer krävande och specialiserad arbetsmarknad.

För Sverige handlar det om möjligheten att vara en ledande kunskaps- och forskningsnation där jobben blir både fler och bättre, där tillväxten är hög och välfärden kan utvecklas.

Vår vision är att alla som är behöriga att gå på högskolan ska kunna göra det. Högskoleutbildning får inte vara något som bara är aktuellt i ungdomsåren. Det måste finnas många och återkommande möjligheter till högre studier. Högskolan såväl som yrkeshögskolan måste byggas ut och förberedas för att ett livslångt lärande ska bli möjligt.

Det behövs ett konsekvent arbete för att få också dem för vilka det inte är en självklarhet att söka till högre utbildning att göra det. Stöd och handledning

till nya studenter ska ge bättre förutsättningar för studieovana att ta steget in i högskolan. Folkhögskolan och folkbildningen kan här spela en viktig roll som brygga till den reguljära högskoleutbildningen. Avgörande är att högskolor finns i alla regioner och att möjligheterna till distansutbildning är goda. För den som är 25 år och har minst 4 års arbetslivserfarenhet ska det vara möjligt att söka till högskolan utan att ha behörighet från gymnasiet.

Det finns ett mycket tydligt samband mellan låg eller bristfällig utbildning och arbetslöshet. Svenska ungdomar har tagit till sig detta och söker i hög grad till högre utbildningar. Trenden har under många år varit att andelen unga som studerar på högskolan ökar och snedrekryteringen minskar.

Men just som de största ungdomskullarna på decennier går ut gymnasiet har utbyggnaden av högskolan stannat av. Samtidigt har en rad förändringar gjort det svårare att komma in. Det betyder att andelen som kan få en högskoleutbildning kommer att sjunka. Det oroar oss. Vi socialdemokrater vill att Sverige ska vara ett samhälle präglat av social rörlighet, där fler kan öka sina egna möjligheter och höja sin kompetens med högre utbildning. En högskola utan avgifter för inhemska studenter är grunden för detta. Vi vill ha en öppen högskola i Sverige som utmärks av hög kvalitet och givande internationell samverkan. Internationalisering och utbyte ger en stimulerande studiemiljö och inspiration till studenter, forskare och lärare. Utbyte med näringslivet för forskare och doktorander likaså. Det unika svenska studentinflytandet är också viktigt för kvaliteten i utbildningarna. Vi vill säkerställa och vidareutveckla detta kvalitetsarbete.

Vi socialdemokrater kommer att prioritera följande investeringar i en bättre och mer tillgänglig högre utbildning:

- **Högre kvalitet på utbildningarna.** På många utbildningar behöver studenterna fler föreläsningar och seminarier. Uppsatsstudenter behöver mer tid med sina handledare. Inte minst inom samhällsvetenskap och humaniora behövs mer resurser för att säkra kvaliteten och stärka forskningsanknytningen i grundutbildningen. Högskolorna behöver stärka undervisningens anknytning till arbetslivet; fler möjligheter till praktik, examensarbeten knutna till ett företag och aktiviteter som stöder övergången från studier till yrkesliv. Ett utökat studieår eller tre-terminssystem kan ge studenter möjlighet att ta examen på kortare tid.
- **Bygg ut högskolan.** Målet är att hälften av varje årskull ska ha påbörjat högre studier innan de fyller 25 år. Det kommer att kräva en fortsatt utbyggnad av högskolan. Insatser behövs för att fler vuxna ska ha möjlighet att gå högskoleutbildningar och att snedrekrytering motverkas med kraft.
- **Fortsatt utbyggnad av kvalificerad yrkesutbildning.** Den kvalificerade yrkesutbildningen är viktig för att förse företag med rätt utbildad arbetskraft och för möjligheterna att vidareutbilda sig efter gymnasiet. Kvalificerad yrkesutbildning (KY) har också visat goda resultat när den utvärderats. Vi vill därför fortsätta utbyggnaden av Yrkehögskolan.

3.2.3 Fri och framgångsrik forskning

“Vi konkurrerar med länder som har tio eller hundra gånger så stora befolkningar, ska vi synas i de sammanhangen måste vi prioritera. Det är viktigt med extern finansiering men det måste också finnas en grundtrygghet i systemet som staten står för. Och vi måste satsa både på bredd och spets, eftersom det krävs en viss kritisk massa för att spetsforskningen ska kunna växa. Starka forskningsmiljöer får företag att investera och drar till sig ännu fler duktiga forskare och studenter”.

Carl Bennet, GU-journalen 3-07, Göteborgs Universitet, 2007

Vi lever i ett kunskapssamhälle och hävdar oss i den globala konkurrensen genom att skapa, utveckla och använda ny kunskap, ny teknik, nya metoder, nya lösningar, nya rön. Det är så som både nya jobb och fortsatta framsteg skapas.

När och var de riktigt revolutionerande upptäckterna kommer vet vi inte. Därför är den fria och obundna grundforskningen så viktig. Men forskningsgenombrott sker dagligen. Det kan handla om fördjupade kunskaper som förbättrar sjukvården, träffsäkerheten hos mediciner eller pedagogiken i skolan. Det kan handla om alternativa bränslen, snabbare datorer, nya material eller bättre tillverkningsmetoder.

Här finns fler och större möjligheter än de vi tar tillvara idag. Tillämpad forskning ger förutsättningar för hållbar tillväxt och nya jobb. Vi vill öka samverkan mellan högskolan, näringslivet, arbetsmarknadens parter och samhället så att forskare och studenter systematiskt uppmuntras att omvandla sin nya kunskap till varor och tjänster – och därmed jobb.

Vi socialdemokrater vill att Sverige ska vara en ledande forskningsnation. Därför vill vi öka investeringarna i forskning och utveckling. Målet att vi ska investera en procent av BNP årligen på forskning ligger fast.

Staten ska vara garant för långsiktig forskning i Sverige. Det innebär en skyldighet att satsa på excellent forskning och där resurserna ger störst utdelning i en långsiktigt hållbar tillväxt och fler jobb. Om forskning bedrivs i mindre eller större skala, eller vid ett universitet eller en högskola, ska inte stå i centrum. Avgörande är att kvaliteten är hög. Högskolor och universitet ska vara en viktig motor för varje regions utveckling. Vi är starkt oroade över den detaljstyrning som införts på utvalda strategiska forskningsområden och menar att forskningsfinansiärerna måste få större frihet att prioritera inom varje område.

Utan forskare, ingen forskning. Vi står inför ett generationsskifte inom

forskarkåren. Nära hälften av den undervisande och forskande personalen kommer att gå i pension före 2020. Därför behöver fler ta steget att börja forska, och de som gått doktorandutbildningen behöver stödjas i sina fortsatta forskarkarriärer. Vi socialdemokrater vill stimulera forskningen så att den kan visa på möjliga vägar framåt. Det handlar om framtidstro och en vilja att påverka framtiden till det bättre.

De närmaste åren vill vi socialdemokrater prioritera:

- **Bättre villkor för unga forskare.** Vi vill att unga forskare ska få bättre villkor och större trygghet. Det är viktigt också för jämställdheten. Vi vill att det ska finnas särskilda medel för lovande yngre forskare att söka. Det behövs fler postdoktorstjänster, meriteringstjänster och forskarassistenttjänster. Vi vill också utveckla bättre möjligheter för mindre och medelstora företag att ta emot doktorander.
- **Mer samverkan och mer forskningsnytta.** FoU-baserat nyföretagande och utveckling av innovativa små och medelstora företag spelar en viktig roll för näringslivets förnyelse, utvecklingskraft och framtida konkurrenskraft. Vi vill göra särskilda investeringar för att stärka högskolornas specialisering och samarbete. Industriforskningsinstitutet har en särskilt viktig roll för att stärka högskolans koppling till de mindre företagen.
- **Forskning som förändrar.** Vi vill att Sverige ska återta ledande positioner inom viktiga forskningsområden och branscher. Här är den fria grundforskningen viktig. Därutöver behövs investeringar i branschprogram för bland annat läkemedelsindustrin/life science. Den kliniska forskningens viktigaste infrastruktur, universitetssjukhusen, hotas av borgerliga ideologiska experiment. Universitetssjukhusen utgör några av Sveriges mest avancerade forsknings- och utbildningsmiljöer. De ska värnas, inte säljas ut. Det är ett nationellt ansvar. Även privata vårdgivare måste ta sitt ansvar för en livskraftig klinisk forskning.

3.3 En klimat- och miljöpolitik från hot till möjligheter

3.3.1 Investera i gröna jobb

“Världen möter idag en helt ny typ av problem, hot som inte kan knytas till någon enskild nation utan till människosläktets nyvunna förmåga att påverka hela det globala naturliga systemet, inte bara klimatet. Vi har aldrig tidigare varit i denna situation. Detta måste prägla den nationella politiken, och det förutsätter också en ny form av diplomati för hållbar utveckling. Den internationella klimatpolitiken kan visa vägen under de närmaste åren och därmed skapa goda förutsättningar för framtiden. Men det kräver att vi möter problemen med öppet sinne och utan fruktan. Rädslan är en dålig rådgivare.”

Bert Bolin, FN:s klimatpanels förste ordförande, SvD Brännpunkt 2008.

Vi har egentligen aldrig haft större möjligheter än idag att rädda jorden. Vi har kunskaperna. Vi har tekniken. Vi har resurserna. Det är bevisligen dyrare att inte göra klimatomställningen än att göra den. Mer än någonsin finns också den folkliga viljan – inte minst bland yngre generationer.

Det som skrämmer är att det är bråttom. Alla behöver hjälpas åt, på alla nivåer. Utan politik, på nationell och internationell nivå, går det inte. Marknaden klarar aldrig ensam denna utmaning. Politik och marknad måste samverka. Med rätt regleringar och styrinstrument kan marknaden utgöra en positiv kraft i att utveckla ny teknik och ställa om till ett hållbart samhälle. En effektiv klimatpolitik förutsätter att vi sätter ett pris på det som skadar miljön, att förlegade och farliga tekniker förbjuds och att vi gemensamt stimulerar investeringar i forskning och utveckling av nya miljövänliga tekniker. Ofta behövs offentliga investeringar som ett komplement till marknaden för att nya tekniska metoder ska bli ekonomiskt lönsamma.

Två graders medeltemperaturhöjning har fastställts som maximal ökning

av temperaturen innan konsekvenserna för livet på jorden blir för allvarliga. FN:s klimatpanels forskningsöversyner om vad som krävs i utsläppsminskningar för att komma under denna gräns är vägledande för de mål vi sätter upp.

Den rikaste tiondelen av befolkningen bidrar till fyra gånger så stora utsläpp i Sverige som den tiondel med lägst inkomster. Globalt är skillnaderna mellan olika gruppers utsläpp ännu större. Samtidigt är ofta de som drabbas av klimatförändringarnas konsekvenser ofta de med små materiella tillgångar. Vi socialdemokrater måste gå före för att klimatpolitiken ska vara rättvist utformad, såväl globalt och nationellt.

Vi socialdemokrater har högt ställda mål. Vi vill att svenska företag ska ligga i framkant med att utveckla den fossilfria teknik som hela världen efterfrågar. Om företagen investerar i energieffektivare teknik vinner de också kostnadsfördelar. Utformar vi stödet till den svenska industrins omvandling på rätt sätt innebär omställningen inte en kostnad utan stora möjligheter till hållbar tillväxt och nya arbetstillfällen. Vi vet att aktiv klimatpolitik och investeringar i klimatforskning också innebär möjligheter att skapa en ny tids tekniska landvinningar.

Vi vill att Sverige ska vara med och leda den utvecklingen – inte ställa sig vid sidan av. Den borgerliga regeringens sänkta ambitioner och ovilja att ta ledningen internationellt har inneburit försuttna chanser på klimatområdet. EU är det forum där vi kan göra mest i klimatpolitiken idag, och där ska Sverige och socialdemokratin vara en drivande kraft.

Vi vill höja aktivitetsnivån i klimatpolitiken. Våra visioner kan uttryckas såhär:

År 2020 har Sverige och EU 40 procent lägre utsläpp av växthusgaser i förhållande till 1990, och resten av världens länder har bidragit till att minska de globala utsläppen för att nå tvågradersmålet. Sverige ligger globalt i framkant på omställningen. Inga bostäder värms upp med olja. Sambandet mellan tillväxt och ökad klimatpåverkan från transporter är brutet. Resandet

med kollektivtrafiken i städerna har fördubblats. Bilparken är minst 30 procent bränslesnålare än 2008. En majoritet av bilarna drivs med nya bränslen eller tekniker. Långväga lastbilstransporter har i allt större omfattning växlats över till järnväg. Oljeanvändningen i industrin har minskat med 30 procent.

År 2050 är Sverige fritt från fossila bränslen. Utsläppen av växthusgaser har minskat med 90 procent i förhållande till 1990 års nivå. Bensinbilen är en historisk raritet.

Men höga ambitioner är inte mycket värda om de inte kommer till uttryck i praktisk politik. Vi socialdemokrater kommer de närmaste åren att prioritera följande investeringar för att uppfylla våra mål för minskad klimatpåverkan:

- **Investera i gröna jobb.** Klimatinvesteringsprogram ska utvecklas och utformas så att det är de mest samhälls- och klimatomått effektiva åtgärderna som beviljas och genomförs. Statligt riskkapital ska sätta fart på kommersialiseringen av miljöteknik och stödet till miljöteknikexport öka. Den offentliga sektorn ska genom sin upphandling efterfråga de produkter som är mest miljövänliga och energieffektiva. EU-reglerna och lagen om offentlig upphandling behöver ses över i detta syfte.
- **Global klimatpolitik och klimaträttvisa.** Vi vill se ett internationellt klimatavtal som gör att vi kan begränsa den globala medeltemperaturökningen med två grader. Ansvaret för utsläppsminskningarna måste tas gemensamt, men utifrån varje lands förutsättningar. De industrialiserade länderna ska gå i spetsen för att minska sina utsläpp. Utvecklingsländerna och tillväxtekonomierna måste utifrån sina förutsättningar bidra till att minska utsläppen. Utvecklingsländerna ska få ekonomiskt och tekniskt stöd till sitt arbete med att minska utsläppen, liksom till att anpassa sina samhällen till de klimatförändringar som redan uppkommit. Stödet ska

ligga utöver vad som krävs för att nå FN:s mål om ordinarie bistånd. Den internationella luft- och sjöfarten bör inkluderas i ett globalt klimatavtal för att de ska omfattas av samma krav på utsläppsminskningar som andra branscher. Ett globalt klimatavtal måste också innehålla mekanismer som förhindrar avskogning och skyddar regnskogarna. Vi vill att EU:s nuvarande handelssystem kopplas ihop med globala sådana för att garantera konkurrens på lika villkor. Om detta inte kan uppnås bör globala sektoriella lösningar som garanterar såväl utsläppsminskningar och lika konkurrensvillkor för den mest energiintensiva industrin prövas. Vi vill också att Sverige ska bidra till utsläppsminskningar i omvärlden, och att fokus ska ligga på att hjälpa länder i tredje världen.

- **Klimatvänligare urbanisering.** Allt fler flyttar till storstäderna. Vi vill ta initiativ till en ny hållbar stadsbyggnadspolitik för fler attraktiva stadsmiljöer och bostadsområden med bra service och minskat bilberoende. Vi vill satsa på väl fungerande närmiljöer med bra skolor, kollektivtrafik, social service och nya mötesplatser för människor, föreningsliv och kultur. Det ska finnas platser för rekreation och naturupplevelser också i staden. Semester och ledighet hemma ska kompletteras genom gröna miljöer, mötesplatser och koloniområden. Miljonprogramsområdena måste rustas upp, och i samband med det ska tydliga krav på energieffektivisering ställas. En upprustning av dessa områden ger många positiva fördelar: de boende får en bättre boendemiljö, områdena blir attraktivare och fler jobb kan startas inom bygg- och miljötekniksektorerna. Målet är att energianvändningen i våra bostäder ska minska med en tredjedel till 2020.
- **Dags för transportsektorn.** Vi måste fasa ut äldre bensindrivna bilar ur bilparken. Nya hållbara bränslen och tekniker ska stimuleras. Kommunerna ska ges möjlighet att gynna miljöbilar vid uttag av parkeringsavgifter. Järnvägen spelar en viktig roll i bygget av ett grönt och konkurrenskraftigt Sverige. Investeringarna i järnvägsnätet är otillräckliga. Det finns ett

behov av investeringar i ny kapacitet och det behövs insatser för att komma tillrätta med det eftersatta underhållet. De totala infrastruktursatsningarna bör därför öka och i fördelningen mellan transportslagen bör järnvägen prioriteras. Kollektivtrafiken måste vara ett reellt alternativ, både i storstad och mindre tätbefolkade områden. En kilometerskatt bör införas för tunga lastbilstransporter. Hänsyn ska tas till näringar som saknar alternativ till transport på väg. Flyget bör i högre utsträckning bära sina kostnader för koldioxidutsläppen och ingå i EU:s system för handel med utsläppsrätter, dock i en egen bubbla. På så sätt kan flygets utsläpp styras mer direkt. Sjöfarten är energieffektiv och miljövänlig, men har potential att bli ett ännu bättre miljöalternativ och bör därför utvecklas.

3.3.2 Trygg energiförsörjning – därför förnybart

“Miljön existerar inte som en särskild sfär skild från människors handlingar, ambitioner och behov. Försök att försvara miljön utan hänsyn till människors oro och bekymmer har gett ordet miljö en klang av naivitet i vissa politiska kretsar. Också ordet utveckling har av somliga reducerats till att avse mycket begränsade områden, nämligen vad fattiga länder bör göra för att bli rikare och avfärdas på så sätt av många på den internationella arenan så som varande av intresse bara för specialister. Men miljön är det som vi alla lever i och utveckling är det som vi gör för att försöka förbättra vår situation inom detta vårt gemensamma hem. De två går inte att skilja åt.”

Gro Harlem Brundtland, Vår gemensamma framtid, 1987.

Vi ser stora möjligheter att skapa arbetstillfällen och stärka industrins konkurrenskraft genom investeringar i det svenska energisystemet. Sverige har unikt bra naturliga förutsättningar för förnybar energi med vår goda tillgång på vind, vatten och skog. Den förnybara energin har mycket stor

potential att byggas ut under lång tid framöver. All svensk energi kan på sikt komma från förnybara källor, det är en fråga om vilja. Därför måste energieffektivisering vara en grundläggande beståndsdel i en framtida energipolitik.

Partikongressen 1991 beslutade att kärnkraften ska fasas ut successivt, med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor samt energieffektivisering. För att inte äventyra elförsörjningen förutsätter den strategin att en prövning görs varje mandatperiod.

Sverige är dock ett av världens mest kärnkraftberoende länder. Kärnkraften kommer att utgöra en viktig del av vår elproduktion för lång tid framöver. Den ska användas på ett säkert och effektivt sätt. Den svenska industrins konkurrenskraft ska säkras genom trygg tillgång till el och bibehållen effekt i energisystemet på kort och lång sikt. Samtidigt ska vi ställa om till en hållbar energiförsörjning.

Förutsättningarna att klara både industrins konkurrenskraft och omställning inom ramen för en effektiv klimatpolitik ökar med en blocköverskridande överenskommelse om energipolitiken, där en kontrollstation 2015 blir ett viktigt underlag. Sedan de borgerliga partierna visat sig ovilliga att nå en överenskommelse är osäkerheten för industrin betydande. En socialdemokratiskt ledd regering kommer att bjuda in till nya blocköverskridande samtal i syfte att skapa en långsiktigt hållbar energiöverenskommelse.

Vårt mål är att trygga tillgången på el och annan energi med en energiproduktion som har låg inverkan på hälsa, miljö och klimat – och att göra det på internationellt konkurrenskraftiga villkor. Vi socialdemokrater kommer aldrig att medverka till att uranbrytning startas i Sverige. Vattenfall ska vara ledande i energiomställningen på alla marknader där företaget är verksamt. Vattenfall ska också ta ett större ansvar för investeringar i ny

förnybar energiteknik. Även andra statliga företag är viktiga föregångare i näringslivet och ska genom ett långsiktigt agerande ta ett större ansvar för klimatomställning och hållbar utveckling.

Därför vill vi se en sammanhållen energi- och klimatpolitik där följande prioriteras:

- **Tryggad energiförsörjning.** Sverige ska ha ett överskott av el. Det är till fördel för både klimatet och industrins konkurrenskraft. Vi vill därför investera i utbyggnad av bland annat vind, sol och biobränslen. Målet är minst 30 TWh ny el från förnybara källor år 2020. Vi vill investera i energiforskning så att Sverige kan vara i fronten när det gäller att ta fram ny och innovativ energiteknik.
- **Lönsamt för hushåll att agera för klimatet.** Elkunderna ska få större möjligheter att sänka sina energikostnader på ett sådant sätt att det gynnar klimat och miljö. Certifikat som ställer krav på elleverantörerna att bidra till effektivisering införs (s k vita certifikat). Konkurrenten på den nordiska elmarknaden ska öka. ROT-avdrag bör kompletteras med särskild klimatprofil. Fordonsbeskattningen ska klimatrelateras.
- **Globala steg för energieffektivitet och omställning.** Vi vill se global utsläppshandel inom konkurrensutsatta energiintensiva industrier, exempelvis stålindustrin. Det kan minska de globala utsläppen och gynna de företag som utvecklar mer klimatvänliga tekniker, utan att försämra den internationella konkurrensen. Det behövs också globala instrument för tekniköverföring som matchar utvecklingsländernas förutsättningar. Sverige ska ta initiativ till att, tillsammans med organisationer som Världsbanken, medverka till finansiering av stimulansåtgärder för tekniköverföring. Sverige ska också erbjuda sitt aktiva stöd för tekniksamarbetsprogram med snabbväxande ekonomier, som exempelvis Kina och Brasilien,

och definiera sektorer där svenskt kunnande kan spela en särskild roll. De nya teknikerna ska användas där de ger bäst resultat i ett globalt perspektiv. Vi socialdemokrater ska vara pådrivande för att EU ska ta en aktiv roll i arbete med tekniköverföring till utvecklingsländer.

3.3.3 Nu byter vi livsstil – friskare, godare, bättre

”Maten är åksjuk! En internationell frukost har i genomsnitt åkt 3 600 mil innan den hamnar på ditt frukostbord – och det handlar inte om samåkning. Det betyder att frukosten i genomsnitt har förbrukat 3,5 deciliter olja per portion. För en frukost med utpräglat lokala produkter är motsvarande siffra drygt 1 milliliter.”

Stefan Edman, Göteborgsposten 2007.

Vi kan bromsa människans påverkan på klimatet och miljön. Det går att hejda den globala uppvärmningen, om viljan är tillräckligt stark och vi alla hjälps åt.

Det är hoppfullt att många unga visar vägen när det gäller att välja en mer hållbar livsstil, som både är mer hälsosam, solidarisk och miljövänlig. Fler väljer varor som minskar mängden skadliga ämnen i naturen och förpackningar som går att återvinna. Begagnat är modernt. Vi ser en stark utveckling för ekologiskt, närproducerat och rättvisemärkt. Allt fler bryr sig om hur bomullen i kläderna är producerad och villkoren för dem som sytt bollen som rullar på fotbollsplanen. Allt fler ser cykelturen eller promenaden som ett alternativ; ett bra exempel på hur fysisk aktivitet och klimathänsyn ofta går hand i hand. Aktiva konsumenter gör skillnad men en kraftfull miljöpolitik kräver också politisk vilja och politiska beslut. Ansträngningarna för att uppnå riksdagens sexton miljö kvalitetsmål ska intensifieras.

Intresset för motion och hälsa skapar också ett ökat intresse för maten vi äter, för naturen och dess mångfald, för friska skogar och rena vatten. Ett ekologiskt hållbart samhälle är en förutsättning för människors hälsa och välmående, och omvänt mår de flesta människor bra av att ta ansvar för miljön och framtiden.

Samtidigt är livsstil, mat och miljömedvetenhet en klassfråga. Kunskap om klimatsmarta alternativ behövs för en förändring av livsstilen.

Vi socialdemokrater vill ta vara på möjligheterna i livsstilsförändringarna. Och vi vill underlätta för människor att vara aktiva konsumenter, handla medvetet och bidra till en mer hållbar konsumtion. I våra bostadsområden och på våra arbetsplatser kan vi tillsammans med andra göra stor skillnad. Skolan har en viktig roll för att nya generationer ska stimuleras till en hållbar livsstil. Det skapar ett förändringstryck, en god spiral.

Det handlar om hur vi tillsammans vill forma vårt moderna samhälle. Med gemensamma investeringar i ny miljövänlig teknik som minskar vår miljöpåverkan skapas nya gröna jobb och nya resurser för att utveckla välfärden. Genom att minska vår förbrukning eller återvinna det vi förbrukar kan vi minska belastningen på jordens gemensamma resurser och ta vårt ansvar för den jord vi ska lämna över till kommande generationer. Kunskapen om hur vår hälsa och miljö påverkas av kemikalier är fortfarande låg. Vi vill bygga vidare på det internationella ramverk som redan finns i kemikaliefrågan och inrätta en mellanstatlig kemikaliepanel i likhet med FN:s klimatpanel. Det behövs för att ge beslutsfattare världen över ett bättre kunskapsunderlag. Panelen ska bestå av oberoende forskare som kan arbeta med alla aspekter av kemikalier och deras betydelse för människa och miljö. Kravet att farliga ämnen ska ersättas med mindre farliga alternativ om sådana finns bör gälla ännu fler ämnen i EU:s kemikalielagstiftning, REACH. Det bör vara möjligt att genom REACH förbjuda lågvolymkemikalier. Kontrollen av att konsumentprodukter inte innehåller förbjudna och skadliga ämnen måste skärpas.

Miljöproblemen går inte att lösa utan solidaritet och internationell samverkan. Det är människor och länder med begränsade ekonomiska resurser som drabbas hårdast av miljö- och klimatförändringar. Men det är den rika världen som förbrukar mest av jordens ändliga resurser. Kampen för en bättre miljö behöver därför gå hand i hand med kampen mot världsfattigdomen. Också här finns ett stort folkligt stöd för en rättvisare ordning.

Vi socialdemokrater är internationalister. Vi vill att Sverige ska vara pådrivande i det internationella arbetet på miljöområdet. Sverige ska prioritera miljöfrågorna i arbetet inom den Europeiska unionen.

Miljöpolitiken kräver aktiva val – lokalt, nationellt och globalt. Vi socialdemokrater prioriterar:

- **Säker mat och tryggare konsumenter.** Det måste bli lättare för konsumenterna att välja klimatsmart. Vi vill ha en enhetlig märkning – i ett första skede för mjölk, ägg, mjöl och ett antal andra basvaror. Konsumenternas efterfrågan på ekologiska livsmedel ska mötas. Målet är att 30 procent av jordbruksmarken ska vara ekologiskt odlad 2020. Vår konsumtion måste bli mer hållbar. Det ska löna sig att vara miljövänlig. Principen om att förorenaren betalar bör stärkas. På så sätt ökas priset på produkter och tjänster som har hög miljöbelastning i förhållande till produkter och tjänster med låg miljöbelastning. De produktkrav som ställs på EU:s inre marknad ska ses över i förhållande till sin påverkan på miljön. Vi vill ha en tillsatslagstiftning som i högre utsträckning än idag sätter konsumenternas intresse först. Innehållsförteckning och tillsatser får inte vilseleda konsumenten. Azofärgämnen och för höga nivåer av transfetter ska förbjudas.
- **Allas tillgång till natur och rena vatten.** Allemansrätten är ett svenskt signum och ska bevaras. Alla ska ha tillgång till svenska stränder, där måste strandskydd utvecklas och planeringsprocesserna förbättras. I vissa

delar av landet med högt exploateringsstryck har systemet närmast kollapsat. Där måste tillämpningen av lagstiftningen skärpas. I områden med god tillgång till stränder och med lägre exploateringsstryck ska undantag kunna ges utifrån regional och lokal bedömning, så länge allmänhetens tillgång garanteras. Vi vill fortsätta sätta av mark och inrätta naturskyddsområden för att skydda känsliga miljöer och bevara den biologiska mångfalden. Möjligheterna att klara bevarandemålet på mindre yta men med mer intensiv förvaltning ska alltid prövas. Tillgängligheten till områdena behöver förbättras. Vattentillgångar är gemensamma och ska inte privatiseras. Vi vill se fler marina reservat, en ny statlig havsstrategi och havsbruksplaner i våra kustkommuner. Utsläppen från industrier och fordon i Europa måste fortsätta att minska. Detta är viktigt såväl för miljön som för att tillgodose alla människors rätt till ren luft.

- **Miljövänligt fiske och jordbruk.** Utfiskningen måste upphöra. Beslut om fiskekvoter inom EU ska obestridligt vara baserade på vetenskapliga bedömningar. Vi vill utvärdera det nuvarande handelssystemet med fiskerättigheter. Framtidens system för fiskerättigheter bör bygga på miljöriktigt fiske. Vi vill införa förbud mot dumpning av fisk, och arbeta för att ta fram mer selektiva fiskeredskap för att minska bifångsterna. Effektiva åtgärder måste vidtas för att inte utfiskningen ska gå på export när reglerna i EU stramas åt. Känsliga områden måste helt kunna undantas. Miljöproblem i haven runt Sverige är betydande. Tillförseln av vatten och näringsämnen till haven sker från vattendrag runt hela Östersjön och längs Västerhavets kuster. EU:s Östersjöstrategi bör ha bindande målsättningar och förses med en EU-budget. Det behövs också ett förstärkt internationellt arbete kring Västerhavet. Övergödningen från jordbruket måste minska genom lokala och regionala initiativ. EU:s jordbrukspolitik ska fortsatt reformeras. Jordbruksstöden ska avvecklas och importtullarna tas bort. Så länge de finns kvar bör de ha en skarp miljö- och klimatinriktning. Tydliga miljökrav ska ställas även på jordbruksvaror som vi importerar.

4. Solidaritet och ansvar för välfärden

4.1 Högre kvalitet i välfärden

4.1.1 Vård, skola, omsorg – på dina villkor

”I ett rikare samhälle, där standarden stiger och många av de grundläggande frihetsproblemen är lösta, kan man öka ambitionsgraden och ställa upp djärvare mål för politiken. Där kan man medvetet inrikta samhällets åtgärder på sådant sätt, att de vidgar den enskildes frihetssfär, anpassa insatserna efter de enskilda människornas särskilda förutsättningar och därmed öka deras möjligheter att välja hur de vill forma sin tillvaro.”

Tage Erlander, Valfrihetens samhälle, 1962

Vi socialdemokrater vill leva i ett välfärdsland som bygger på sammanhållning mellan generationer och mellan samhällsgrupper, där alla bidrar och alla får del. Vi är övertygade om att det ger bäst förutsättningar för alla människor att förverkliga sina livsdrömmar. Människors frihet och hälsa ökar när klyftorna i levnadsstandard och livsvillkor är små och när män och kvinnor är jämställda. Människors hälsa bestäms huvudsakligen av de ekonomiska och sociala samhällsvillkoren; därför är vår strävan efter en bättre och jämlik hälsa en prioriterad politisk fråga. Idag är det mycket stora skillnader i hälsa och livslängd mellan olika grupper och mellan män och kvinnor. Utjämnandet av klyftor och levnadsvillkor är den viktigaste politiska strategin för att uppnå jämlik hälsa.

Vi sätter jobben först på agendan, för vi vet att klarar vi jobben så klarar vi också ekonomin och kvaliteten i vård, skola och omsorg. Därför är full sysselsättning ett övergripande mål även inom välfärdspolitik.

Vår socialdemokratiska jämlikhetstanke innebär att sjukvård, äldreomsorg, barnomsorg och skola ska ges till varje människa, och att individens behov ska styra. Därför kan vi inte acceptera det vi nu ser i Sverige: utförsäljningar, avknoppningar och gräddfiler – en utveckling mot en välfärd mer styrd av företagens vilja att tjäna pengar än av människors behov. När vinstintresset får styra inom välfärdens verksamheter är risken uppenbar att människor delas in i mer respektive mindre lönsamma patienter eller brukare. Dessutom ökar risken för att den som kan betala väl för sig får bättre tillgång till tjänsterna än de som är resurssvaga. Välfärden finansieras av oss alla med skattepengar. Då ska vi alla också få del av en välfärd av hög kvalitet.

Valfrihet och delaktighet ska vara självklara delar av vår välfärd. De har ett värde i sig och ger medborgarna möjlighet att påverka kvaliteten och innehållet i välfärdstjänsterna. Olika utförare kan berika välfärden men lika viktigt är att utveckla de offentligt drivna verksamheterna, till exempel genom självförvaltning. Det är människors frihet att välja mellan olika välfärdstjänster som ska öka, inte utförarnas frihet att välja var verksamheten ska ligga och vilka som ska få tillgång till vad. Vi vill ge ideella, kooperativa och andra sammanslutningar utan vinstsyfte (den sociala ekonomin) goda förutsättningar att medverka i välfärdens verksamheter utifrån sina unika förutsättningar. Dessa måste ges möjligheter att driva verksamhet på uppdrag av kommuner och landsting utan att tvingas in i en marknadsmodell i konkurrens med till exempel internationella vårdkoncerner. De folkvalda ska ha rätt att neka nyetableringar och att geografiskt styra var en ny utförare får etablera sig. De alternativ medborgarna väljer mellan ska hålla samma höga kvalitet oavsett vem som driver verksamheten. Då finns ingen motsättning mellan valfrihet och jämlikhet.

Tack vare den svenska offentlighetsprincipen har missförhållanden inom den offentliga välfärden upptäckts och debatterats. Vi vill nu ställa motsvarande krav på de privata aktörer som verkar inom den skattefinansierade

väl-färden. Skattefinansierad vård, skola och omsorg är ingen marknad och de företag som verkar där måste leva upp till medborgarnas högt ställda krav på insyn i både verksamhet och ekonomi. Hur våra gamla vårdas eller hur skattepengar används ska inte vara företagshemligheter. De anställda ska ha meddelarskydd.

Som medborgare ska man kunna ta del av kvalitetsredovisningar och jämförelser mellan olika verksamheter. Det måste också bli lättare för medborgarna att hitta rätt bland olika myndigheter och kommunala verksamheter. Vi vill pröva att bygga upp ett Medborgarkontor Plus i några kommuner – gemensamt för stat, kommun och landsting. Vi vill ha en dörr in för medborgarna till välfärden.

Vård och omsorg av hög kvalitet produceras av de många individer som jobbar i välfärdens verksamheter – förutsatt att de trivs med sitt jobb och mötet med medmänniskor, har möjlighet att använda sin kompetens och påverka sin arbetssituation, och känner att lön och arbetsvillkor motsvarar arbetsinsats och kunnande. Det ska vara attraktivt att arbeta i välfärdssektorn; kommuner och landsting ska utvecklas till mönsterarbetsplatser.

Av var och en efter förmåga – åt var och en efter behov, så vill vi formulera den bärande principen för ett anständigt välfärdsland. Välfärden är en kollektiv solidaritetshandling – och det kitt som håller Sverige samman i ömsesidig respekt och omsorg om varandra. Det handlar om att vilja ge alla möjligheten att färdas väl genom livet. Under många år har den generella välfärdspolitiken byggts upp utifrån tanken att alla ska ha rätt till vård, omsorg och trygghet oavsett inkomst, ålder eller social ställning. Vi avvisar alla modeller med blandad finansiering som ger möjlighet för privatbetalande att köpa sig förtur till den offentligt finansierade välfärden.

När välfärden och tryggheten omfattar alla, då vågar människor mer; byta jobb, starta företag, flytta eller börja studera. Det skapar ett positivt föränd-

ringsklimat, vilket i sin tur gynnar den ekonomiska utvecklingen i en modern globaliserad ekonomi med ett högt omvandlingstryck. För att stärka arbetslinjen vill vi skapa långsiktiga spelregler tillsammans med parterna på arbetsmarknaden om socialförsäkringarnas framtida utformning. Varje arbetad timme behövs och det bör prägla försäkringens utformning.

Vår välfärd bygger på att alla som kan arbeta också gör det. Den som är sjuk och inte kan arbeta ska ha rätt till ersättning från sjukförsäkringen under den tid man inte kan arbeta även om man har varit sjuk under en längre period. Vi vill därför avskaffa den stupstock i sjukförsäkringen som den borgerliga regeringen har infört och som gör att mer än 50 000 personer kommer att utförsäkras under 2010.

De av oss som har oturen att bli sjuka ska ha rätt till individuellt utformade rehabiliteringsinsatser som gör att man snabbt kan komma tillbaka i arbete. Sjukförsäkringen ska säkerställa att individen har en inkomstbaserad ersättning under denna tid. Bärande principer ska vara en sjukförsäkring som stödjer arbetslinjen, ger bra inkomsttrygghet, finansieras solidariskt och där ingen faller mellan stolarna. Vi vill att de allra flesta ska få 80 procent i ersättning vid sjukdom. Vid en prioritering går höjt tak före höjda ersättningsnivåer. Allas vilja till arbete måste tas tillvara genom till exempel nya former av lönebidrag och möjligheter till en utvidgad arbetsmarknad.

Andelen äldre i befolkningen växer och en stor generation når nu pensionsåldern. Med våra höga ambitioner för välfärden innebär det en stor utmaning.

Vi socialdemokrater vill ta ansvaret för att forma framtidens solidariska välfärd av hög kvalitet styrd av människors behov:

- **Skärpta krav på kvalitet.** Kraven på kvalitet och insyn ska skärpas i alla skattefinansierade välfärdsverksamheter, oavsett driftsform, och de ska leva upp till tydliga kvalitetskriterier. Alla verksamheter ska vara skyldiga

att göra kvalitetsredovisningar, delta i öppna jämförelser och i nationella kvalitetsregister som är tillgängliga för alla medborgare. Alla skattefinansierade välfärdsverksamheter måste leva upp till medborgarnas högt ställda krav på insyn i både verksamhet och ekonomi.

- **Investeringsskydda medborgarnas pengar.** Gemensamma resurser tänkta för välfärdsverksamhet ska gå till välfärdsverksamhet. Vi socialdemokrater kan aldrig acceptera att privata ägare tar ut vinster genom att göra avkall på kvaliteten i välfärden, eller genom att välja bort medborgare med stora behov. Vi vill åta oss uppgiften att kvalitetssäkra välfärden och se till att den styrs av människors behov. Det är medborgarnas välfärd, trygghet och valfrihet vi vill garantera. Gemensamma resurser för välfärd ska gå till välfärd – inte till vinstuttag. För att genomföra detta krävs en ny reglering som syftar till att uppnå högre kvalitet i välfärden och skärpta etableringskrav. Vi vill också införa en lag om investeringsskydd så att skattefinansierad verksamhet inte kan slumpas bort till privata ägare till underpris.
- **Stabila spelregler och inkomstrygghet.** Vi vill skapa långsiktiga spelregler tillsammans med parterna på arbetsmarknaden om socialförsäkringarnas framtida utformning. Därför vill vi se en bred utredning som tar fram förslag till stabila socialförsäkringar. Bärande principer ska vara en sjukförsäkring som stödjer arbetslinjen, ger bra inkomstrygghet, finansieras solidariskt och där ingen faller mellan stolarna. Vi accepterar inte utslagning på arbetsmarknaden på grund av bristande arbetsmiljö.

4.1.2 Rusta hälso- och sjukvården för framtida utmaningar

“Hälso- och sjukvården ska vara jämlik och jämställd, öppen för alla, med högsta internationella kvalitet och god service. Alla ska ha rätt till lika bra kvalitet och god tillgänglighet oavsett var man bor, vem man är, vad man tjänar eller vilket kön eller vilken religion man tillhör. Det ska alltid vara den enskildes behov som ska avgöra prioriteringar, inte plånbokens tjocklek. Därför ska makten över hälso- och sjukvården ligga i demokratins händer och finansieringen ske gemensamt och solidariskt.”

Socialdemokraternas hälso- och sjukvårdspolitiska program, antaget av partistyrelsen, maj 2009

I Sverige är sjukvård för alla så självklar att många av oss aldrig tänker på hur det kommer sig att den finns där när den behövs, att sköterskan står där med rätt fråga och medicin på uppvaket, eller att det finns en bra vårdcentral i närområdet.

Det har tagit decennier att bygga den sjukvård i världsklass vi har i Sverige. Att sjukvården håller samma höga kvalitet för alla utan att någon behöver teckna en särskild försäkring är unikt för vår välfärdsmodell. Oavsett föräldrarnas ekonomiska situation vill vi att barn och unga ska ha rätt till goda och likvärdiga uppväxtvillkor.

Nya mediciner och behandlingsformer utvecklas ständigt. Samtidigt växer andelen äldre i befolkningen. Det innebär att utmaningarna för sjukvården är enorma om det även i framtiden ska vara så att alla ska ha tillgång till sjukvård av hög kvalitet. För att säkerställa en hög kvalitet i hela landet behöver särskilda insatser göras med utgångspunkt i de regionala förutsättningar som finns i de områden som har problem med rekrytering av utbildad arbetskraft inom vård- och omsorgssektorn.

Vi socialdemokrater vill och vågar ta oss an den utmaningen; att utforma och finansiera en kvalitetssäkrad sjukvård i internationell toppklass med

patientens behov i centrum. Det kommer att kräva tydliga prioriteringar. Ska vi klara framtidens sjukvård behöver den mer resurser. Avgörande är att fler kommer i arbete, att antalet arbetade timmar ökar och att sjukvården får ta en större andel av våra gemensamma resurser i anspråk.

Medborgaren har rätt att få ett gott och professionellt bemötande i hälso- och sjukvården. Alla patienter ska, oavsett bakgrund och hälsotillstånd, få sina problem tagna på allvar och få god och snabb service – från första kontakt till färdig behandling. Patienter ska få besked direkt om sin remiss eller undersökning. Målet måste vara en sjukvård med bättre service och utan långa väntetider och köer. Vården och omsorgen ska vara lätt att få kontakt med och tillgänglig när man behöver den.

Sjukvården ska ges utifrån var och ens unika egenskaper och behov. Idag behandlas män och kvinnor olika inom vården. Därför måste hela vårdkedjan från forskning, behandling och läkemedelsutveckling till bemötande göras mer jämställd.

Alla måste kunna ha inflytande över sin egen vård och hälsa. Patienten ska kunna påverka vårdens innehåll, när och hur vården ges och vilken vårdgivare som utför den. Det är inte minst viktigt för alla kroniskt sjuka som lever i ständig kontakt med vården. Med en åldrande befolkning är det nödvändigt att kraftsamla kring vården av äldre. Det behövs en bättre samverkan mellan vårdens och omsorgens olika delar.

För att klara framtidens utmaningar gäller det att behålla och förbättra människors hälsa. Hälso- och sjukvården har det dubbla uppdraget att både bota sjukdomar och bidra till att människor i mindre utsträckning drabbas av sjukdom. Det behövs ökat fokus på det förebyggande arbetet. Samhället har ansvar för att investera i en bättre hälsa hos befolkningen. Hälsan är inte enbart ett individuellt ansvar. Vårdpersonalen ska tillsammans med patienten ta sig an livsstilsproblem så som övervikt, rökning, riskbruk eller brist på

motion. Hälso- och sjukvårdens olika ersättningsystem bör premiera framgångsrikt hälsofrämjande arbete. Det är också viktigt att skapa ett samhälle som gör att människor inte drabbas av psykisk ohälsa.

Vi vill investera i forskning och utveckling för att utrota sjukdomar, minska lidande och förebygga framtida kostnader. Dessa investeringar vill vi kombinera med ett konsekvent arbete för att effektivisera svensk hälso- och sjukvård. Varje skattekrona ska användas för att göra vården och omsorgen bättre för medborgarna.

Administration, krångel och byråkrati tar för mycket tid och resurser från den direkta patientkontakten. Det vill vi ändra på. Stor kunskap om framgångsrika behandlingar, metoder, ny teknik och sätt att arbeta effektivt finns hos personalen i sjukvården. Det är en framgångsfaktor som bättre måste tas tillvara. De stela hierarkiska strukturerna som stänger den möjligheten behöver brytas upp. Dessutom behöver det utbildas fler läkare och andra yrkeskategorier där brist råder.

Vården ska alltid sätta patientens behov först. Olika vårdgivare måste kunna samarbeta. Därför bör hälso- och sjukvården inte omfattas av lagen om offentlig upphandling. Istället behövs en ersättningsmodell som utgår från vårdens behov och ger likvärdiga villkor för alla vårdgivare.

Nya och bättre läkemedel utvecklas ständigt. Fler kan få bot och lindring, mot allt fler sjukdomar allt högre upp i åldrarna. Läkemedel är idag den vanligaste behandlingsmetoden i hälso- och sjukvården och dess betydelse ökar. Det är en i grunden viktig och positiv utveckling.

Samtidigt är problemen med felaktig läkemedelsanvändning stora. Särskilt allvarlig är situationen för äldre som tar många olika läkemedel. Läkemedel står i dag för en stor del av sjukvårdens skador. Läkemedel måste testas för både kvinnor och män och läkemedlens effekter för barn och gamla måste klarläggas. Överförskrivning påverkar både patientsäkerhet och miljö negativt

och kostar samhället resurser. Vi vill skärpa kraven på läkemedelshanteringen inom alla vård- och omsorgsformer så att det bland annat genomförs regelbundna läkemedelsgenomgångar för äldre.

Apoteksmonopolet är avskaffat. Det innebär att vinstintresset nu ska styra över läkemedelshanteringen och att det inte finns någon garanti för tillgång till apotek i hela landet. Skattebetalarnas kostnader för läkemedel kommer att öka samtidigt som säkerheten hotas. Vi socialdemokrater är starka motståndare till denna utveckling. Vi vill att effektivitet, säkerhet och god tillgänglighet i hela landet ska styra läkemedelsförsörjningen. En socialdemokratiskt ledd regering kommer att göra nödvändiga förändringar i apoteksreglerna för att säkerställa detta.

Stigande priser och en tandvårdsförsäkring som inte gett tillräckligt skydd har lett till att många vuxna idag tvingas avstå tandvård av ekonomiska skäl. Vi vill säkra en god tandhälsa hos befolkningen och förhindra klasskillnader i tandhälsa. Ingen ska behöva avstå från tandvård av ekonomiska skäl. Tandvårdsförsäkringen ska fokusera på regelbunden och förebyggande tandvård. Samtidigt måste det finnas ett bra skydd mot riktigt höga kostnader.

Vårt långsiktiga mål är ett högkostnadsskydd av samma modell som inom hälso- och sjukvården. På kort sikt prioriterar vi att förlänga den avgiftsfria ungdomstandvården upp till 25 år.

Vi socialdemokrater vill rusta sjukvården för de stora utmaningar som väntar. I första hand vill vi prioritera:

- **Mer tid för patienten.** De som arbetar i vård och omsorg måste avlastas pappersarbete och byråkrati för att få mer tid med patienten. Målet är att inom fem år öka vårdpersonalens direkta tid med patienterna från dagens cirka en tredjedel till minst hälften av tiden.

- **All sjukvård ska vara kvalitetssäkrad.** Vi vill införa en nationell kvalitetscertifiering för alla skattefinansierade vårdgivare. Den ska säkerställa att alla vårdgivare bedriver ett aktivt, systematiskt och integrerat kvalitetsarbete liksom att vården har hög kvalitet och är evidensbaserad, håller god tillgänglighet och uppfyller krav på patientsäkerhet. Kriterier för en sådan certifiering måste vara väl förankrade i vården och utformas i nära samarbete med sjukvårdshuvudmän, profession och forskning, och den kräver en stark koppling till en rättvis regional fördelning.
- **Högre ambitioner för psykiatrin.** Det behövs en ambitionshöjning inom vården och ett utökat stöd för människor med psykisk sjukdom och psykiska funktionshinder. Vi vill stärka psykiatrin genom att tydligt slå fast psykiatrins nationella uppdrag och sätta upp gemensamma mål för flera samhällssektorer som har viktiga uppgifter för att stödja psykiskt sjuka.

4.1.3 Investera i erfarenhet

”Mamma byggde landet. Monument av tvätt. Motorvägar av frukostar. Miljonprogram av tröstad gråt. Idag förstår jag det som ingen vet. Mamma har gjort en heroisk insats för Sverige. Hon har underlättat överklassens liv och möjliggjort deras insatser i svenskt näringsliv, hon har byggt landet och fått hjulen att snurra. Hon kom hit när det var brist på arbetskraft, arbetade och födde sex skattebetalare. Hon belastar inte staten med många ören i pension.”

Karin Nielsen, ur antologin Tala om klass, Ordfront 2007.

En hel del av dagens 75-åringar började arbeta under 1950-talet, när industriarbetena var tunga och smutsiga. Välfärdssamhället med barn- och äldreomsorg var inte utbyggt och många kvinnor arbetade i hemmen – sina egna,

eller andras. På dagens pensionärens slit är våra förmåner och hela välfärds-samhället byggt. Det är en skymf att premiera vissas jobb men inte andras via skattesystemet. Rätt ska vara rätt. Pension och lön ska beskattas lika.

Sverige har numera ett stabilt pensionssystem som kommer att fungera för kommande generationer och som tjänar som förebild för många andra länder. Den borgerliga regeringens orättvisa politik äventyrar idag uppslutningen kring systemet. Pensionsöverenskommelsen ska vårdas och det är därför viktigt att vi kontinuerligt följer hur systemet fungerar och ser till att de åtgärder som eventuellt kan behövas, vidtas. När utvecklingen kräver att de sämst ställda pensionärerna skyddas är bostadstillägget det mest träffsäkra.

Många äldre är friska och vill fortsätta arbeta, men mer på egna villkor än tidigare. Det är bra. Varje arbetad timme behövs om vi ska klara välfärden. Mångårig erfarenhet och kunnande behövs i arbetslivet. Samtidigt trängs andra äldre ut ur arbetslivet. Det behövs målmedvetna insatser på arbetsplatserna för att förändra arbetsmiljö och attityder så att fler orkar och kan arbeta fram till pensionsdagen. Att se på äldre människor som en klumpsumma på kostnadssidan är en grov analysmiss. Äldre har behov, drömmar och åsikter precis som alla andra. Äldres livsval påverkar samhället precis som yngres val gör det; hur man väljer att bo, att utnyttja sin tid och sina resurser, vad man vill äta, göra och hur man vill utöva sitt medborgarskap. Äldre människors efterfrågan på varor och tjänster skapar både jobb, tillväxt och utveckling. Och alla människor oavsett ålder bidrar till utvecklingen av Sverige kunskapsmässigt, socialt, kulturellt och ekologiskt.

De klasskillnader som finns i yrkeslivet blir inte mindre påtagliga vid pensioneringen. Arbetslöshet, dåliga arbetsvillkor, otillräcklig utbildning, svag ekonomi och otrygghet tidigare i livet präglar livsvillkoren som pensionär. Många äldre kommer att leva under knappa förhållanden. På grund av låga inkomster under yrkeslivet har de inte haft möjlighet att lägga undan besparingar att luta sig tillbaka mot på ålderns höst. Utmaningen är att garan-

tera och klara en vård och omsorg av hög kvalitet för alla äldre på lika villkor oavsett bakgrund, även om de äldre successivt blir så många fler.

Precis som det måste bli ett slut på att äldres erfarenheter och kunskaper viftas bort i arbetslivet så behöver äldre mötas med större respekt i det övriga samhället. Trygghet och andras omtanke blir viktigare ju längre upp i åren man kommer, men det betyder inte att behovet av – och rätten till – frihet och självbestämmande minskar. Vi vill att alla människor ska vara fria att forma sina liv och sin vardag, så långt upp i åren som det bara är möjligt. Vi människor behöver varandra. Därför är det viktigt att bryta den ofrivilliga isolering som drabbar många äldre. Boendet är grundläggande för livskvaliteten och därför ska vi verka för ett varierat utbud, med fler senior- och trygghetsbostäder.

När krämporna kommer eller man behöver hjälp med vardagslivet har man rätt till stöd.

De äldre som har behov av särskilt boende ska ha rätt till det. Äldreomsorgen ska hålla hög och likvärdig kvalitet i hela landet. Alla äldre ska bemötas med respekt och ha ett gott liv. Vi socialdemokrater har inte alltid lyckats att nå dit när vi haft ansvaret. Ibland har kvaliteten brustit, de äldres inflytande över omsorgen varit för litet och valfriheten i boende och service otillräcklig. Dessvärre är den aktuella situationen illavarslande; i många kommuner och landsting har den borgerliga politiken lett till stora underskott, kvaliteten rasar och personal som behövs i äldrevård och omsorg sägs upp.

Vi socialdemokrater ska bidra till bättre villkor för äldre och att erfarna inkluderas i samhället. Därför prioriterar vi:

- **Investera i erfarenhet.** Äldres erfarenheter ska tas tillvara i samhället, och inte minst i arbetslivet. Vi vill inrätta en erfarenhetsdelegation för att

ta ett helhetsgrepp kring vad som krävs av lagändringar, kartläggning av hinder och attitydförändring. Diskrimineringen av äldre måste upphöra. Arbetsmiljöarbetet måste utvecklas så att fler än idag orkar arbeta ända fram till pensioneringen. Vi vill inrätta Seniorjobb för personer över 60 år som har svårt att komma tillbaka i arbete. Mentorskap och traineeplatser ska användas som ett sätt att både låta unga komma in i arbetslivet och äldre att dela med sig av sina kunskaper. Kompetensförmedlingen ska erbjuda stöd till alla, också erfarna. De äldre som kan och väljer att jobba ytterligare efter 65-årsdagen ska mötas med en ekonomisk stimulans. Deras bidrag till allas vår välfärd är värt en uppmuntran.

- **Ökad egenmakt i vardagen.** Principen att var och en själv bestämmer över sin vardag ska vara styrande i all äldreomsorg. Äldre ska ha större möjlighet att bestämma själva över hur hemtjänsttimmarna används. Äldre bör också erbjudas enklare servicetjänster i hemmet utan behovsprövning, till exempel genom fixartjänster, gratis eller med låg avgift.
- **Kvalificerad personal i omsorgen.** Äldreomsorgen ska präglas av hög kvalitet, inflytande och respekt. Den viktigaste åtgärden för att höja kvaliteten är att satsa på personalen. Kompetensen ska vara hög och personalen trygg. Vi vill se nationella kompetenskrav för att arbeta inom äldreomsorgen oavsett arbetsgivare. Vi vill investera i fast- och heltidsanställd personal. Rätt till kompetensutveckling är ett självklart krav. Behovet av verksamhetsnära lärande är stort inte minst för vård- och omsorgspersonal inom hemtjänsten. Allt fler vårdas i hemmet och hemtjänstarbetet är ett komplext arbete som innefattar många bedömningar och mer eller mindre viktiga beslut fattas varje dag. Därför är det fackliga arbetet kring mönsterarbetsplatser viktigt för att uppnå bättre välfärdsjobb, bland annat genom färre tillfälliga anställningar och deltider och nå sänkt sjukfrånvaro. Vi vill vidareutveckla satsningen på Kompetensstegen för äldreomsorgens personal som påbörjades under den föregående

socialdemokratiska regeringen. Även inom omsorgen av personer med funktionsnedsättning är behoven av kompetenssatsning stort.

4.1.4 En bostadspolitik som förändrar

**”Min dröm är rentav självklar
det skulle man ju kunna tro
för den handlar om rätten till arbete
och att få välja var man vill bo
Min dröm är en trea på söder
och äntligen en dagisplats”**

Lasse Tennander, Lisas dröm, 1979.

En egen bostad är helt centralt för människor – i hela världen. I Sverige har vi jämförelsevis höga krav på hur ett hus ska se ut för att kallas för bostad, men känslan av att ha sitt eget hem är densamma.

För oss socialdemokrater är bostaden en del av den generella välfärden och en social rättighet. Vi strävar efter ett boende med minskade klyftor och ökad social sammanhållning. Det för människor samman och skapar kraft istället för främlingskap.

För att uppnå bostadspolitiska mål med sociala ambitioner måste vi ha skarpa och användbara verktyg. Några sådana har vi inte om allt överlämnas åt marknaden. Bostadspolitiska insatser bör vara generella.

Vi vill se en blandad bebyggelse med både villor, radhus, bostadsrätter och hyreslägenheter. Därför vill vi ge kommunerna större möjligheter att styra nybyggnationen mot mer av blandade upplåtelseformer. Vi vill stärka människors möjlighet att välja hur de vill bo, kunna bo kvar och att flytta när de behöver byta bostad eller bostadstyp.

Ibland behöver man flytta men vill inte flytta långt, kanske för att barnen ska slippa byta skola eller komma för långt bort från en förälder eller kompisarna. Därför vill vi se mer av kompletteringsbebyggelse. I områden som domineras av till exempel hyreslägenheter bör byggas fler villor, radhus och bostadsrätter – och omvänt i villabebyggelse. Med en blandad bebyggelse blir den sociala miljön också mer levande, service och skolor kan förbättras och bostadssegregation motverkas.

Människors valfrihet i boendet minskar idag. Hyresrättens andel av bostadsmarknaden har sjunkit drastiskt under de senaste åren, särskilt i storstadsområdena. Effekterna märks tydligt. Unga tvingas bo kvar hemma allt längre; andrahandsboende och svarta hyreskontrakt blir vanligare; allt fler drabbas av bostadsbrist och trångboddhet; äldre som vill eller behöver flytta till ett bättre anpassat boende saknar alternativ. Vi vill se över hur regelverket för tvångsförvaltning av hyresfastigheter kan skärpas. Prövning vid förvärv av hyresfastigheter måste kunna ske.

Skälet till utvecklingen är att samhälleligt stöd och stimulans till bostadsbyggande helt har avvecklats under senare år, att attraktiva hyresrätter sålts ut till dem som har råd och de allmännyttiga bostadsföretagen rustats ned.

Rörligheten på arbetsmarknaden hindras när det inte finns bostäder för dem som behöver flytta för att pröva ett nytt arbete eller börja en utbildning. Det är illa för landets tillväxt och utveckling. Enligt tillgängliga underlag kan det behöva byggas så mycket som 40 000 bostäder per år.

Omläggningen av fastighetsskatten innebär också att rörligheten på bostadsmarknaden minskar. En socialdemokratiskt ledd regering kommer att göra om fastighetsskatten så att den blir billigare för de allra flesta, tydligare, rättvisare och minskar inläsningen på bostadsmarknaden.

Vi socialdemokrater vill slå vakt om allmännyttan, och stoppa utförsäljning och ombildning i områden där hyresrätten behövs. Det behövs neutralitet

och rättvisa mellan olika boendeformer. Under nästa mandatperiod ska steg tas för att åstadkomma detta.

Hyresrätten är i Sverige ett attraktivt, bekvämt och praktiskt alternativ för breda grupper. Inte minst gäller det ungdomar och studenter. Mot bakgrund av att arbetsmarknadsregionerna blir allt större vill vi på sikt se allmännyttiga bostadsföretag även på regional nivå. Det behövs fler hyresrätter i Sverige – inte färre. Vi slår vakt om hyresgästernas rättigheter och säger nej till marknadshyror.

Det finns behov av en ny egnahemssatsning för 2000-talet där fler människors dröm om ett eget hus kan gå i uppfyllelse. Under nästa mandatperiod vill vi tillsammans med näringslivet, bostadskooperationen och bostadsmarknadens parter ta initiativet till en sådan.

En central utmaning för bostadspolitiken är att klara ett ökat bostadsbyggande och rusta upp befintlig bebyggelse. Detta kräver kraftfulla åtgärder på alla nivåer.

Sveriges många miljonprogramsområden är i behov av upprustning. Det gäller inte bara bostäderna utan områdena i sin helhet. Vi vill se fler attraktiva stadsdelar. Det är en strategisk möjlighet till utveckling och förnyelse – en möjlighet som nu måste tas tillvara.

Vid all nybyggnad och ombyggnad vill vi se tydliga krav på energieffektivisering. Boende ska kunna påverka sin egen förbrukning av el och värme och det ska avspeglars sig på hyran om man bor i hyresrätt.

Vi socialdemokrater vill bryta den tilltagande boendesegregationen och föra en bostadspolitik som bidrar till en hållbar utveckling – ekonomiskt, socialt och ekologiskt över hela landet. Vi är övertygade om att det också är vägen mot ett Sverige som utvecklas starkare i solidaritet och sammanhållning.

Därför prioriterar vi:

- **Få fart på bostadsbyggandet.** Bostadsbristen ska byggas bort. Det behövs ett kraftigt ökat bostadsbyggande jämfört med dagens nivåer för att möta behoven. Staten har tillsammans med kommunerna ansvaret och ska ta initiativ. Vi vill införa ett investeringsstöd för att få fler hyresrätter till rimliga kostnader.
- **Ansvar för bostadsförsörjningen.** Vi vill skärpa lagen om bostadsförsörjning så att kommunerna får ett tydligare ansvar för att öka tillgången till bostäder. Vi vill se blandade upplåtelseformer i alla kommuner. Alla kommuner ska vara skyldiga att ha en officiell bostadsförmedling eller i andra former erbjuda motsvarande service. Barn har alltid rätt till en god bostad. Därför ska särskild hänsyn tas till barnfamiljer som riskerar att bli av med sin bostad.
- **Miljardprogram för miljonprogramsområden.** Vi ska ta initiativ till ett handslag mellan stat, näringsliv, kommuner och aktörerna på bostadsmarknaden för att genomföra ett miljardprogram för miljonprogramsområdena. Den nödvändiga upprustningen av den fysiska miljön måste komma igång och kombineras med offentliga och kommersiella investeringar som ger en attraktiv, tillgänglig och trygg miljö. Det skapar samtidigt jobb. Renovering, klimatanpassning och förnyelse av miljonprogrammen kan tidigareläggas genom riktade investeringar. De boendes inflytande är viktigt och ska tas tillvara som en resurs i arbetet.

4.2 Ett Sverige i sammanhållning

4.2.1 Orättvisor och klyftor är inte lösningen

“Hur många som är i behov av socialbidrag är ett tydligt mått på hur samhället förmår bryta arbetslöshet, fattigdom, missbruk och utanförskap. Sverige tillhör den grupp av länder som har lägst andel hushåll med svag ekonomi. Sedan 1994 har antalet hushåll med socialbidrag minskat med cirka 40 procent.”

Politiska riktlinjer, antagna vid Socialdemokraternas partikongress 2005

Vi socialdemokrater accepterar inte att Sverige slits isär av ökade klyftor. Idag är hälsa och välfärd ojämnt fördelat mellan olika grupper, utifrån klass, kön och etniskt ursprung. De klyftorna ska utjämnas. Arbete, utbildning och bra boende är de allra viktigaste faktorerna för att möjliggöra ett gott liv för alla. Vi är övertygade om att det är trygga människor som vågar, som söker utveckling och personliga utmaningar, som startar företag, byter jobb, flyttar, gör investeringar eller skaffar barn. Vi vet att trygghet är frihetens bästa grund. Trygghet förutsätter en rättvis välfärd, där alla behandlas likvärdigt, alla är med och bidrar efter sin förmåga, och ingen lämnas utanför. I ett sådant samhälle känner människor solidaritet och hjälper varandra att sträcka sig lite längre, våga lite till. Där växer människor i gemenskap och samarbete. Så skapas en stark tillväxt, jobb och utveckling. Vi socialdemokrater tror på ett samhälle som bejakar människors individuella drömmar och framgång. Men den enskildes framgång får aldrig baseras på andras tillbakagång. Fler människor måste ha möjligheten att uppfylla sina innersta drömmars längtan, inte färre.

Det är svårt att bekämpa ekonomiska klyftor. Också under den senaste socialdemokratiska regeringsperioden 1995–2005 drog höginkomsttagarnas inkomster ifrån, samtidigt som ungdomar och ensamstående föräldrar

halkade efter. Men socialbidragstagandet minskade.

Sedan den borgerliga valsegern 2006 har utvecklingen förvärrats drastiskt. De ekonomiska och sociala klyftorna ökar kraftigt i Sverige. Den borgerliga regeringen vann valet 2006 på sifferexercis kring och löften om att bryta utanförskapet. Ändå växer det kraftigt. Detta ska vi bryta, vår politik ska inrikta sig på att se den enskildes förmåga, livssituation och förutsättningar. Varje individ måste ges förutsättningar att fullt ut utnyttja sin kompetens och kunskap.

Den borgerliga regeringen har prioriterat stora skattesänkningar framför investeringar i jobb och välfärd. Människor med låga inkomster, som arbetssökande, sjukskrivna och pensionärer, har inte fått del av skattesänkningarna. Istället har de tvingats betala dem med kraftigt försämrade trygghetsförsäkringar. Idag slår den borgerliga politiken också tillbaka: Sverige halkar efter, arbetslösheten ökar kraftigt och ett kvalitetsras pågår i välfärden.

Sverige har fått en ny stor grupp som står utanför trygghetssystemen – de försäkringslösa. Många av dem är kvinnor. År 2010 riskerar 50 000 människor att kastas ut ur sjukförsäkringen. Över en halv miljon människor har redan trängts ut ur arbetslöshetsförsäkringen. Den har gjorts för dyr. Arbetsmarknadspolitiken har gått från aktivitet till passivitet. Sverige har inte längre fungerande trygghets- och omställningsförsäkringar.

Arbetslinjen har brutits. Istället för att få hjälp till utbildning eller jobb hänvisas allt fler enskilda och familjer direkt till socialförvaltningarna för att söka försörjningsstöd. I en stor majoritet av landets kommuner skenar kostnaderna för försörjningsstödet - resurser som annars skulle ha gått till välfärdens verksamheter. Samtidigt är välfärden det sammanhållande kittet i vårt samhälle. Välfärden, med sjukvården, omsorgen, skolan och äldreomsorgen, är det mest effektiva medel vi har för att utjämna skillnader och

fördela trygghet och möjligheter rättvist.

Klyftor och arbetslöshet sprider rädsla, och rädsla är en dålig drivkraft för utveckling – både för individer och samhälle. I utslagningens spår följer vanmakt, missbruk och personliga tragedier. När klyftorna blir för stora skapas konflikter, våld och brottslighet – och det slår tillbaka mot oss alla.

Sverige riskerar nu att gå in i 2010-talet med massarbetslöshet och ökad utslagning. Mot den dystra verklighetsbakgrunden måste vi socialdemokrater också forma en aktiv socialpolitik för att minska fattigdom, missbruk och hemlöshet.

Hur bra välfärdspolitiken än är så kommer det att hända att människor hamnar i missbruk, hemlöshet eller djupa personliga problem. Ska alla, även den mest utsatta, ha förutsättningar att komma vidare till arbete och egen försörjning så måste samhället också ha specifika och individuella stöd, och ett finmaskigt socialt skyddsnät. Vi står för vår restriktiva narkotikapolitik. Kampen mot droger ska föras nationellt och internationellt.

Vi socialdemokrater accepterar inte den människosyn och samhällssyn som gör att Sverige slits isär. Ingen människa är så svag att hon inte kan bidra, och ingen människa är så stark att hon aldrig behöver andras stöd. Människovärdet är lika, vad vi än råkar ut för i livet.

Vi vill återupprätta sammanhållningen i vårt land. Välfärdslandet Sverige ska inkludera alla. Vi står för det solidariska samhället. Därför kommer vi att prioritera:

- **Minska behovet av försörjningsstöd och stärk arbetslinjen.** Vi vet att det går att minska behovet av försörjningsstöd. Till detta syftar flera av våra förslag för en starkare och tryggare arbetslinje – en kompetensförmedling, Kraftsam till stöd för personer med komplexa problem, bättre

rehabilitering för sjuka, investeringar i lönebidragsanställningar, en kollektivavtalsreglerad utvidgad arbetsmarknad för människor som trots utbildning och praktik inte får arbete. Så kan vi också vända den oroväckande ökningen av antalet fattiga barn. Vi socialdemokrater kommer, liksom tidigare i regeringsställning, att arbeta mot ett tydligt mål för att minska behovet av försörjningsstöd.

- **Ingen ska behöva vara hemlös i Sverige.** Kommunerna ska upprätta konkreta program för hemlösa och erbjuda individuellt stöd och boende. Alla hemlösa behöver få ett personligt ombud som stöd i kontakter med socialtjänst, sjukvård, myndigheter och hyresvärdar. Alla kommuner ska arbeta för att förebygga vräkning. Vi vill stödja de många frivilligorganisationer som gör ett ovärderligt arbete för hemlösa och missbrukare.
- **Bättre hjälp ut ur missbruk.** Ett effektivt drogforebyggande arbete kräver både ett aktivt arbete med information och åtgärder för att begränsa tillgängligheten. Att stödja individen är centralt för att motverka missbruk. När en person är motiverad att bryta sitt missbruk måste vård ges omedelbart – annars försitts chansen. För varje missbrukare behöver en individuell vårdplan upprättas för sysselsättning, bostad, vård och nya sociala nätverk. Missbruk ska inte utestänga från behandling av psykisk problematik. Det är också viktigt att lyfta fram situationen för barn och unga med missbrukande föräldrar. Kommunerna bör ta fram handlingsplaner för hur de ska mötas. Människor har olika behov och kommunerna ska erbjuda en mångfald av behandlingsalternativ. Drogfrihet är målet. Missbrukare som inte lyckas nå drogfrihet har rätt till ett värdigt och så långt som möjligt sjukdomsfritt liv.

4.2.2 Kamp mot brott och brottens orsaker

”Många som jag träffar skuldbelägger sig själva och drar sig för att anmäla. 'Om jag inte varit gay, om jag inte hållit min partner i handen, om jag inte haft de här kläderna eller de här kläderna så skulle det aldrig ha hänt'... Tänk dig ett heteropar som blivit misshandlat och tänker: 'Om jag bara inte hållit min tjej i handen'. Det händer inte.”

Facundo Unia, intervjuad i Expressen, 29 juli 2009.

Den socialdemokratiska visionen om att alla människor ska kunna leva i frihet, rättvisa och jämlikhet kränks och utmanas dagligen av brottslighet. Vi vill att alla människor ska kunna känna sig trygga i vardagen och slippa känna rädsla för att utsättas för brott.

Vårt öppna samhälle bygger på demokratiska värderingar om lika människovärde och ömsesidig respekt. Brott kränker rättigheter till liv och egendom, hotar öppenheten och undergräver tilliten mellan människor och gentemot samhället. Därför kan brott aldrig accepteras.

Den som råkar ut för ett inbrott, en stöld, en grov kränkning eller fysiskt våld måste kunna lita på att samhället bryr sig om det lidande, den ilska och vanmakt som det innebär att bli brottsoffer. Snabbt stöd och möjligheter till upprättelse är avgörande.

Ur ojämlikhet, otrygghet och missbruk föds kriminalitet. Den som genomfört brottet måste snabbt nås av en reaktion. Det är särskilt viktigt när det handlar om unga människor. Nästan all brottslighet börjar i ungdomsåren. Det är då flest personer begår brott. För en liten grupp är detta inledningen till långvarig och allvarlig kriminalitet. Det är vår övertygelse att fler av dessa ungdomar kan fångas upp. Den egna familjens möjligheter att agera har naturligtvis en avgörande betydelse. Men det ställer också höga krav på lokalsamhället. Minskad segregation, förebyggande arbete, utbyggd

missbrukarvård och satsningar på frivilligorganisationerna måste prioriteras. Enskilda, folk rörelser, skola, näringsliv, socialtjänst och polis behövs – ju fler som är engagerade desto bättre. Men allas ansvar kan lätt bli ingens ansvar. Därför vill vi stärka kommunernas roll och ansvar för det förebyggande arbetet såväl inom fysisk planering som inom det sociala arbetet. Det krävs insatser mot missbruk, åtgärder inom skola och socialtjänst och insatser inom bostads- och arbetsmarknadspolitikens område. En satsning på att förebygga brott är framförallt en satsning på ett starkt välfärdssamhälle.

Vanmakt och vrede är rekryteringsgrund för den organiserade brottsligheten och de antidemokratiska krafterna. I storstädernas förorter och i andra socialt utsatta områden växer fattigdom, arbetslöshet, segregation och utanförskap. Ökade klyftor och bristande integration skapar en känsla av utanförskap som ibland leder till kriminalitet. Den känslan är ingen ursäkt för att begå brott. Varje människa har ett personligt ansvar för sina handlingar. Men det råder ingen tvekan om att nästan all brottslighet i Sverige har en sådan bakgrund. Därför är de viktigaste övergripande åtgärderna för att minska kriminaliteten att bryta arbetslöshet, utslagning och ekonomiska klyftor.

Hatbrotten ökar i Sverige. Hot, våld och trakasserier med främlingsfientlig bakgrund dominerar, följt av brott mot homo-, bi- och transpersoner. Svensk hetslagstiftning omfattar inte hot och kränkningar på grund av könsidentitet och skyddar därför inte transpersoner. Det vill vi ändra på.

Att bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld är prioriterade frågor. Kriscentrum för kvinnor och landets kvinnojourer gör betydande insatser. Kriscentrum för män kan fylla en viktig funktion för att behandla män som utövar våld mot kvinnor. Få är så utsatta som barn som bevittnar eller utsetts för våld av en nära anhörig. Därför behövs ökad kompetens och ett förbättrat samarbete mellan olika myndigheter och andra aktörer.

Barnsexturism innebär mycket grova brott mot barn. Den måste på alla sätt bekämpas. Sverige ska inom EU arbeta mot barnsexturism och verka för ett ökat internationellt samarbete mot denna typ av brott. Sverige måste ta ett ökat ansvar för brottsliga handlingar som svenska medborgare begår mot barn utanför vårt lands gränser.

Det är ingen slump att hatbrotten ökar samtidigt som antidemokratiska krafter och politiska partier med främlingsfientliga budskap samlar ökat stöd. Detta är inte bara ett hot mot enskilda individers liv och frihet, utan mot hela grunden för det samhälle vi socialdemokrater vill leva i – ett samhälle präglad av demokratiska värderingar och alla människors lika värde och rättigheter. Som den motkraft vi vill vara mot de antidemokratiska krafterna förbinder vi oss att aldrig samarbeta med främlingsfientliga partier i några politiska sammanhang.

Brottsligheten både internationaliseras och förgrovas. Organiserad brottslighet växer fram i Sverige – ibland, men inte alltid, med internationella kopplingar. Kriminella ligor tjänar pengar på att smuggla narkotika, men också människor, över gränserna. Svarta pengar flyttas mellan banker och företag i olika länder för att tvättas vita. Utpressning och hot mot restaurang- och butiksägare, men också mot vittnen eller personal inom rättsväsendet blir allt vanligare. Uppgörelser i den undre världen med vapen eller sprängmedel har blivit vanligare. Rån mot banker och värde transporter blir våldsammare.

Grunden för rätts säkerheten får inte hotas. Rättsväsendet måste ha de resurser och verktyg som krävs för att bekämpa den grova organiserade brottsligheten och den ekonomiska brottsligheten. Den ekonomiska brottsligheten är ett hot mot rättssamhället. Pengar som ska gå till vår gemensamma välfärd försvinner ofta utom räckhåll för medborgarna. Kriminella grupper tjänar pengar på näringsverksamhet. Skattefusk leder till snedvriden konkurrens, liksom dumpning av löner och arbetsvillkor.

Antalet butiksrån ökar kraftigt. Men minskad tillgång till kontanthantering leder till färre rån. Därför är det viktigt att ställa krav på att verksamheter inom detaljhandeln har slutna kontanthanteringssystem. Vi vill effektivisera rättsväsendet så att det svarar mot kraven på ett modernt arbetssätt och den tekniska utveckling som skett. Idag består polisen av 21 länspolismyndigheter. Resurserna varierar mellan myndigheterna och specialistkompetens är idag bunden till de större myndigheterna. Men brottsligheten är inte bunden av länsgränser. Det är dags att polisen blir en myndighet, så att förbättringar kan ske av styrning, resursfördelning och administration. Även det demokratiska inflytandet ska stärkas.

Det internationella samarbetet mellan länders rättsväsenden måste fortsätta öka. Globaliseringen och den tekniska utvecklingen öppnar nya möjligheter för alla – för enskilda, för rättsväsendet och för kriminella. Den nya tekniken framförallt på IT-området har också inneburit att enskilda känner oro för sin integritet och utsatthet. Samhällets och rättsväsendets effektivitet och möjlighet att skydda ställs i debatten mot individens rätt att inte behöva utsättas för integritetsintrång. Samtidigt har utvecklingen med terroristdåd och internationell organiserad brottslighet skapat ett starkt tryck på det demokratiska samhället att bättre skydda medborgarna. Detta är en svår avvägning som vi måste göra tillsammans och som kräver en fortsatt öppen debatt.

Det finns idag forskningsstöd för att det går att identifiera barn som riskerar att hamna i kriminalitet längre fram i livet. Det finns tydliga riskfaktorer som svåra beteendestörningar och otrygga uppväxtvillkor. Vi får inte vara så oroliga för utpekande att vi inte vågar identifiera problem. Då går många barn, ungdomar och deras föräldrar miste om insatser som skulle kunna mildra eller avhjälpa problemen. Vår utgångspunkt måste i alla lägen vara att hjälpa och stödja de barn och unga som har problem eller far illa, framför allt för det enskilda barnets skull.

Sverige ska ha en kriminalvård vars främsta uppgift är att förhindra återfall i brott. Vård och behandling utgör grunderna i den humana kriminalvården. Vi vill att staten ska fortsätta att bedriva en individbaserad kriminalvård. Det ska löna sig att aktivt arbeta med sin situation. Missbruk, kriminalitet i anstalt eller rymningar ska få konsekvenser för den enskilde. Stödet vid övergången från anstalt till frihet ska utvecklas och de intagnas närstående och anhöriga bör involveras i behandlingsarbetet för att minska antalet återfall. När någon som har begått ett brott har avtjänat sitt straff måste det vara möjligt att lämna den brottsliga banan, och ta plats i samhället igen – utan att diskrimineras. Utgångsläget ska vara bättre när de intagna lämnar fängelset eller frivården, än när de kom dit. För att det målet ska kunna nås krävs resurser för utbildning, behandling och vård, inte minst missbruksvård. Fler halvvägshus och en utvecklad fotboja kan ge en bättre övergång från livet på anstalt till samhället.

Vi socialdemokrater vill prioritera följande för ett tryggare Sverige:

- **Skydd och upprättelse för brottsoffer.** Barnahus ska finnas tillgängliga i varje län. Det ska finnas mottagningar för våldtagna på akutsjukhusen där rätt undersökning och provtagning görs i avskildhet, och tillgång till målsägandebiträde redan under förundersökning. För att förebygga våld och övergrepp är det viktigt att bygga upp samtalsmottagningar för män som på sikt ska finnas tillgängliga i hela landet.
- **Trygghet i vardagen.** Det är lokalt som man bäst känner till problemen och kan finna lösningar. Lokala brottsförebyggande råd ska finnas i alla kommuner. Med ett brottsförebyggande tänkande i stads- och samhällsplaneringen kan brottslighet byggas bort. Varje kommun ska ha skyldighet att upprätta och genomföra handlingsplaner för familjer och barn med extra behov så fort problem har identifierats. Vi vill lagstadga om samverkansavtal mellan barnomsorg, skola, socialtjänst, polis, sjukvård

och föreningsliv utifrån livssituation och i samförstånd med den som sökt hjälp. Polisen ska finnas tillgänglig i hela landet. Varje skola ska ha en kontaktpolis.

- **Ett svenskt "FBI":** Polisen har inte en struktur och rollfördelning som möjliggör effektiva insatser mot den grova organiserade kriminaliteten. Vi vill att en nationell resurs med tydlig operativ förmåga både för underrättelse- och utredningsverksamhet och yttre polisiär övervakning ska skapas. En särskild enhet med 200-300 poliser ska verka under Rikskriminalpolisen och utgöra en spets i kampen mot den grova organiserade brottsligheten.

4.2.3 Tillsammans – i Sverige

"I dessa tvilens dagar, dessa dagar av klimatförändringar, finanskris och massarbetslöshet: det finns alltid hopp, alltid möjlighet till förändring. Och det är vi som kan göra det: tillsammans kan vi ge framtiden en chans."

Rikard Wolff, första maj i Uppsala 2009.

Svensk utveckling är summan av allt det arbete vi tillsammans utför, av tillväxt och sysselsättning i alla delar av landet. Vi socialdemokrater vill utjämna de klyftor som driver in kilar i sammanhållningen i Sverige, och som hindrar både enskilda människors och regioners utvecklingskraft.

I hela världen fortsätter urbaniseringen. Sedan vändpunkten kom år 2007 är städernas invånarantal större än landsbygdens. Sverige är inget undantag. De senaste tio åren har urbaniseringen i Sverige varit dramatisk. Våra storstäder kommer att fortsätta växa, med människor från andra svenska regioner och från andra länder. Det är bra. Sverige behöver en större befolkning,

mer arbetskraft och storstäder som växer och skapar tillväxt. Urbaniseringens positiva bidrag är en styrka och en möjlighet att också möta dess utmaningar.

Storstädernas stora styrka är mångfalden och den ekonomiska dynamiken. Här lever människor med väldigt olika bakgrund tillsammans och man har som individ större möjligheter till unika livsval – utbudet är större, liksom öppenheten för de olika värderingar som styr livsvalen. Valfriheten är stor – i möjligheter till utbildning, välfärd, socialt liv och kultur. Vi vill utveckla den valfriheten, men också slå vakt om människors trygghet i storstaden.

Arbetsmarknaden i storstaden är mångfacetterad och snabbt föränderlig. Det innebär möjligheter och dynamik, men också många otrygga jobb. Detta ställer nya krav på politiken.

Befolkningstäthet skapar miljöproblem, men framför allt unika möjligheter att bygga ett hållbart samhälle som vi måste ta tillvara. Exempelvis är det lättare att ersätta bilåkning med kollektivtrafik och finna energisnåla lösningar i tät bebyggelse.

Storstädernas svåraste utmaning är den ökande ekonomiska segregationen. Tilltagande boendesegregation och en alltmer ojämlig tillgång till välfärden måste brytas. Fler kommuner behöver dela på ansvaret för flyktinginvandringen. Det är naturligt att människor söker sig till kommuner där de har släktingar, vänner eller andra landsmän. Men för populära kommuner med hög andel inflyttare blir trycket hårt att klara bostäder, snabb inslussning i jobb för de vuxna och kvalitativ utbildning för barnen.

När människor flyttar sprids arbetskraft, kunskap och idéer; nätverk växer och nya möjligheter uppstår. Det finns också människor som söker sig till Sverige för att de flyr undan krig och förföljelse. Det är viktigt att de som är nyanlända får ett bra mottagande i Sverige. Särskilt utsatta är de allt fler

barn och ungdomar som kommer utan familj eller släkt. Precis som alla andra barn och ungdomar har de rätt till trygghet och en bra vardag under asylprocessen. För att de ensamkommande flyktingbarnen ska få en human start i Sverige krävs också att fler kommuner visar solidaritet och välkomnar dem. Överfulla transitboenden och långa väntetider, utan möjlighet att gå i skolan och att bygga upp ett socialt nätverk, är ovärdigt en välfärdsstat.

En kraftfull regionalpolitik måste anta utmaningen att formulera övergripande tillväxt- och utvecklingsstrategier för hela landet. En landsända kan inte ses isolerad från en annan. Företag, naturresurser och arbetskraft återfinns i alla delar av landet och är sammanlänkade i ett komplext system av produktion och transporter som knyter Sverige samman. De statliga insatserna måste vara inriktade på att regionerna ska få möjlighet att växa och utvecklas efter sina särskilda förutsättningar. Regionalpolitiken ska bidra till väl fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner och en god servicenivå i alla delar av landet. Den regionala utvecklingspolitiken ska vara en central aspekt i utformningen av strategiska politiska beslut. Vi vill främja en konkurrenskraftig basindustri som spelar en stor roll för jobb, exportintäkter och investeringar framförallt i skogslänen men även den högproduktiva tjänstesektorn i hela landet.

Solidariteten mellan Sveriges regioner ska vidmakthållas. EU:s sammanhållningspolitik och den nationella politiken för regionernas utveckling måste samordnas bättre. Statsbidragen till kommuner och landsting ska tillsammans med inkomst- och kostnadsutjämningen möjliggöra jämlik välfärd i hela landet. Vi socialdemokrater vill att hela landet ska leva. Många områden i Sverige har jämfört med många andra länder unika tillgångar som gott om plats och lugn. Detta är en tillgång som ger förutsättningar för en växande besöksnäring.

I flera delar av landet finns det många rovdjur. Rovdjursstammarnas utbredning i Sverige ska regleras utifrån nationella mål. När det uppstår

lokala koncentrationer bör detta hanteras regionalt, utifrån de nationella målen. Det förutsätter en fungerande regional rovdjursförvaltning.

Säkra, tillförlitliga och effektiva transporter ska fungera året runt, i hela landet. Det är viktigt för enskilda människors frihet och arbetsmöjligheter, och avgörande för företagets konkurrenskraft, möjligheter att finna rätt arbetskraft och ta nya marknadsandelar. Visionära infrastrukturinvesteringar i järnvägar, vägar, kustsjöfart, hamnar, bredband och annan IT-infrastruktur bidrar till att påskynda utvecklingen mot en hållbar tillväxt. Genom att knyta olika regioner till varandra kan vi skapa nya strategiska möjligheter för utveckling. Då allt fler kan utföra sitt arbete oberoende av bostadsort blir samtidigt också boendemiljön allt viktigare för var man väljer att bo. Oavsett var människor väljer att bo ska villkoren för arbete och företagande, utbildning, grundläggande samhällsservice och välfärd vara likvärdiga.

Den ökade arbetspendlingen har tillsammans med sjukvårdens behov av stora patientunderlag lett till att det bildas allt större regioner i Sverige. Stora regioner underlättar samordningen inom olika myndigheter, men inte mellan dem och gentemot staten. En medborgare kan leva i flera regioner samtidigt – en region hos arbetsförmedlingen och en annan hos skatteverket. Sjukvården är indelad i landsting; tre mycket stora storstadslandsting med ungefär hälften av befolkningen – och hela sjutton betydligt mindre landsting för den andra hälften. Större, men också mer enhetliga regioner behöver växa fram i nära dialog med alla berörda. För att alla medborgare ska kunna erbjudas en vård av hög kvalitet, på lika villkor, oberoende av bostadsort krävs mer av nationell samordning, rikssjukvård och strukturerad samverkan. Vi vill se väl fungerande regioner som svarar mot medborgarnas krav på välfärd och delaktighet, och deras förväntningar på arbetslivet. Medborgarnas inflytande och insyn måste säkras. Den statliga myndighetsstrukturen behöver anpassas till regionernas utformning. Vi socialdemokrater vill driva på moderniseringen och regionaliseringen av Sverige.

Vårt mål om likvärdiga villkor i hela landet kräver att socialdemokrater i regeringsställning tillsammans med regionala och kommunala aktörer gör tydliga prioriteringar:

- **Dynamiska och hållbara storstäder.** Storstäderna är tillväxtmotorer för landets utveckling. Vi ska ta tillvara förutsättningarna för konkurrenskraftiga kunskapskluster för globala marknader, och potentialen i den kunskapsintensiva tjänstesektorn och de kreativa näringarna i storstäderna. Förändringstakten på arbetsmarknaden är snabb och ställer krav på en utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som är snabbfotad och inriktad på sektorer som växer i städerna. Valfärds- och familjepolitiken måste passa människor i en storstad som håller öppet dygnet runt. Bostadsmarknaden måste vara rörlig och erbjuda en rad olika alternativa boendeformer. Bostadsbristen ska byggas bort. Slitna bostadsområden ska byggas om. Infrastrukturen i städerna ska byggas ut och bättre knyta ihop stadsdelar och bostadsområden.
- **Regionalpolitik för jobb och välfärd på lika villkor.** För att fler ska kunna ta de jobb som växer fram i olika regioner krävs fortsatta satsningar på högskola och olika former av kunskapscentra över hela landet. God samverkan mellan fack, arbetsgivare, utbildningsanordnare och arbetsförmedling i varje region är en förutsättning för en stark utveckling. Investeringar i infrastruktur är avgörande för tillväxt och sysselsättning i hela landet.
- **Gemensamt ansvar för Sveriges nya invånare.** Ansvarsfördelningen för flyktingmottagandet är extremt skev och leder till stora påfrestningar på boende och välfärd i storstäderna. Det är inte hållbart att de kommuner som har lägre genomsnittlig inkomstnivå och höga kostnader fortsätter att ta emot den absoluta merparten av alla flyktingar som kommer till Sverige. Lagen om eget boende fungerar inte och ett nytt system måste skapas.

4.2.4 Barnen är framtiden

”Med barnkonventionen har världen fått upp ögonen för att barn inte bara är vuxna på tillväxt, utan samhällsmedborgare med all rätt att ställa krav och bli behandlade med respekt. Vad vi med barnkonventionen säger är att vi vill ge alla barn möjligheten att växa upp i en anda av fred, värdighet, tolerans, frihet, jämlikhet och solidaritet. Det är inget annat än den värld de allra flesta av oss önskar leva i. Det är en dröm om en bättre värld – en vacker framtidsvision. Vårt uppdrag nu är att se till att det inte förblir just en dröm. Verkligheten visar med skrämmande tydlighet hur långt vi har kvar.”

Göran Persson, jubileumskonferensen Barnkonventionen 10 år, 1999

Många barn växer upp i familjer där resurser, sociala nätverk, språksäkerhet och många valmöjligheter är obestridda. För oss socialdemokrater är det självklart att samhället har ett ansvar för att ge möjligheter också till de barn som föds till sämre villkor. FN:s barnkonvention gäller och måste avspeglas i politiken på alla områden.

Det måste också vara så att vi i tider av ekonomisk kris och nedgång tar ett gemensamt ansvar för att skydda dessa vårt samhälles minsta mot krisens effekter. Så borde ske också idag.

Istället driver arbetslöshet och utslagning allt fler barn över fattigdomsgränsen. Barnfattigdomen har ökat i Sverige från åtta procent 2006 till tolv procent 2009. För barn till ensamstående är ökningen än mer markant: från femton till tjugosju procent. Detta är helt oacceptabelt. Målet måste vara att inga barn ska behöva växa upp fattiga i ett välfärdssamhälle.

Det förekommer också att barn luras till skuldsättning eller att föräldrar skuldsätter sina barn. Barn ska inte kunna skuldsättas.

Trots försämringar är Sverige ett av världens mest barnvänliga länder. En

generös och flexibel föräldraförsäkring, en professionell förskola tillsammans med väl utbyggd och kostnadsfri mödra- och barnhälsovård och generella barnbidrag lika för alla har varit bra för barnen. Det har också gett båda föräldrarna möjlighet att kombinera arbete med tid för barnen. Och det har bidragit till att Sverige ligger i topp när det gäller såväl barns hälsa som barnafödande och kvinnlig förvärvsfrekvens. Detta är resultatet av medvetet politiskt arbete, men inget vi kan ta för givet. Vi måste försvara vunna segrar, och samtidigt utveckla familjepolitiken för framtiden – och för verkligheten sådan den ser ut.

Många föräldrars vardag präglas av den ständiga kampen mot tiden. Man ska helst prestera på jobbet, vara vältränad, socialt framgångsrik, ständigt uppdaterad och ha fint hemma – och samtidigt vara en närvarande och trygg förälder. Inte sällan kolliderar stress och övertid på jobbet, eller bara arbetstiderna i sig, med dagishämtning, läsläsning, matlagning, föräldramöten eller fotbollsträning. Det behöver bli lättare för den moderna familjen att få livet att gå ihop och tiden att räcka till.

Barnfamiljer är dessutom väldigt olika, nu mer än någonsin. Mer än vart femte barn växer upp i en annan familjekonstellation än den med sina biologiska föräldrar. Sverige är fullt av bonusbarn, varannanveckaspappor, regnbågsfamiljer, ensamstående föräldrar och barn med syskon i andra familjer.

Det kräver att en del regler ses över och moderniseras. När förskolan stänger klockan sex på kvällen förväntas en förälder som arbetar kvällstid ha en partner hemma som kan ta hand om barnen, men så är det inte alltid. Barnomsorgsavgiften fastställs efter hushållets inkomst, men många föräldrar som flyttar ihop med nya partner skaffar inte gemensam ekonomi. Ensamstående föräldrar är inte sämre föräldrar – ändå har de inte rätt till insemination. När det finns fler än två föräldrar bör man kunna få överlåta dagar med föräldrapenning. Även möjligheten till fler än två vårdnadshavare är en fråga som bör undersökas närmare.

Idag förs en konservativ familjepolitik i Sverige och den kommer att leda oss bakåt. Vi vill avskaffa både vårdnadsbidraget och barnomsorgspengen, och utveckla familjepolitiken så att den möter behoven hos dagens och framtidens familjer. Den borgerliga regeringen har valt att försämra den tillfälliga föräldrapenningen för föräldrar som är hemma för att ta hand om sina sjuka barn. Det innebär att det är rationellt för den som tjänar mest att fortsätta jobba, medan den som tjänar mindre är hemma med barnet. Så cementeras gamla könsroller, och så försvaras för de föräldrar som vill dela ansvaret för barnen.

Vi vill gå en annan väg och prioritera:

- **Modernisera föräldraförsäkringen.** All forskning visar att en tidig anknytning även till pappan ökar chanserna för ett mer jämställt ansvar för barnet länge fram, något som hela familjen har glädje av. Därför bör båda föräldrarna ha möjlighet att samtidigt vara hemma tillsammans med barnet den första månaden. Vi vill höja taket i den tillfälliga föräldrapenningen. Det måste finnas en särskild föräldrapenning för ensamstående föräldrar som blir sjuka och inte kan ta hand om sitt barn. De måste kunna ta hjälp av någon utanför familjen som kan vårda barnet. Föräldraförsäkringen behöver ses över för att möta den nya verklighet som ett flertal nya familjekonstellationer innebär. Alla barn, oavsett hur familjen ser ut, vinner på att föräldrar och andra närstående har möjlighet till tid med dem.
- **Gör barnomsorgen mer tillgänglig.** Eftersom alla familjer inte består av två föräldrar som arbetar dagtid på vardagar måste kommunerna ge möjlighet till en trygg och fungerande barnomsorg, även när föräldrars arbetstider är förlagda till sena kvällar, helger eller nätter. Ett alltmer föränderligt arbetsliv måste möta de behov som föräldrar har för att få ihop vardagen med arbete och barn.

- **Barn ska inte kunna skuldsättas.** Enligt FN:s barnkonvention är det föräldrarna som har det fulla ansvaret för barnen, även barnens ekonomiska situation. Men allt fler barn och unga får betalningsanmärkningar. SMS-lån och andra snabba lån ska inte ges till barn under 18 år. Konsumentkreditlagen ska moderniseras. Det är heller inte ovanligt att föräldrar för över skulder på sina barn. Det behövs ett lagrum som omöjliggör att barn skuldsätts och innebär att en vuxen alltid är ansvarig för barnens skulder.

5. Agera för förändring

5.1 Kultur i brytningstid

5.1.1 Kultur – kraft att förändra och skapa nytt

“Kulturpolitik bottnar i frågan om vilket framtida samhälle det är vi vill ha. Vi socialdemokrater tror på det öppna, demokratiska, kreativa, nyfikna, jämlika, dynamiska och framtidsinriktade samhället. Därför vill vi också ha en stark kulturpolitik som skapar förutsättningar för ett sprudlande kulturliv och många människors delaktighet.”

Socialdemokraternas kulturrådslag rapport, 2009

Aldrig har så många tagit aktivt del av kultur i Sverige som i vår tid. Aldrig förr har så många lyssnat så mycket på musik, sett så mycket film, teater eller opera som nu.

Det hänger samman med globaliseringen, den fantastiska utvecklingen av nya medier och ny teknik, och fri entré – så länge den reformen fick gälla. Kulturen ökar i betydelse, och det är fundamentalt för vår demokrati. Kulturen i dess många former och uttryck ökar vår förståelse av oss själva och för varandra, förmågan till kritisk granskning och omprövning, den inspirerar till nya tankar och lösningar – och gör livet mer meningsfullt.

Kulturen är mer livaktig när människor är delaktiga. Det kan handla om att själv vara utövare – som i amatörkulturen. Men det kan också handla om att vara med på andra sätt – exempelvis som ideell arrangör. Kulturell delaktighet handlar också om att bejaka det spontana engagemanget, entreprenörsandan och initiativrikedomen.

Vi upplever en brytningstid där dramatiska globala kriser ställer gamla etablerade sanningar och värden på ända. Världen efter kriserna kommer

att vara förändrad. Kulturen är viktigare än någonsin för att ge oss nya perspektiv, inspiration, vägledning och inte minst värderingar. För oss socialdemokrater har kulturen ett egenvärde.

Vi socialdemokrater vill att Sverige ska vara en kulturnation i världsklass. Det kräver att vi vårdar och bejakar mångfalden i vårt gemensamma kulturarv. Globalisering får inte innebära standardisering. Det egna arvet behövs som bas för mötet med det utifrån kommande. Så länge arvet inte förhålligast ger det perspektiv på det nya, men också på vår egen verklighetsbild och historia.

Debatten om våra nationalscener och museer får inte fastna i frågan om husen de ryms i. Det viktiga är att öppna upp och utveckla verksamheten. De nationella museerna och scenerna ska arbeta för att göra sina samlingar och föreställningar tillgängliga i hela landet. De samlingar som inte visas ska erbjudas andra som kan öppna dem för allmänheten. Vi är beredda att stödja ett modernt Nationalmuseum i linje med framtidens krav på Sveriges viktigaste museum. Vi vill se ett Nationalmuseum som både kan delta i internationellt samarbete om spännande utställningar och vara en nationell samlingsplats för vårt eget kulturarv. En lösning krävs för att bevara och tillgängliggöra svensk design. Sverige behöver också säkra möjligheten till ett Nobelmuseum i Sverige. Vi socialdemokrater vill ha en offensiv kulturpolitik som kan bidra till en ny framtidstro. All kultur som skapar hela människor som är fria i tanken, all kultur som motverkar likriktning och all kultur som lyfter den kreativa lusten är bra kultur. De kulturpolitiska målen från 1996 uttrycker tydligt vår kultursyn och kan fortsatt tjäna som mål. Men förnyelse behövs i tillämpningen av målen. Vi måste ställa oss frågan vad målet om att kulturen ska spridas och göras tillgänglig för alla kräver av oss idag, när man kan se opera direkt från Metropolitan i New York på Folkets Hus i hela landet. Eller när barn och ungdomar lär sig spela gitarr framför datorn, och kan klicka igång lärarens instruktion för

ackordet precis så många gånger som behövs.

Internationaliseringen och teknikutvecklingen innebär fantastiska möjligheter för alla som vill delta, utöva och ta del av kultur. Vi vill utforma kulturpolitiken så att den tar nya möjligheter tillvara, och samtidigt kompletterar där förutsättningarna och resurserna är små och motkrafter behövs. Det är bra att så mycket kultur kan spridas på marknadens villkor. Men bara offentliga medel kan ge den långsiktighet och trygghet som kreativitet och kvalitet kräver. Kulturpolitikens uppgift är att stimulera samhällets kulturliv så att det är levande, mångfacetterat, jämställt, fritt, obundet och tillgängligt.

En enskild konstnär kan självklart vara en framgångsrik entreprenör parallellt med ett framgångsrikt konstnärskap. Vad som är viktigt är att samhället förmår stötta konstnärer att utvecklas, oavsett om deras uttrycksformer är kommersiellt gångbara eller inte. Det finns också goda exempel på samarbete mellan kulturliv och företag som varit till fördel för båda parter utan att det ruckats på den konstnärliga integriteten. Kultursponsring kan ge välbehövliga tillskott, men kommer aldrig vara en fråga om mer än marginella resurser. Vi skulle välkomna ett större kulturintresse från näringslivet.

Staten ska stimulera nya spännande kulturyttringar av hög kvalitet och medverka till deras möjligheter till utveckling. Vi vill verka för ett kulturklimat som ger goda förutsättningar för bildkonst och scenkonst, musik och litteratur att utvecklas.

Internationella möten vitaliserar svenskt kulturliv och ger inblick i vad som pågår på kulturområdet i andra länder. Det internationella utbytet är stort inom musik, film, konst och litteratur, men på andra områden begränsas utbytet kraftigt av kostnadsskäl. Det är till exempel dyrt att resa med en hel teaterensemble. Vi vill stödja internationellt kulturellt utbyte – både

möjligheterna för svensk kultur att möta ny publik i andra länder och för svensk publik att ta del av andra länders framstående och nyskapande kultur. Vi vill även stödja digitalisering av biografier i hela landet. Vi behöver en filmpolitik för framtiden. Filmavtalet och regionala resurscentrum har haft stor betydelse för svensk film. På allt fler områden och i allt fler branscher uppstår behov av konstnärligt utbildade medarbetare. Jobb- och företagsmöjligheter inom verksamheter som design, mode, nya medier, besöks- och upplevelsenäring, reklam och kommunikation växer. Det är bra för de många unga som väljer kreativa utbildningsinriktningar. Här måste socialdemokratisk närings-, arbetsmarknads- och kulturpolitik mötas för att ta tillvara möjligheter till jobb, tillväxt och attraktionskraft för Sverige som land. Också folkhälsan gynnas av en god tillgång till kultur.

Kunskap och bildning är en väg till personlig frigörelse och utveckling. Läsförbättrings insatser är därför viktiga liksom projekt som Kultur i arbetslivet. Studieförbund, folkhögskolor och folkrörelsernas folkbildningsarbete är viktiga bryggor både till kultur och högre utbildning. De stärker demokratin, erbjuder möjligheter att växa med bildning, och ge uttryck för nyfikenhet och kreativitet. Vi behöver hitta nya vägar att involvera de människor som inte utnyttjar sin rösträtt och är underrepresenterade i politiska partier och beslutande församlingar. Att lära i grupp är basen i folkbildningen. På många orter skulle inte amatörkulturen överleva utan folkbildningen. För såväl folkbildning som amatörkultur behövs fysiska mötesplatser. Folkrörelsearbetet inbjuder till delaktighet och praktiskt, vardagligt demokratiarbete av stort värde för vårt samhälle. Till detta är det viktigt att folkbildningen garanteras resurser, både nationellt och lokalt. Dess självständiga roll får inte urholkas.

Den närmaste mandatperioden vill vi socialdemokrater lyfta kulturpolitiken och investera i kreativitet för utveckling:

- **Alla barn har rätt till kultur.** Alla barn ska ha möjlighet att ta del av kulturlivet på sitt eget sätt, och själva få utöva konstnärlig verksamhet och många uttrycksformer. Barns rätt till kulturella upplevelser och eget skapande är ett krav i FN:s barnkonvention och det måste vara en självklarhet för ett rikt land som Sverige att leva upp till det. Det är viktigt att skapande kultur bland ungdomar bejakas. Inget barn ska stängas ute på grund av höga avgifter eller bristande tillgänglighet. Musik- och kulturskolorna kan fånga upp talanger och utveckla dem. Genom dessa skolor finns bra och mindre dyra alternativ i hela Sverige, men skillnaderna i tillgänglighet och avgifter mellan kommunerna är stora. Det vill vi socialdemokrater arbeta för att förändra. Musik- och kulturskolan ska utvecklas – inte avvecklas. Här har samarbetet med studieförbunden en mycket viktig roll, inte minst i små kommuner. Vi vill också värna de estetiska ämnernas ställning i skolan. Det handlar i förlängningen också om nya generationer engagerade medborgare i vår demokrati, om nya generationer professionella kulturverksamma och om deras framtida publik.
- **Stimulera kvaliteten i kulturlivet.** Internationellt kulturutbyte ska stimuleras. Ett utvecklande arbetsliv med möjligheter till återkommande kompetensutveckling måste också gälla på kulturarbetsmarknaden. Det ska finnas goda möjligheter till fördjupning på forskningsnivå på våra konstnärliga högskolor, och till kompetensutveckling och fortbildning även för kulturens verksamma. Ska vi kunna sörja för tillgång och utveckling av kultur av hög kvalitet i landet måste en stark arbetslöshetsförsäkring, en arbetslinje med både rätt och plikt, och möjligheten att leva på sin lön också gälla kulturens professionella. Tryggheten och villkoren vid arbetslöshet måste förbättras. Konstnärssallianserna ger kulturskapare möjlighet till tryggad anställning och fortbildning mellan jobben. Vi vill låta fler kulturellt yrkesverksamma få möjlighet till anställning inom de tre konstnärssallianserna dans, musik och teater.

- **Vårda, sprid och använd kulturen.** Vi vill prioritera att öppna upp och utveckla verksamhet och pedagogik på institutionerna. Fri entré ska gälla på statliga museer och på sikt byggas ut regionalt. Alla ska ha tillgång till bibliotek och avgiftsfria boklån. Vi vill se en utveckling av biblioteken som centrala öppna kunskapscentrum i vår demokrati. Vi vill låta fler arkiv och samlingar digitaliseras och bli tillgängliga på Internet. Vi vill investera i så kallade ACCESS-jobb som gör samlingar och föremål tillgängliga för allmänheten. Det kulturarv som ska bevaras i evig tid måste vårdas och underhållas. Det bör göras i tider då annan efterfrågan är låg och konkurrensen om resurser är svag, med till exempel kulturarvs-ROT.

5.1.2 Media, teknik och integritet i utveckling

“Låt detta bli en ny startpunkt i svensk upphovsrättsdebatt där vi hjälps åt att sätta de viktiga värdena bakom upphovsrätten i fokus; förutsättningarna för professionellt kulturskapande och rätten att skörda frukterna av sitt eget arbete som musiker, filmskapare eller författare. Endast så kan vi minska den illegala konkurrensen och skapa en marknad för bättre nättjänster. Och endast så kan svenska musikälskare, film-entusiaster och bokslukare få riktig nytta av alla de fördelar som internet erbjuder samtidigt som nya generationer av svenska kreatörer får chansen att leva på sitt skapande.”

37 musiker, artister, författare, regissörer m fl på DN debatt nov 2008

Med Internet har vi fått nya och större möjligheter att mötas, inhämta kunskaper och utbyta information, kultur och politiska åsikter med varandra. Via nätet har vi möjlighet att påverka och att påverkas i mötet med andra. Via nätet har vi också fått större möjligheter att göra avtryck som individer – säga vad vi tycker och få det kommenterat, berätta vilka vi är.

Den snabba tekniska utvecklingen har inneburit en revolution för möjligheterna till kommunikation, bildning och kulturupplevelser – och därmed ett lyft för demokratin. Vi måste se till att tekniken görs tillgänglig i hela landet. Samtidigt underlättar samma tekniska revolution för krafter som har mindre goda syften, och det innebär nya risker. De måste övervinnas med öppet sinne, så att vi kan hitta sätt att skydda enskildas integritet utan att det positiva i utvecklingen och de nya möjligheterna stryps.

Svensk skola behöver arbeta strategiskt för att göra IT-tekniken till ett effektivt verktyg i skolarbetet. Skolan har funnit lösningar på de initiala problemen med att elever kopierade varandras skolarbeten via Internet – ett slags skolans upphovsrättsproblem. Nu blir Internet alltmer en tillgång i undervisningen. Men många ungdomar har dessvärre fått erfara andra baksidor av det elektroniska utbytet. Vi upprörs över den ökande mobbningen på nätet. Manipulerade eller äkta bildmaterial och privata uppgifter sprids lätt och snabbt, och det är idag omöjligt att få bort oönskade uppgifter från nätet.

IT- och telekommunikationstekniken växer samman. Stora mängder trafikdata i teletrafiken registreras. Bevakningskameror sätts upp för att öka säkerheten. Det skapas ständigt nya IT-tjänster både hos företag och hos myndigheter. Vi lämnar elektroniska spår efter oss, vare sig vi vill eller inte, både i vardagen och i arbetslivet – i Sverige och utanför våra gränser.

Internationaliseringen ökar behovet av samarbete mellan tull, militär och polis. I kampen mot den grova organiserade brottsligheten har rättsväsendet fått nya verktyg som buggning och preventiva tvångsmedel. Vid varje sådan lagstiftning är det viktigt att balansen mellan effektiv brottsbekämpning och integritetsingrepp är rätt avvägd. Ju fler verktyg poliser och åklagare får desto mer måste kontrollen av dem öka.

Vi vill se en ordentlig genomlysning av de lagar som genomförts på detta

område och vi kommer att verka för att kommande lagstiftning i högre grad granskas utifrån individens rätt till integritet utan att därför inverka negativt på andras rättigheter.

Många, särskilt ungdomar som lever delar av sina liv på nätet, har reagerat mot ny lagstiftning som de tycker hotar deras integritet och frihet. De nya lagstiftningsåtgärder som genomförts på senare tid i Sverige, som FRA-lagen och Ipred, är på många punkter otillfredsställande och kan i sin tillämpning hota den personliga integriteten. Svårigheterna att komma överens om telekompaketet i EU visar på problemet med att hitta en riktig avvägning. Olika lagstiftning gäller nu i olika länder.

Många kulturarbetare har uppfattat det som att de svikits i debatten om upphovsrätten. Vi socialdemokrater har en tydlig principiell hållning. Gratis tillgång till andras arbete kan inte vara en rättighet – lika lite på nätet som någon annanstans.

Vi tar starkt avstånd från dem som anser att det rent principiellt ska vara tillåtet att ladda ned upphovsrättsskyddat material utan att den som har skapat filmen, musiken eller boken får betalt. Illegal fildelning som sker i kommersiell skala skadar upphovsrättens grundprinciper och därför måste man komma till rätta med den. Vi står bakom upphovsrätten, men det är ingen kravlös hållning. Vi vill samtidigt se kulturens verksamma och deras branscher ta aktiv del i arbetet med att forma framtidens tekniska möjligheter att sprida och enkelt ta del av kultur.

Det huvudsakliga syftet med lagen om stärkta möjligheter för upphovsrättsinnehavare att få betalt för sina verk är att komma åt den olagliga fildelning som sker i kommersiell skala. Det ska inte gå att få ut uppgifter om en persons internetanvändande utan att det finns starka skäl för det. Lagstiftningen som har syftat till att motverka olaglig fildelning har också möjliggjort för nya konkurrenskraftiga nättjänster att växa fram – som är

tillgängliga gratis, lagliga och där kulturskaparna får betalt. I denna positiva utveckling har svenska entreprenörer varit ledande.

Det behövs fler enkla och smidiga tekniska lösningar och program, standarder och betalningsmetoder för att människor ska kunna ta del av musik, film, spel och annat på laglig väg. Det ska vara lättare att agera lagligt än olagligt, på nätet såväl som i vardagen. Det behöver skapas fler sätt att köpa musik eller filmer utan att de läses till en viss apparat. Branscherna på kulturområdet, kulturarbetarna och deras organisationer behöver hjälpa till och stimulera den teknikutvecklingen. Det handlar om framtidens publik och om möjligheter för Sverige. Efterfrågan på nya lösningar för en ny tids kulturkonsumenter är samtidigt en näringspolitisk chans för Sverige.

Ny teknik förändrar också villkoren för traditionella media. Presstödet är avgörande för mångfalden på mediemarknaden och för demokratin. Därför står vi socialdemokrater upp för det. Samtidigt behöver vi fundera över om ett stöd som är så viktigt för att främja yttrandefriheten, nyhetsförmedlingen och det demokratiska samtalet bara ska fördelas till media som har pappersupplaga. Idag sker allt mer av det demokratiska samtalet och utbytet papperslöst. För framtiden vill vi utreda om det finns andra rättssäkra och trygga sätt att fördela denna typ av stöd för demokratins utveckling mer teknikneutralt.

I tider av allt starkare mediekoncentration har Public Service en viktig uppgift som garant för kvalitet och mångfald i media, och ett öppet demokratiskt samtal i samhället. För oss socialdemokrater är det också centralt att verka för en reklamfri, resursstark och bred Public Service. SR, SVT och UR ska ha en stabil och hållbar ekonomi för att kunna sända program av hög kvalitet, vilket innefattar populära idrotts- och kulturevenemang som finansieras via sponsring.

Vi socialdemokrater vill ta vara på en ny tids tekniska möjligheter på ett sätt som gagnar demokratin, men också den enskildes frihet och integritet. Därför vill vi:

- **FRA-lagen: riv upp, gör om, gör rätt.** Vi vill att en parlamentarisk utredning börjar om från början med frågan – i bättre dialog med medborgarna. Lagen bereddes för dåligt, och har allvarliga brister när det gäller grundläggande krav på rättssäkerhet, integritetsskydd och proportionalitet.
- **IPRED lagen måste förändras.** Kulturskapare ska ha samma möjligheter som andra att leva på frukten av sitt eget arbete. Vi står därför bakom upphovsrättsinnehavarnas legitima krav att få ersättning för sina verk på ett rättssäkert sätt. Men det finns en berättigad oro för att tillämpningen av IPRED kan kränka den enskildes integritet och göra intrång i privatlivet. Den som använder Internet utan att begå brott ska inte behöva känna sig övervakad. Hänsyn måste också tas till att privatpersoners internetabonnemang kan ha missbrukats av någon annan. Rättssäkerheten för enskilda behöver därför stärkas. Det måste finnas en rimlig proportion mellan den vidtagna åtgärden och den skada brottet kan ha åsamkat. Utgångspunkten är att det är polisen som utreder brott, även mot upphovsrätten.
- **Vi måste inrätta en integritetsombudsman** som i första hand ska arbeta förebyggande i syfte att värna den personliga integriteten. Det behövs en oberoende översyn av hur olika lagstiftningar och olika företags agerande påverkar den personliga integriteten. Uppdraget är brett och inkluderar integriteten på nätet, i arbetslivet och som konsumenter.
- **Ta sikte på framtiden.** Vi vill se fler, bättre och enklare lagliga alternativ för människor att lyssna på musik, se på film eller ta del av annan kultur och information med modern teknik. Därför måste krav riktas till kulturens branscher, kulturens verksamma och deras organisationer att framtidsinriktat utveckla enkla och smidiga lösningar som underlättar den fortsatta

tekniska revolutionen så att den kan gagna både kulturens konsumenter och upphovsmän. Upphovsrättslagstiftningen måste anpassas för den värld vi lever i. Därför menar vi att det är nödvändigt att tillsätta upphovsrättskommissioner med bred representation, både i Sverige och på EU-nivå. Det är angeläget att påskynda digitaliseringen som möjliggör tillgänglighet och deltagande. Den nya tekniken kommer snart att vara gammal. Dagens problem byts snabbt mot nya. Vi måste ständigt bejaka teknikutvecklingen och se dess möjligheter, men också vara vaksamma på de problem som den kan medföra. Integritetsfrågor måste därför vara ett integrerat förhållningssätt i processen, inte ett ställningstagande i efterhand till olika tekniska lösningar.

5.2 En rättvis värld är möjlig

5.2.1 Globalisera demokratin – demokratisera globaliseringen

“It always seems impossible until it’s done”

Nelson Mandela

En rättvis värld är möjlig. Det är alla människors frigörelse, utveckling och rätten till arbete vår internationella politik syftar till. Vi vill utrota fattigdomen, skapa en säkrare värld, stärka demokratin och respekten för de mänskliga rättigheterna samt avvärja hoten mot klimatet och miljön.

Globaliseringen fortsätter att öppna världen för Sverige och att öppna Sverige för världen. Det är en i grunden mycket positiv utveckling. Den snabba tekniska utvecklingen och tillgången på information, de globala marknaderna och handeln, rörligheten på arbetsmarknaden och det ökande resandet – utvecklingen har gjort oss alltmer till globala medborgare.

Kopplingarna är tydliga mellan utvecklingen i världen och våra jobb, vår miljö och vår mat, vår säkerhet och hälsa här i Sverige.

Vi socialdemokrater har alltid varit en del av en internationell rörelse med ett engagemang för människor i andra länder och den värld vi har gemensamt. Fattigdom, miljöförstöring, förtryck och orättvisor har upprört socialdemokrater i alla tider. Idag delas känslan av globalt gemensamt ansvar av så många fler, och över detta gläds vi. Det är en styrka idag när så många av våra utmaningar delas globalt.

Klyftorna ökar mellan fattiga och rika människor inom våra länder, och mellan fattiga och rika länder. Finanskrisen är ett mycket tydligt exempel på hur de globala klyftorna påverkar oss i vardagen, våra jobb, vår välfärd och ekonomi, var vi än bor i världen. Allra hårdast drabbas de fattigaste. Stigande arbetslöshet rycker tusentals från välfärd och utveckling. Det leder till ökade sociala spänningar i alla länder. Kraftigt varierande tillgång och prisutveckling på livsmedel har drabbat de fattiga jordbruksproducerande länderna hårt. Över en miljard människor går hungriga och bara under 2008 har de kroniskt undernärda ökat med 100 miljoner.

Både opålitligheten hos finansmarknaderna och klimatkrisen kräver att globala politiskt hållbara lösningar med bindande regler kommer till stånd. Vi måste alla, demokratiskt, hjälpas åt att vrida utvecklingen i hållbar riktning – ekonomiskt, socialt och miljömässigt.

Vi ser idag de klassiska politiska motsättningarna på den globala arenan. Internationella företag kan utnyttja den gränslösa världen. Fria fackföreningar och fackliga rättigheter är viktiga i kampen för global rättvisa. Vi socialdemokrater har ett särskilt ansvar för att stödja det internationella fackliga arbetet, och för att i alla sammanhang stå upp för människors fri- och rättigheter på en allt mer globaliserad arbetsmarknad. Därför vill vi stärka det internationella fackliga samarbetet och införa en rätt till

internationella fackliga sympatiåtgärder.

De mänskliga rättigheterna utgör en okränkbar helhet. Vi anser att de medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella fri- och rättigheterna är universella, odelbara och individuella. De får inte inskränkas. Respekten för de mänskliga rättigheterna är ett uttryck för socialdemokratins grundläggande värderingar och en förutsättning för demokrati. Därför är det självklart för oss att kritisera regimer som kränker de mänskliga rättigheterna, samtidigt som vi ska leva upp till våra egna nationella åtaganden.

I Europa har vi sett en fantastisk utveckling de senaste decennierna. Genom att dörren hölls öppen för nya medlemmar till Europeiska Unionen har fler tidigare höger- och kommunistdiktaturer reformerats och demokratiserats. Det är nödvändigt att utvidgningen av EU fortsätter.

Framväxten av EU-samarbetet har varit avgörande för vår kontinents välstånd. EU måste fortsätta utvecklas inom de områden där EU bäst kan skapa gemensamma lösningar på gemensamma problem. Vi vill att EU ska vara en union för hållbar tillväxt och full sysselsättning. Ett väl fungerande EU bidrar till ett starkt och tryggt Sverige. Klimat- och miljöarbetet inom EU är ett av de bästa exemplen på hur vi gemensamt kan möta hot som inget land kan klara ensamt. Vi vill också stärka EU som global aktör för utveckling, rättvisare handel och demokrati. EU:s arbetsformer måste bli öppnare och effektivare.

EU måste fortsätta att utveckla en politik som genomsyras av folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Samarbetet med FN måste stärkas.

I Ryssland ser vi oroande tecken på att mänskliga rättigheter och pressfrihet kränks. Sverige måste klara att skapa ett förtroendefullt samarbete med Ryssland samtidigt som vi ska kritisera det vi anser är fel i rysk politik.

USA har under president George W Bush tappat enormt i stöd från världens

befolkning. Vi förväntar oss att USA under Barack Obamas presidentperiod ska vända tillbaka till en politik där mänskliga rättigheter respekteras. Att Guantanamofängelset stängs är ett hoppfullt exempel.

I Asien har det skett en remarkabel minskning av antalet fattiga. Det medför mer av ekonomisk utveckling och politisk makt för Asien – en positiv utveckling som fläckas av diktaturer som Burma och Nordkorea.

Efter årtionden av högerdiktaturer har demokratin fått fäste i Latinamerika. Vi ser hoppfullt på utvecklingen med ökande regionalt samarbete, investeringar i välfärdssystem och successivt minskande korruption och maktmissbruk.

I Afrika finns stark tillväxt och demokratiska framgångar, men också stora hinder – arbetslöshet och fattigdom, etniska konflikter, HIV/aids och andra sjukdomar. Vi vill se en global handelspolitik som ger möjligheter för afrikansk tillväxt inom den egna jordbruks- och energisektorn. Vårt politiska program för Afrika bygger på uthålliga relationer och långvarigt partnerskap. Afrikas sista koloni måste få sin självständighet. Vi vill verka för att Sverige och EU erkänner Västsahara.

Idag orsakar bristen på vatten ohälsa. Kampen om vatten skapar stora motsättningar, som kan leda till framtida konflikter. Inte minst den djupt orättvisa fördelningen av vatten mellan israeler och palestinier är ett exempel på detta. Vi socialdemokrater kommer att ta strid för allas rätt till rent vatten.

Vi socialdemokrater vill att globaliseringens fördelar ska komma alla till del. Det kräver att människan sätts före marknaden. Fred, demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna och ekonomisk utveckling är grundläggande. Att vi lyckas demokratisera globaliseringen och globalisera demokratin.

För oss socialdemokrater är det viktigt att inte se utvecklingen som ödes-

bestämd. Det är vår övertygelse att världen formas av de människor som befolkar den. Kan människor förstöra och förtrycka, så kan människor i samverkan skapa en bättre värld.

Mot det målet vill vi arbeta med utgångspunkt i följande:

- **Globalisera demokratin.** I en värld som blir alltmer gränslös behöver demokratin bryta igenom för att påverka globalt. Större ansträngningar måste satsas på att öka antalet demokratiska stater i världen. Ett lands inflytande på global nivå måste vara beroende av ett eget demokratiskt styrelseskick.
- **Prioritera arbetet med de mänskliga rättigheterna.** Vi ska stå upp för de mänskliga rättigheterna varhelst i världen de kränks. Vår röst ska vara lika skarp mot oförrätter oavsett om de begås av en stormakt eller en diktatur. Kampen mot diskriminering på grund av kön, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning och religion måste föras både nationellt och internationellt. De fackliga rättigheterna behöver stärkas, inte minst i Asien. Kvinnor utgör en majoritet av jordens befolkning, men kvinnors rättigheter kränks ständigt. Vi ska prioritera jämställdhet och barns rättigheter. Socialdemokraternas utrikespolitik ska genomsyras av ett barnperspektiv och en konsekvent tillämpning av FN:s barnkonvention.
- **Ett modernare och effektivare EU.** Vi vill att EU i högre grad ska arbeta för hållbar utveckling och full sysselsättning. EU ska satsa mer på forskning och utveckling. Vi vill se ett EU som präglas av effektivitet och öppenhet.

5.2.2 Fred och säkerhet i vår tid

”Det finns en hel del hot mot vår säkerhet som inte längre enbart kan hanteras militärt. Men de kan mötas med en aktiv politik för mänskliga rättigheter, folkrätt och demokrati, för fattigdomsbekämpning och global rättvisa, för konfliktförebyggande och nedrustning. De kan mötas med aktiv samverkan i närområdet, inom EU och globalt, med FN i centrum. Låt oss göra detta, och utnyttja möjligheterna att upprätta global fred, frihet och rättvisa.”

Anna Lindh, Riksdagens utrikesdeklaration 2003

Världen krymper. Globaliseringen föder hopp och framtidstro, men också oro. Bland människor i vårt land är det kanske inte i första hand militära hot som skrämmer, utan annat – internationell kriminalitet, pandemier och andra sjukdomar som sprids över gränserna, terrorism, naturkatastrofer, miljöförstöring, integritets- och säkerhetsproblem relaterade till den snabba IT-utvecklingen.

Förändringarna i vår nära omvärld har varit omvälvande de senaste decennierna. Det kalla krigets slut har inneburit att några av de allvarligaste hoten mot vår säkerhet försvunnit. Utvidgningen av EU har bidragit både till ökad säkerhet och ökat välstånd. Ändå kan vi aldrig helt bortse från rent militära hot mot Sverige. Vi måste alltid ha en god beredskap också för detta.

Ett eget trovärdigt försvar utgör grunden för en trovärdig militär alliansfrihet. Sveriges försvar ska vara modernt, effektivt och folkligt förankrat. En könsneutral värnplikt ska vara basen för vårt försvar. Ett nordiskt försvarssamarbete är i grunden positivt. Försvarets insatsorganisation ska ha en hög uthållighet. De Nationella skyddsstyrkorna (Hemvärnet) är en viktig resurs som ska finnas i hela landet.

Sverige har, som militärt alliansfri stat, en lång tradition av en stark nationell försvarsindustri som inte bara försett och förser landet med materiel utan också med kunskap och oberoende samt tillgång till viktiga industriella samarbeten. Detta är också viktigt i framtiden, och därför behövs en strategi för svensk försvarsindustri.

Sverige har genom åren visat att det går att kombinera ett aktivt ansvars-tagande för både vår och andras säkerhet med att vara militärt alliansfria. Militär alliansfrihet betyder inte passivitet. Sverige är förpliktigt att värna om internationell fred och säkerhet. Det kräver en aktiv svensk utrikes- och säkerhetspolitik och vi socialdemokrater beklagar att Sveriges röst i världen tystnat under den borgerliga regeringen.

För oss socialdemokrater vilar en modern svensk säkerhetspolitik på fem pelare: ett militärt alliansfritt Sverige, ett ökat samarbete i Norden, en aktiv Östersjöpolitik, ett stärkt Europasamarbete och ett starkt Förenta Nationerna.

Vi vill att EU ska vara en stark global aktör för utveckling, rättvisare handel och försvarare av fred och demokrati. Global säkerhet förutsätter kamp mot fattigdom, aktivt värn av mänskliga rättigheter och ett starkt FN uppbackat av en modern folkrätt som sätter människors säkerhet före staters suveränitet. Vi vill vara folkrättens modigaste försvarare och se ett ökat engagemang för FN. Vi vill se ett i grunden reformerat och starkare FN, som förmår att hantera kriser, värna mänskliga rättigheter och främja social och ekonomisk utveckling. Säkerhetsrådets medlemmar som har vetorätt måste ta sitt ansvar för internationell fred och säkerhet. Vi vill arbeta för en vetofri kultur i FN.

För alla fredsbevarande operationer som Sverige deltar i ska det finnas ett tydligt folkrättsligt mandat. Ett mandat givet av FN:s säkerhetsråd ska alltid eftersträvas. Detta är angeläget både med hänsyn till folkrättens krav och operationernas legitimitet och säkerhet. Men vid extrema nödsituationer,

som utgör hot mot internationell fred och säkerhet men inte medför åtgärder från FN:s säkerhetsråd, kan inte världen stå passiv. Agerandet måste i dessa lägen prövas från fall till fall. Åtgärder kan endast vidtas på kollektiv grund inom ramen för en regional organisation och kan aldrig vara praxisgrundande.

Det är bra att EU och Afrikanska Unionen utvecklar kapacitet att leda fredsbevarande operationer på uppdrag av FN. Vi vill att EU ska vara ett föredöme för en stark internationell rättsordning.

Genomförandet av FN:s resolutioner 1325, 1612, 1820 och 1888 är prioriterat. Men även det omfattande sexuella våldet mot kvinnor och barn i väpnade konflikter måste bekämpas än mer målmedvetet.

Oroligheterna i Mellanöstern, Afghanistan och Pakistan hotar den globala freden och säkerheten. Därför krävs internationell närvaro i Afghanistan och Mellanöstern, och därför krävs ett större engagemang för att hindra sönderfallet i Pakistan. Fattigdom och hopplöshet utgör rekryteringsgrund för terrorister. Kampen mot terrorismen ska bedrivas rättssäkert och med full respekt för de mänskliga rättigheterna och folkrätten.

Konflikten mellan Israel och Palestina måste få ett slut. Ockupationen av de palestinska områdena måste upphöra. Konflikten får konsekvenser för säkerheten i hela regionen och därmed för hela världen. Israel har som den starkare parten ett särskilt ansvar att visa återhållsamhet i våldsanvändning och att ta initiativ för att föra fredsprocessen framåt. Den israeliska bosättningspolitiken, byggandet av muren på ockuperad mark och överväldet måste upphöra. Den palestinska ledningen måste vidta effektiva åtgärder för att förhindra nya terrordåd och våldsaktioner mot civila israeler.

Socialdemokraterna har en grundläggande tro på dialog, samarbete och handelsrelationer. Vi vill inom ramen för EU kräva att Israel lever upp till sina åtaganden rörande mänskliga rättigheter i det nuvarande handelsavtalet. Därför anser vi att uppgraderingen av EU-samarbetet med Israel ska frysas.

Tjänsten som försvarsattaché vid den svenska ambassaden i Tel Aviv ska upphöra.

Vi vill se ett oberoende demokratiskt och livskraftigt Palestina sida vid sida med Israel, med säkra och erkända gränser för båda parter. Då de folkrättsliga förutsättningarna finns ska en palestinsk stat erkännas. En varaktig fred förutsätter att det globala samfundet involverar alla relevanta parter i en kommande lösning. Världssamfundet måste ta ansvar för att bistå palestinierna med återuppbyggnaden. Internationell närvaro behövs för att stärka säkerheten och motverka terrorhandlingar. EU och FN måste ta ett större ansvar. Målet är en hållbar och rättvis fred byggd på folkrätten och FN:s resolutioner. För att upprätthålla respekten för folkrätten måste de krigsförbrytelser som beskrivits i FN-rapporter få rättsliga konsekvenser. Den svenska socialdemokratin stödjer och kommer aktivt att arbeta med fredsakterna på båda sidor.

Vi socialdemokrater vill se en ny svensk offensiv mot massförstörelsevapen och för nedrustning. Därför har vi tagit fram ett tolvpunktsprogram för nedrustning. Massförstörelsevapen utgör ett av de största hoten mot internationell fred och säkerhet. Målet måste vara en fullständig avveckling av världens massförstörelsevapen. Vägen dit går via kraftfulla kontrollregimer och outtröttligt nedrustningsarbete. Sverige ska också vara en föregångare genom en restriktiv lagstiftning såväl om export som om import av vapen.

Utan säkerhet och fred ingen utveckling, utan utveckling ingen säkerhet och fred – och utan respekt för mänskliga rättigheter varken säkerhet, fred eller hållbar utveckling. Det hänger ihop.

Vårt mål är fred, frihet och rättvisa. Därför vill vi socialdemokrater:

- **Ett starkare FN – med skyldighet att skydda.** Arbetet med att reformera FN måste fortsätta. En modern folkrätt sätter människors säkerhet främst. Ingen regim ska ostraffat kunna begå grova övergrepp mot sin befolkning. FN behöver aktiva verktyg för att kunna gripa in för att förhindra en konflikt, etnisk rensning eller stoppa folkmord. Vi vill utveckla FN:s norm om ansvar att skydda.
- **Stärk Sveriges fredsarbete.** Vi vill investera större resurser för att förebygga konflikter och övergrepp. Förebyggande konfliktlösning måste prioriteras. Sverige ska aktivt bidra för att skapa säkerhet.
- **Kamp mot massförstörelsevapen.** Sverige måste åter ta en ledande roll i det internationella arbetet för avspänning, nedrustning och icke-spridning. De existerande kärnvapenmakterna måste börja minska sitt innehav. Världens militäretgifter måste kraftigt minskas. Sverige ska snabbt ratificera det internationella förbudet mot klusterbomber. Dödläget måste brytas i nedrustningskonferensen i Genève och trycket öka i NSG (Nuclear Suppliers Group), Ny Agenda-koalitionen och andra fora där kampen mot massförstörelsevapen kan föras. Vi vill investera i ansedda Sipri, Stockholms fredsforskningsinstitut, istället för att skära ner resurserna.

5.2.3 Vårt globala grannskap – vårt gemensamma ansvar

“No one today can claim ignorance of the cost that this divide imposes on the poor and dispossessed who are no less deserving of human dignity, fundamental freedoms, security, food and education than any of us. The cost, however, is not borne by them alone. Ultimately, it is borne by all of us – North and South, rich and poor, men and women of all races and religions.”

Kofi Annan, Nobelföreläsning, Oslo, 2001

Människor har idéer och drivkraft till att förändra och förbättra sin situation, i alla länder och också under mycket fattiga förhållanden. Något av det bästa vi kan göra är att förse människor med redskap så att de själva kan förbättra sin situation.

Vi vet att mikrolån till entreprenörer i fattiga länder fungerar bra, framför allt när kvinnor är låntagare. Den lön som kommer ur företagsamheten kommer också deras familjer till nytta. Alltför ofta är det de små ekonomiska resurserna för att komma igång och göra den inledande investeringen som saknas. Det kooperativa arbetssättet för hjälp till självhjälp har visat sig framgångsrikt. Här kan små insatser göra oerhörd nytta.

Närmare hälften av jordens befolkning lever på under 2 dollar per dag. Hela 1,2 miljarder människor lever idag i extrem fattigdom med en inkomst på endast 1 dollar per dag. Majoriteten av världens fattiga är kvinnor och barn. 800 miljoner lider allvarlig brist på mat och miljarder människor saknar rent vatten. Varje dag svälter 30 000 människor ihjäl, de flesta är barn under 5 år.

Endast 30 procent av världens biståndsmedel går idag till fattigdomsbekämpning, bekämpande av hunger och sjukdomar i fattiga länder. Detta är oacceptabelt. FN:s millenniemål siktar på att halvera fattigdomen i världen till år 2015. Det är ett delmål – slutmålet måste vara att helt utrota fattigdomen. Men om den nuvarande takten håller i sig så kommer målet om en halvering inte att uppnås. Det är tid att öka takten och fokusera insatserna.

Fattigdom skapar sjukdom och stort mänskligt lidande, men också fortsatt miljöförstöring och konflikter. En hållbar utveckling – ekonomiskt, socialt och miljömässigt – görs omöjlig av hunger och fattigdom. Många av världens flyktingar hade sluppit lämna sina hem för gott om inte fattigdom hade varit ett grundläggande problem. Länder och människor kan lyfta sig ur

fattigdom – Sverige har en egen sådan historia, med en lång resa från Europas fattigaste land till en välmående välfärdsnation.

Vi människor måste hjälpas åt, i solidaritet, för att vi ska kunna nå gemensamma mål för framtiden. Vi lever på den här jorden tillsammans – vi är varandras grannar.

Varje år blir miljontals människor offer för människohandel för sexuella ändamål. Vi vill öka EU:s och FN:s insatser för att stoppa denna vår tids slavhandel.

Vi måste riva världens handelshinder så att export och import fungerar och utvecklingen kan spridas till fler. Fri- och rättvis handel, mänskliga rättigheter, skuldavskrivningar, klimatåtgärder, jämställdhet, demokrati och jobb – vår politik hänger ihop och måste samordnas i en politik för global utveckling.

Vi socialdemokrater vill att det svenska biståndet ska präglas av hög ambition, hög kvalitet och goda resultat. Det är också viktigt att stödja folkrorelser och ideella organisationers arbete i biståndet. Med rätt prioriteringar, ökat fokus på uppföljning och kvalitet utgör svenskt bistånd ett viktigt bidrag till kampen för en rättvisare värld. Eftersom korrupktion har ödesdigra konsekvenser för demokrati och fattigdomsbekämpning måste nolltolerans råda.

Migrationen i världen ökar – som en konsekvens av fattigdom och konflikter, men också som en konsekvens av globaliseringens mer öppna värld. Sverige är en del av den utvecklingen och den är i grunden positiv. När människor flyttar sprids arbetskraft, kunskap och idéer, nätverk växer och nya möjligheter uppstår. Paradoxalt nog kan migrationen också minska fattigdomen och minska den ofrivilliga migrationen på sikt. Många migranter skickar hem pengar – till ett totalt värde som är cirka tre gånger så stort som det samlade biståndet i världen.

Asylrätten är en grundpelare för svensk socialdemokrati. Den är en mänsklig rättighet och utgår ifrån människors behov av skydd och deras fruktan för förföljelse. Samtidigt som integrationen mellan EU:s länder ökar, finns en risk att gränsen mot omvärlden dras skarpare. Ökade flyktingströmmar innebär en stor utmaning för EU. Skillnaden mellan EU-ländernas flyktingpolitik är för stor. Vi vill att EU ska ha en gemensam rättssäker, human, solidarisk och effektiv asylpolitik. Alla asylsökande ska garanteras en rättssäker och effektiv asylprövning i hela EU. Handläggningstiden hos svenska Migrationsverket måste kortas till maximalt fem månader.

Arbetskraftsmigration är en naturlig del av en globaliserad värld och den kommer att öka, också till Sverige. När den utgår från vårt behov av arbetskraft är den viktig för svensk tillväxt. Men det förutsätter ordning och reda på arbetsmarknaden, full respekt för gällande villkor och kollektivavtal, så att oseriösa arbetsgivare inte kan utnyttja människors utsatthet. Kontrollen måste öka och företag som utnyttjar migranter ska straffas hårdare.

Idag lever och arbetar många människor i Europa utan uppehållstillstånd. Många lever under mycket svåra förhållanden. I Sverige måste vi förebygga att människor tvingas leva gömda. En översyn bör göras för vad som ska gälla för personer som lever som papperslösa eller gömda i vårt land, med syfte att öka tillgängligheten i vården och överväga nya kostnadsmodeller. Landstingen bör också utforma gemensamma riktlinjer för vård för dessa grupper. Alla barn som lever i Sverige ska ha rätt till vård på lika villkor. På samma sätt ska alla barn ha rätt till skolgång.

Vår solidaritetspolitik syftar till att hållbart minska fattigdomen och klyftorna i världen på ett sätt som stärker utvecklingen av demokrati och respekt för mänskliga rättigheter.

Därför vill vi socialdemokrater prioritera:

- **Fri och rättvis handel.** Handel är en nyckel till utveckling. Handelshinder i världen måste undanröjas. Med EU:s politik för bistånd, handel, migration, jordbruk och klimat kan vi påverka hela världens utveckling. Mer av EU-biståndet måste fokuseras på fattigdomsbekämpning. Sveriges och EU:s bistånd måste klimatsäkras. Vi vill att EU:s tullar och handels hinder mot fattiga länder tas bort. Jordbruks-, fiske- och handelspolitiken måste reformeras inom EU för att främja, istället för att bromsa, utvecklingsländernas möjligheter.
- **Tydlig inriktning på biståndspolitik.** Världen måste fokusera på kampen mot fattigdomen. FN:s millenniemål måste nås, som ett första steg. Sverige ska ge en procent av bruttonationalinkomsten i bistånd. Vi ska kraftfullt arbeta för att EU:s länder lever upp till FN:s mål om 0,7 procent av bruttonationalinkomsten i bistånd. Vår biståndspolitik ska ta sin utgångspunkt i människors egen initiativförmåga och kraft att skapa möjligheter. Det är viktigt att biståndet satsar på demokratiutveckling. Vi vill mer aktivt stödja entreprenörskap i utvecklingsländer. Det handlar om att stärka fattiga människors, inte minst kvinnors, möjligheter att äga och driva företag och stärka deras rättigheter. Militära insatser ska inte räknas som bistånd.
- **Stopp för människohandel och trafficking.** Människohandel för sexuella ändamål drabbar miljoner människor varje år, främst kvinnor och barn. Varje år beräknas över en miljon barn bli offer för människohandel och trafficking. Mer än två miljoner barn utnyttjas i sexindustrin. Vi vill göra mer för att stoppa detta mänskliga lidande. Vi vill stoppa alla former av sexköp inom EU:s medlemsländer. Vi vill öka EU:s och FN:s insatser.
- Att tillvarata den ökade migrationens potential, minimera dess negativa konsekvenser och förebygga ofrivillig migration är viktiga framtidsfrågor.

Vi vill värna asylrätten i Sverige och globalt, bejaka en arbetskraftsinvandring i ordnade former och bekämpa människohandeln.

Om citaten

Varje avsnitt i dessa riktlinjer inleds med ett fristående citat. Citaten har valts för att inspirera och komplettera texten genom att spegla den verklighet som politiken har att verka i, snarare än som uttryck för politiska åsikter.